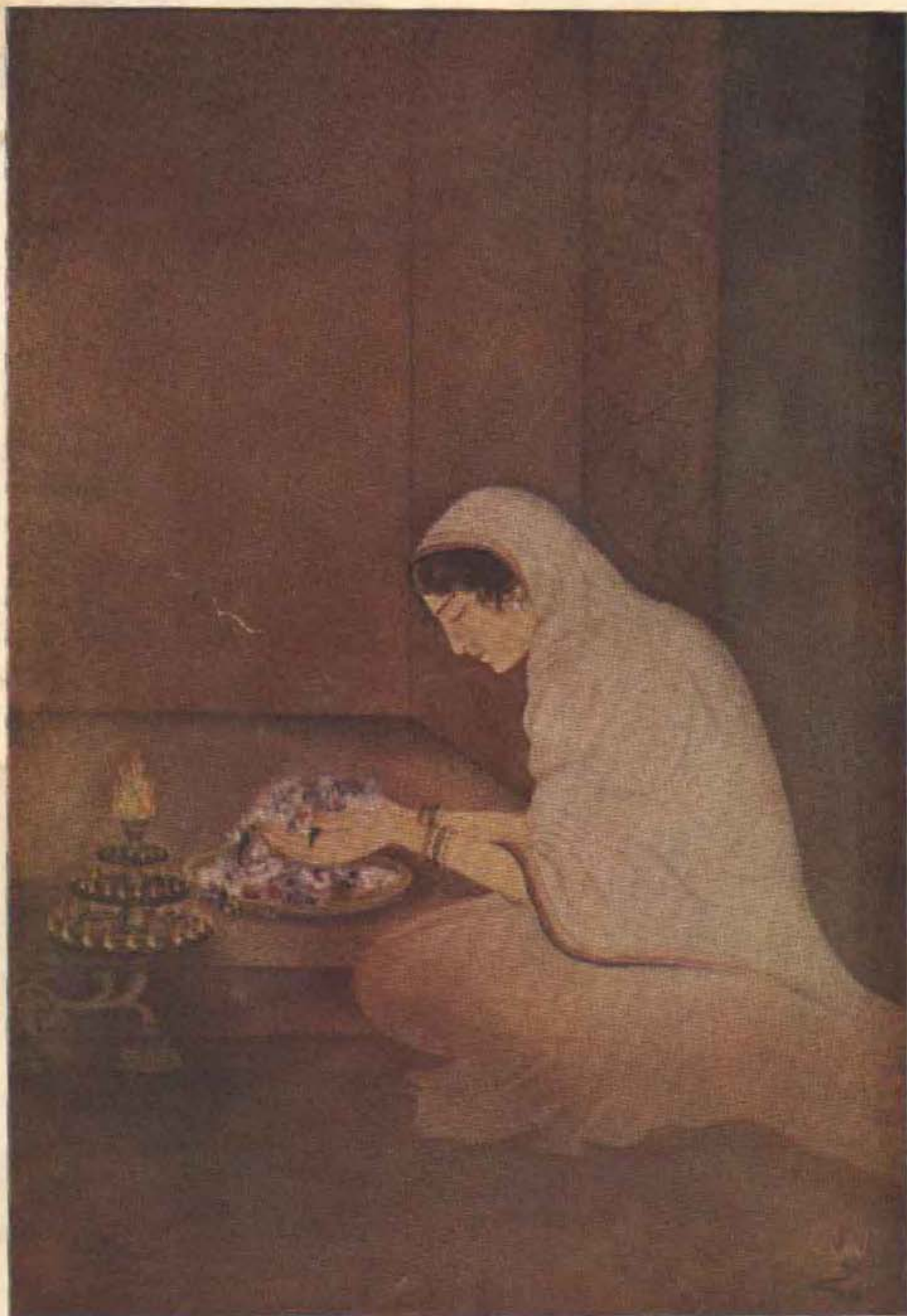

పుష్పాంజలి

ప తి దే వ త

శా॥ నన్నే యీప్రకృతి స్వరూపమని యానంద స్వభావుండవై ।
యెన్నోలీలల నోలలార్చి నిలయుంతో స్వర్గధామంబుగాఁ ।
నున్నావాత్మ విభుండవై వరమహా యోగేశ్వర స్ఫూర్తి నో ।
పున్నాగా యిదె నీదుపాదములకున్ బుష్పాంజలుల్ వట్టెదన్ ॥

—వ॥ కృ॥ మూర్తి.

జూన్- 1935 గృహలక్ష్మి.

స్త్రీలు – సహకారోద్యమము

ఆంధ్రదేశములో మహిళాఉద్యమము ముఖ్యముగ గ్రంథాలయములను స్థాపించి, సభ్యురాండ్రనుచేర్పించి అప్పుడప్పుడు ఉపన్యాసములు వినిపించి వార్షికోత్సవములు జరిపించడముతో సరిపోయి తక్కినవిషయములపై పునకుదృష్టి త్రిప్పలేకున్నది. కొన్ని పెద్ద పట్టణములలో ఏ తెల్లజాతి కలెక్టరుగారు లేక జడ్జీగారి భార్యయొక్క అధ్యక్షత క్రిందనో కొందరు విదుషీమణులు సమావేశమై క్లబ్బులుస్థాపించి టెన్నిసు బ్యాడ్మింటను మొదలగు ఆటలమూలముగ దేహపరిశ్రమములను జరుపుకొని ఆనందించుచున్నారు. పెక్కువూళ్ళలో ఆయాయిసందర్భములలో స్వదేశీప్రదర్శనముల తాము జరిపికాని, జరుగుచున్నవానిలో పాల్గొనిగాని స్వదేశీపరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహ మొసగుచున్నారు. రాజమహేంద్రవరం, కాకినాడలలో మహిళాసంస్కృత విద్యాలయములు స్థాపించి విద్వా౯ మొదలగు తరగతుల పరీక్షలకు యువతులను తయారుచేసి ఉత్తీర్ణులను చేయుచున్నారు.

ఇవియన్నియు ప్రశంసనీయములే కాని మరికొన్ని ముఖ్యములగు ఉద్యమములపైకి వారిదృష్టి ప్రసరించకుండుట విచారకరము. అట్టివానిలో సహకారోద్యమమొకటి. పాశ్చాత్యదేశములలో ఈఉద్యమము కొంత వృద్ధిపొందినది. ఇంగ్లాండుదేశంలో ఇది జాతీయ, అంతర్జాతీయసంస్థ కాదగినంత పెద్దదిగాకూడా వృద్ధియైనది. ఇంగ్లాండులో 'వుమన్సు కో ఆపరేటివుగిల్డు 1,300 శాఖలతోను, 65, 000 సభ్యురాండ్రతోను

రాణించుచున్నది. ఇది కొంతవరకు కంతర్జాతీయసంస్థగా పనిచేయుచు ఆస్ట్రియా, బెల్జియమ్, ఫ్రాన్సు, రష్యా, అమెరికా, దక్షిణాఫ్రికా, జపాను మొదలగు ప్రాచ్యపాశ్చాత్య దేశములలో జాతీయశాఖలను కలిగి యున్నది. మనభారతదేశములో పంజాబులో ఈఉద్యమము ప్రశంసనీయమగు అభివృద్ధి పొందినది. అందు 130 సంఘములును 2000 సభ్యురాండ్రును 1929 సరికే ఉండిరి. ఇప్పుడింకను ఎక్కువగా ఉండవచ్చును. బెంగాలు సంయుక్తరాష్ట్రములలో ఆరేసి సంఘములును, బొంబాయిలో మూడును మాత్రమేవున్నవి. మన రాష్ట్రములో విదుషీ నాయకురాండ్రదృష్టి ఈ దెస యిప్పటికైనను తిరిగినచో కొంత ప్రయోజనముండును.

స్త్రీలకు వేరే సహకారసంఘము లెందుకని కొందరికి సందేహముకలుగవచ్చును. పురుషులసంఘములలోనే కలిసి పనిచేయుట వలన కొంతవరకు స్త్రీపురుషవిభేదము తగ్గి సరిసమానత్వ మేర్పడునన్నమాట నిజమే యైనను అందువలన కొన్ని అనర్థములుకూడ వున్నవి. పురుషులతోకలిసియేతప్ప స్వతంత్రముగ తమ వ్యవహారములను తాము నిర్వహించుకొనునేర్పు వారికెన్నడును నలవడదు. మరియు మన భారతదేశమువంటిదేశములో పురుషులుండి పాల్గొను సంఘములలో స్త్రీలు అధిక సంఖ్యాకులుగవచ్చి జోఱు కొనుట కింకను అలవాటుపడలేదు. మానవ సమస్యలలో కొన్ని కేవలము స్త్రీలవే యై వారే వ్యవహరించుకొనవలసినవనియు, పురుషులకు సాధ్యములుకావనియు, వానిని నిర్వహించుకొనగల స్వయంశక్తి స్త్రీలకు కుదరవలెననియు పెక్కురెరింగినవిషయము. ఈకారణములవల్లనే స్త్రీసహకారోద్యమము పురుషోద్యమమునుండి వేరుగాను, అసలు సహకారోద్యమముతోఅనగిపెనగి అంతర్భూతముగాను వున్నది.

స్త్రీలు ముఖ్యముగ స్థాపించవలసినవి మితవ్యయ (thrift) సంఘములు స్త్రీలలో మున్ముందు ఈసల్లక్షణమును ప్రోత్సహించవలెను. వీరికొకసారి యిట్టిసంఘములలో ఆవేశముతో పనిచేయునేర్పు కుదిరినచో పురుషుల దుర్వ్యయములు, స్త్రీలదూబరా వ్యయములు, వివాహములు చావులు మొదలగు సందర్భములలో ఆడంబరవ్యయములు ఒక్కపెట్టున కట్టును. స్త్రీప్రకృతి ప్రపంచమున నంతటను ఇంచుమించు ఒక్కరీతిదేయైనను, భారతీయవనితయొక్క నిరాడంబరమును మితవ్యయమును, కార్యనిర్వహణదక్షతయు చరిత్రప్రసిద్ధములు— "హిందూస్త్రీలు చేయలేనివృత్తులు, నేర్వలేని రాచకార్యములు లోకమున లేవు. నాగరికసంఘములో మర్యాదస్థులు పాల్గొని వ్యవహరించు కార్యములలోనెల్ల భారతీయాంగనలు చాలాముందర వుంటున్నారు" అని ఆబి డూబీ అను ఫ్రెంచి మిషనరీ సుమారు 200 సంవత్సరముల క్రిందటనే వ్రాసినాడు. అప్పటికంటె వారిప్పుడెంతో ముందుకు వచ్చినారని శ్రీమతులు ముత్తులక్ష్మి, రుక్మిణమ్మ, కమలాదేవి, సరోజినీ

దేవిగార్లు మొదలగు మహాయిల్లాంధ్ర ధోరణులవల్ల మనకు తెలియుచున్నది.

మితవ్యయ సంఘములతిరువాత అంగడి సంఘములు, పరపతిసంఘములు, విద్యా వైద్యపరిశ్రమ శిక్షణాదులకు సంబంధించిన సంఘములతోను, ఉద్యమములతోను, అఖిల ప్రపంచసంఘములతోను పరిచయము కలుగును. ఆంధ్రదేశమునగల సహకారోద్యమ పురుషనాయకులును అధ్యక్షులును ఇప్పటినుండే స్త్రీనాయకురాంధ్ర నీ విషయమై ప్రబోధించి ప్రోత్సాహించి రానున్న మదరాసు రాష్ట్రీయ సహకారమహాసభలో యీవిషయమును సాంగముగ చర్చించి ఈ భావములకు రూపురేఖలు కల్పించి ఆచరణలోనికి తెత్తురుగాక యని నమ్ముచున్నాము.

మేలుకొనుము

సీ. కలదు లే దనువాదముల నుండిన 'జపాను' యేస్థితి యందున్న దీ దినంబు?
అన్న మోరామచంద్రా యన్న 'రష్య' యే ప్రభలీనుచున్నది ప్రతిదినంబు?
అంతఃకలహముల కాకరంబగు 'చైన' యభివృద్ధి నే దెంత యధిగమించె?
ముసుగు వీడక నెప్డు మూల నుండిన 'టర్కి' ప్రాబల్య మెంతటి పటిమగాంచె?
గీ. వీరి సౌభాగ్యమున కెల్ల కారణమ్ము, నీదు సోదరి చేతలే నిశ్చయమ్ము,
సంఘప్రాబల్యమున కీవు సాక్షివమ్ము, మేలుకొనుమమ్మ సోదరీ మేలుకొమ్ము. 1
సీ. సామ్యసిద్ధాంతముల్ సామ్రాజ్యమే మార్పు సాయంబు జేసిన చతురమతులు;
సర్వాధికారంబు నిర్వహించి 'నియంత'పదవి జేకొన సాయపడిన సతులు;
అమెరికా సధ్యక్షు నంతటివారికి సూచనల్గావించు సుగుణమతులు;
సంఘ దురాచార సంఘంబు మాన్పింప నేతకు బానకా నిపుణమతులు;
గీ. వివిధ దేశము లందిప్డు వెలసినారు, నీదు సామర్థ్యమం దెట్టి నేర్పుగలదో?
సమయమింకను రాలేదె చాలుచాలు, మేలుకొనుమమ్మ. సోదరీ మేలుకొనుము.2
సీ. సర్వార్థదాయి స్త్రీస్వాతంత్ర్య మదిమీరు సాధింప మార్గంబు సర్దవలయు;
సంఘాభివృద్ధిని సాగిపోనివ్వని ఆచారములనెల్ల నడ్డవలయు;
దేశదారిద్ర్యంబు దీర్పంగ నింటింట గృహపరిశ్రమల వే గూర్చవలయు;
విద్యావిహీనత వేవేగ మాన్పించి విజ్ఞానభాగ్యంబు పెంపవలయు;
గీ. జేయవలసినకార్యముల్ వేయిగలవు, కాలమే జేయుననియున్న కాదుకాదు,
ఎంతకాలంబు నీరీతి యేగగలవు? మేలుకొనుమమ్మ సోదరీ మేలుకొనుము. 3

చదుపుల రామచంద్రయ్య

ఆంధ్రసారస్వతము—జాతీయాభ్యుదయము

శ్రీమతి చామర్తి భ్రమరాంబగారు

భారతదేశమున నుదయించిన జాతీయప్రబోధము ఆంధ్రదేశమున మెల్లమెల్లగా నావరించినది. ఆంధ్ర జాతీయావబోధము ఆంధ్రోద్యమమున మూర్తీభవించినది. ఆంధ్రోద్యమము ప్రారంభమై పలుసంవత్సరములయ్యెను ఫలోన్ముఖము కాలేదు. ఆంధ్రప్రజాశక్తి యెచ్చటదాగియున్నదో తెలియదు. శాతవాహనుని ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును, ప్రతాపరుద్రుని ఓరుగంటి సామ్రాజ్యమును, కృష్ణదేవరాయని విద్యానగర సామ్రాజ్యమును ఆంధ్రుల కార్యశూరతను జాటుచున్నవి. ఒకప్పు డంధకారబంధురమైన ప్రతీచీప్రపంచము నేడు వికాసమువహించి విజృంభింప, మహోత్తర సామ్రాజ్యముల నెదురులేక పరిపాలించిన ఆంధ్రజాతి ప్రస్తుతమీ దీనస్థితియందుంట తక్కిన భారతీయులకు మిక్కిలి విచిత్రముగా నున్నది. పరదేశీయులకు పరిహాసాస్పదమైయున్నది. మనకెంతయు విషాదము కలిగించుచున్నది.

కాలమునుబట్టి పరిస్థితులును మారుచుండును. పూర్వకాలములోని సామ్రాజ్యనిర్మాతలు పరాక్రమవంతులైన స్వతంత్రరాజపురుషులు. అప్పుడు జాతులకై రాజ్యములు స్థాపింపలేదు. జాతీయసామ్రాజ్యములులేవు. చంద్రగుప్తుడు మగధ సామ్రాజ్యమును నిర్మించెను; శ్రీముఖుడు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును ప్రతిష్ఠించెను. కాని మాగధులు మగధసామ్రాజ్యమును, ఆంధ్రులు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును స్థాపించలేదు. కావుననే మనపూర్వులకు రాజభక్తియుండెను గాని రాజ్యభక్తిగాని, దేశభక్తిగాని లేకుండెను. అప్పటి రాజ్యములు రాజులపేరనే కీర్తికెక్కి వారితోనే శిథిలములయ్యెను. అశోకుని మరణానంతరము మగధ సామ్రాజ్యమును రామరాజు గతించినపిమ్మట విజయనగరసామ్రాజ్యమును నశించినవి. జాతులయందు జాతీయభావ ముండియుండిన సామ్రాజ్యములు శిలము గాకుండ సుస్థిరములై యుండెడివి.

శత్రుభయమువలనను మరి యితరకారణముల వలనను తాదాత్మ్యము సమకూడినప్పటికిని, జాతీయసారస్వతము జాతీయాదర్శములను బోధించుటకును, జాతీయతను పెంపొందజేసి జాతిలోనివారి వీరరసపూరితులనుగా జేయుటకును ముఖ్యసాధనమై యున్నది. అత్యాశ్చర్యకరమైన జర్మనులవిజృంభణము జాతీయ సారస్వతమువల్లనే సాధింపబడినది. నీష్కి, ట్రీష్కి, బరణ్ హార్డు అను మహనీయులు జర్మనుదేశీయులను ఆవేశపరులనుగా జేసిరి. జర్మనుల హృదయములందు "జర్మనీదేశము దేవభూమి. జర్మనులు దేవతలు. జర్మనులు లోకోద్ధరణమునకై యవతరించిరి. జర్మనుల బల మపారము. జర్మనులశక్తి అభేద్యము. కైజరు అవతారపురుషుడగు నాయకుడు" అనువిషయములు గాఢముగా నాటుకొనెను. వారిప్రతాపము ద్విగుణీకృతమయ్యెను. ఫ్రాన్సుదేశవిప్లవము 'రూసో' అను రాజకీయవేత్తయొక్క వ్రాతవల్ల జరిగినది. చిరకాలమునుండి అజ్ఞానమునమునిగి సరియైన జాతీయైక్యత లేక యల్లాడిన ఇంగ్లండుదేశమున 'షేక్స్పియరు' నాటకములు చక్కని ప్రబోధము గలిగించినవి. ఆ మహాకవి ఇంగ్లండుదేశ చరిత్రలోని ముఖ్యభాగములను నాటకరూపమున రచించి జాతీయభావముల నాటెను. ఆంగ్లదేశీయుల శౌర్యమునుగ్గడించెను. శత్రువుల పరాక్రమము వర్ణనీయమైనను, స్వదేశీయుల పక్షమువహించి వారిని గొప్పగా జేసెను. ఆమహాకవి

ఉదయముతో ఆంగ్లదేశాభ్యుదయమును ప్రారంభమయ్యెను. ఆకాలమున ఇంగ్లండుదేశమునకు సామంతులు లేరు. ఐర్లండు, స్కాట్లండులైతము యించుమించు స్వతంత్రరాజ్యములు. సైన్యబాహుళ్యమునగాని, ధనమునగాని ఇంగ్లండునకు మించిన దేశములు యూరోపులో పెక్కులుండెను. అయినను 'షేక్స్పియరు' తన మాతృభూమి నెంతయు నతిశయోక్తులతో వర్ణించి నిక్కంపు దేశభక్తుడయ్యెను. ఇంగ్లండు దేశము రాజాధిరాజుల కాస్థానపీఠమట! సహజపరాక్రమవంతులగు వీరయోధుల కాలవాలమట! క్షారజలభాగములచే నావరింపబడి లోహమయమైన ఆదేశము భూలోకస్వర్గమట! రజతసముద్రమునందు గూర్పబడిన వజ్రమట! ప్రకృతిదేవతచే నిర్మింపబడి పగుల కలవిగాని పెట్టనికోటయట! ఆహా! ఏమి షేక్స్పియరు మాతృదేశాభిమానము! కావుననే అల్పసంఖ్యాకులైనను, ఆంగ్లేయులు రవిఅస్తమింపని సామ్రాజ్యమును బడయగలిగిరి.

ఇటీవల ఆంగ్లకవులుసైతము తమ కవితాసామర్థ్యమును శృంగారవర్ణనలయందే వ్యర్థపుచ్చక జనులకు రాజకీయబోధ గావించిరి. షెల్లీమహాకవి పవిత్రస్వాతంత్ర్యగీతముల బాడెను. ఆమహనీయుడు ప్రపంచమునంతయు సంస్కరింపవలయునని ఆవేశపడుచుండునట. 'బైరను' అను మరియొకకవి నిరంకుశప్రభుత్వమువలన గలుగు అన్యాయమును చర్చించుచు యూరపులోని రాజకీయాందోళనములందు విశేషముగా ప్రవేశించి తుట్టతుదకు పరదేశమగు గ్రీసునకు స్వాతంత్ర్య మిప్పించుటకై తనప్రాణములను సహితము ధారవోసెను. 'స్కాట్' అను సుప్రసిద్ధ నవలాకారుడు కఠినకంటక శిలామయమైన తన జన్మభూమిని కల్పవృక్షమువలె పొగడుకొనెను. 'థామస్‌మూర్' అనునతడు తన మాతృదేశమగు ఐర్లండు రాజకీయ విముక్తికై పాటుబడి యర్ధప్రాణములను గోలుపోయి దేశబాంధవుల కీర్తిపరంపరలను తన మధురగీతములందు గానముచేసి దుర్ఘటమగు నాజాతీయోద్యమమునకు దేశవాసులనెంతయు పురికొలిపియున్నాడు. ప్రతిజాతియందును నావేశకరమగునటువంటి వాఙ్మయముండుటచేతనే ప్రతీచీ ప్రపంచము జాతీయాభ్యుదయపరంపరలచే విరాజిల్లుచున్నది.

పూర్వఖండమున నూతనశక్తి యిక్కాలి ఆలస్యముగా సంచరించినది. జపానుదేశమునందు సూర్యోదయమైనది. భారతదేశమున నావరించిన సంధ్యారాగ మార్యావర్తవాసులకే దృగ్గోచరమైనది. దక్షిణాపథమప్పటికింకను నంధకారమునందే యున్నది. ఆర్యావర్తమునందు వంగదేశము జాతీయోద్యమములకు ముందు దారితీసెను. వంగదేశ విభజనము వంగీయుల జాతీయజీవితములకు భంగకరముగా నుండెను. బలవంతముగా విడదీయబడిన ఆ ప్రజలు ద్విగుణీకృతమగు ధైర్యసాహసములతో నేకీభవించిరి. వారాసమయమున గనబరచిన కార్యసామర్థ్యమెంతయు ప్రశంసాపాత్రము; వారి యుద్యమమున కనేక విఘ్నములు కలిగినవి. నాయకుల నేకులు నిర్బంధితులైరి. కొందరుత్తమపురుషులు బలవన్మరణమునందిరి. మఱి కొందఱు పాలకుల రాజ్యతంత్రమును విమర్శించుచు ఖండించుటచే మాతృభూమినుండి వెడలగొట్టబడిరి. ఎన్నియాపదలు సంభవించినను లెక్కపెట్టక ప్రజాశక్తిని నమ్ముకొని ధైర్యోత్సాహములతో ప్రవర్తించిరి. ఎట్టకేలకు వారి ఆశయములు సఫలీకృతములయ్యెను. పవిత్రమగువారి జాతీయజీవితమున కింకనే యభ్యంతరము లేదు. అత్యద్భుతమగు నిట్టి యమూల్యశక్తి వంగదేశీయుల కెక్కడనుండి గలిగినది? వారు దేవపురుషులుగారు. వారును మనవలెనే మానవమాత్రులు. అయినను వారియందు ప్రబలమగు ప్రజాశక్తి గలదు, ప్రతివంగదేశస్థునకును మనోబలము కలదు. ప్రతివానికి నాత్మగౌరవముకలదు. ఎవరి సామర్థ్యము వారి హృదయమునకు తెలియును. వంగజాతి అంతటి యున్నతస్థితికివచ్చుటకు వారిజాతీయ

భాషా మూలమైన ఉత్తమ సారస్వతమే మూలకారణము. భారతదేశములోని వాఙ్మయములలో వంగ వాఙ్మయము ప్రథమస్థాన మలంకరించుచున్నది. ఇందుకు బంకించంద్రుని నవలలే యుదాహరణములు. ఇంక రవీంద్రుని కవితారామణీయకము నుగ్గడింప బనిలేదు. బంకించంద్ర విరచితమగు ఆనందమఠ మను నవల నెరుగనివారు లేరు. అందలి వీరయోధుల పరాక్రమమును, పవిత్రమగు జాతీయాభిమానమును మనయాంధ్రగ్రంథములయం దెచ్చటను గానము.

సకలదేశ వాఙ్మయములను మహాపురుషులను గూర్చి గానముచేయుచు జాతీయాభ్యుదయమునకై పాటుబడుచుండ నాంధ్రవాఙ్మయ మేమి చేయుచున్నది? అతిదీర్ఘములును, అనర్థకములును నగు సంస్కృత సమాసములతోడను, అతి విచిత్రములును, అనుపయోగములును నగు బంధచిత్ర కవిత్వరచనలతోడను నలంకరింపబడి లోకభయంకరమై కొన్నాళ్లు ప్రసిద్ధికెక్కినది. ప్రస్తుతము మాత్ర మాధ్యమము లేక పోయినప్పటికి నింకను పురాతనమార్గముల నే అనుసరించుచున్నది. అష్టాదశ వర్ణనములయందే మునిగి యున్నది. శ్లేషలయందలి ఆశలవదలకున్నది. క్లిష్టార్థములయందలి భ్రాంతివదలకున్నది. ఎంతకాల మీ నిర్బంధములు మనల బాధించుచుండునో తెలియకున్నది. ఏ భారతమునందలి యుపాఖ్యానమో, ఏభాగవతము నందలి కథయో గైకొని నాటకము వ్రాయువారేగాని సుప్రసిద్ధ చారిత్రకపురుషుల మహాత్కార్యములను వర్ణించువారు లేకైరి. హరిశ్చంద్రుని కథను హరిశ్చంద్రీయమని యొకరు, సత్య హరిశ్చంద్రనాటకమని యొకరు, సంగీతసత్య హరిశ్చంద్రీయమని మరి యొకరు యిష్టమువచ్చినట్లు నాటక రూపమున రచించువారే గాని ఆంధ్రభాషయందు నూతనపక్కాని కావ్యనాటకాదుల రచించ గలిగిన కవులు తెలుగుసీమయందు పుట్టకైరి. కవులు ఒకరు వ్రాసినదానినే రూపభేదముతో మరల మరల రచించుటకన్న, తమసామర్థ్యము నావిధముగా వ్యర్థపఱచుటకన్న దేశోపయోగకరమైన వ్రాతలచే ఆంధ్రజాతియందు నూతనమైన ఉద్బోధము కలిగించగూడదా? వారు శ్రీముఖుడు మొదలగు సామ్రాజ్యనిర్మాతలయు, విద్యారణ్యాదిగాగల మంత్రిపుంగవులయు పవిత్ర చరిత్రములు తమ కావ్యములయం దెందుకు పొందుపరుపగూడదు? నాటకములు వ్రాయుటకు మహాపురుషులగు దేశోద్ధారకుల పవిత్రచారిత్రములు లేవా? పురాణగాధలనే వ్రాయవలయునను సిద్ధాంతమేమి? పూర్వమందలి ఆంధ్రస్త్రీల శౌర్యమును జాటు ఖడ్గతిక్కన కథ నాటకరచనమునకు పనికిరాదు కాబోలు! చరిత్ర ప్రసిద్ధములును దేశాభివృద్ధికరములును నగు నిట్టి కథాసందర్భములు ఆంధ్రకవులకు రుచించనట్లు తోచుచున్నది. ఇట్టివి నాటకములుగను నవలలుగను రచింపబడినచో ప్రేక్షకులును, పాఠకులు నెంతటి దేశభక్తి ప్రపూరిత హృదయములతో విలసిల్లుదురోగదా! ఇప్పటికైనను ఆంధ్రకవులు తమ ప్రాతపద్ధతుల వీడి జాతీయోద్ధరణమున కనుకూలించు కావ్యనాటకాదుల రచించి తాము ధన్యులై, తమతోడి దేశీయసోదరుల ధన్యుల జేయుదురని నమ్ముచున్నాము. వారి కట్టి బుద్ధి ననుగ్రహించుటకై భగవానుని ప్రార్థించుచున్నాను.

మాతృవందనము

శేషాద్రి రమణకవులు

నిండవచ్చెను సుతునకు రెండుమూఁడు
వత్సరంబులు నేలపైఁ బ్రాకలేఁడు
మాటలారావు చిఱునవ్వుతేటవెల్గు
ముద్దుమొగమునఁ గనిపింపఁబోదో కింత
అకటచైతన్య రహితమానస్థిభాండ
మేల దయచేసె దేవుఁ డూహింపఁజాల
కల్లయగునేమొ శాస్త్రజ్ఞగణితఫలము
బాలకునితోడి యైహికబాంధవంబు
గడచిపోనుండెనో కో స్వల్పకాలమునకు
నాదుకనుదోయి వెన్నెల నాఫలంబు
నా కుమారకరత్నంబు నన్నువిడిచ
నైహికంబులజెలిమి రవ్వంతవలదు.
సృష్టికెంతరొబరువు నాజీవితంబు
సుతుఁడుజీవించెనా నాదుబ్రతుకునిజము
నాదుగర్భస్థ మాంసపిండంబు జనెకు
పుణ్యలోకంబు నే నేఁ పొందఁదగదు.
వదలుఁడీ నాపయినిఁ బ్రేమ వల దటంచు
నాదు జనకునిదరిని విన్నపమొనర్చి
నన్ను కౌఁగిఁటఁబొదివి యానందబాష్ప
పుణ్యవాహినిలోపల ముంచితేల్చి
నాదుకౌఁగిటిలోని చిన్నారి నెట్లు
మృత్యువు గ్రహింపఁగలదో దర్శింతునంచు
సుతచిరంజీవక వ్రతసూక్తికతన
నన్ను బ్రతికించుకొంటివో కన్నతల్లి
అట్టి పుత్రహితాచారవైన నిన్ను
వదలి జీవితయాత్రకై వచ్చిపడితి
పాపవశమున మిన్నులుబడ్డచోట
తల్లియెటుసైచెదో వియోగతాపమీవు !!
కలరు నీ కైదుగురుసుతుల్ కర్మవశత
పెద్దకుమరుండు కడసారి ముద్దుకొడుకు
స్వర్గగతులైరి నీప్రేమసారసదిని.
బ్రతికియుండిన మువ్వురిపైని బఱపి.
యస్థిమాత్రావశిష్టవై యైహికముల
శూన్యదృష్టినిఁ దిలకించుచును బ్రసన్న
భావమును బుత్రకులయందుఁ బాదుకొల్పి
పరమపదవికిలేచు నీ ప్రణయమూర్తి
అమ్మ ! నాజీవతరువున కమృతవృష్టి.
జనని నా చిత్తలతకు వసంతఋతువు.
మాత నాజీవికను శరన్మధురరాత్రి
ఇరుగుపొరుగిండ్ల బాలకుల్ సిరులు మీరు
హారములు కంఠమునదాల్చి నరుగుదేర
జూచి మాటలునేర్వని సుతుఁడనగుట
హృదయగతభావమును వచియింపలేక
సొమ్ములకునేడ్చి యేడిచి సొమ్మసిలితి,
ఎంతయో బుజ్జగించితి వెన్నొ దిశలఁ
ద్రిప్పితివి, నాదు భావంబు దెలియలేక,
అక్కసంబన్నిటిని మొగమందుగోట
రక్తధారలుక్రమ్మగా రక్కినాఁడ
జనని నీదుపవిత్ర వక్షస్థలమున
నపుడు నాచేసిన దోసంగె యనుదినంబు

రుధిరగతమయి యిపుడు హృద్రోగమయ్యె
తల్లి యీపాపకర్మండు తనువునందుఁ
బొడమి నీకిచ్చె నీరెండుభూషణములు.
చెప్పవిప్పటికేని నాచిన్నితనపు
దుడుకుఁదనమెవ్వ రెంత గానడఁగుచున్న
ఈ యనన్య కృపావృత్తి కేనుపేరు
ప్రేమయనవలెనో దయావృత్తియంచు
బొసఁగ ననఁగానో, వాత్సల్యరసమటంచు
వాకొనఁగనానో; యర్థసంబంధమరయఁ
బదముకనిపింపకున్నది వాఙ్మయమున
సంజకడ నారుబైట నో జనని నీవు
బురదలో నాడుకొనెడు సుపుత్రునన్ను
నెత్తుకొని మేనుచెఱుఁగుతో నొత్తి మొగము
కడిగి తిలకంబు మొగమునఁగన్నుదోయి
యంజనముఁదీర్చి అమ్మాయి, యాఁడుపిల్ల
జానకియటంచు ముద్దాడి స్తన్యమొసఁగఁ
బసుపుక్రొత్తఁగఁబూసిన పట్టుత్రాటి
మేలిమంగళసూత్రంబు కేలఁబట్టి
నాగళంబున నిడుమని నాఁడునేను
కొట్టితిని నిన్ను నేడ్చితిఁ గొఱికినాఁడ
గంట్లుపడ గిచ్చితిని మఱి కాలదన్ని
యేడ్చితిని పొట్టయుబ్బ నాయెదవడంకె
ఎటుల మఁగళసూత్రము నీయఁగలవు
ఎటుల నను బుజ్జగించెద వేది తెరువు.
ఇంటసిరులున్న సుతునేడ్వనిత్తునా కొ-
ఏటికి దరిద్రులకుఁ బుట్టనీసుతుండు
అడుగరానిదియడిగినాఁ డందుకొఱకె
యేడ్పుచున్నాఁడు మానఁడే యింకనైనఁ
గంఠమున నల్లపూసేని కల్గియున్నఁ
దప్పుగద నేటియేడ్పు నాతనయునకని
చింతతోఁగుందు నాఁటిసేవింతసొబఁగు
తలఁచి పరితాపమొందుదు; తల్లినేను
పొడమనేల నీకునివ్వ తప్పునుగదమ్మ.

పుత్రపుత్రికా భేదము

శ్రీమతి ఆచంట సత్యవతమ్మగారు.

జగన్నాథంగారికి ముగ్గురు కుమారులును ముగ్గురు కుమార్తెలును కలరు. మనదేశమున కుమారునిమీద నున్నంత యభిమానము కుమార్తెలమీ దుండదేమి ప్రారబ్ధమో? పిల్లేమో పరాయియింటికి పోయేదే కదాయనియు పిల్లవాడేమో వంశాంకురమై, గణించి వెలుగబెట్టి తమ్ము సుఖింపఁజేయుననియు తాను కాకుండా పైగా చాకిరీచేయించి తలిదండ్రులను సౌఖ్యపరచుట కొక భార్యామణినికూడా తెస్తాడని వారియాశయము. ఇంకొకటి: కూతు రింటది తరలించుకొని పైయింటికి పోవుచేగాక మార్గఘుటల్లుడు గనుక దాపురించెనా యిఁక చెప్పేదేముంది. అడుగడుగు దండాలు, అలకలాంఛనములు, అమ్మాయి వచ్చేటే కటువు. ఇట్టి సంప్రాప్తసూచనలతో జాతీయత నాటి పోయింది మన హృదయాల్లో కాని, అది తప్పు. హృదయమృదుత్వ మబలలసొమ్ము. బందరాయి మనకు అబ్బాయిసొమ్ము. అబ్బాయి అధముడైతే అవిధేయుఁడై ఆచరించవలసిన విధాయకములు మీరును. అది ప్రపంచకంలో ముఖ్యంగా నీ కలియుగంలో సాధారణంగా స్వానుభవ మింటింటయున్నను, అబ్బాయన్న యాధిక్యత గౌరవస్థాన మిచ్చుట యణచుకొనరు. ఆడబిడ్డ కొక్క వివాహపు ఖర్చేకాని యబ్బాయి కడుగడుక్కు. విద్యావిషయక ఖర్చుతే యధికము!! అది మనకుఁ దెలియదేమి?

అట్టి ప్రకృతిలోనివారే యగుట మనజగన్నాథ సుభద్రమ్మలుకూడా మగబిడ్డల విద్యాకృషియం దమితాభిమానముఁజూపుచు ముగ్గురిని బి. ఏ.-లం పాసుచేయించిరి. అంతతో సెనగలుదిని చెయి కడుక్కున్నట్లయింది. చరస్థిరాస్తులకు చలనము కలిగింది. సొమ్ము గలగలలో యున్నప్పుడే పెద్దపిల్ల శేషకును, చిన్నమ్మాయి సత్యకును, తగిన ధైశ్వర్యవంతులను గుణవంతులనుచూచి పెండ్లిచేసిరి. కాని సమస్తానికి లోటుకలిగే సమయానికి సూర్యం వివాహావయస్కురాలైయున్నది. ముగ్గురాడుబిడ్డలును, గుణవతులు సౌందర్యవతులు.

సూర్యానికి పెండ్లి యెట్లనాయనియు, కట్నమిచ్చినకేకాని, నాల్గువేళ్లు లోనికిపోవు సంబంధము రాదనియు కట్నమిచ్చుటకు దారియెట్లని దంపతు లాలోచనా సముద్రమునమునిగి పాలుపోకుండిరి. మగబిడ్డల విషయమై కించిత్తైనను కించపడకుండ తల్లి తనదేహమందలి సమస్తాభరణములును, వమ్ము చేసికొనెను. తరువాత వాళ్లకు రెక్కలువచ్చి ఉద్యోగపదవికెగిరినప్పుడు తన్ను నెత్తినపెట్టుకొని, గౌరవించి సుఖింపజేయుదురన్న యమితధైర్యముతో యామె స్వసుఖవిహీనురాలై, మగవాని మంచియాలోచనలు కూడ తనయమాయికత్వముతో మాపుచేసి, పోరి పోరి పుత్రులను ఆధరువుగల్గించు దారికిఁ దెచ్చునుకాని, పుత్రులు శత్రులన్నమాట రిత్తయగునా? కాదు!! ముమ్మాటికి కాదు!!!

"మనసూర్యం పెళ్ళివిషయంలో నింతయాలోచన విచారము లెందుకండీ. మన పెద్దబ్బాయి రామానికి తక్కెరరుపని దొరెనదికదా? రెండువందల జీతము. రెండోవాడు గోవిందానికి సబురిజాష్ట్రారు పదవిదొరికింది. ఇద్దరూ యీనెలలోనే ప్రవేశించారు. మూడోవాడు నారాయణుడుకు పోస్టుమాస్టరుకు దరఖాస్తు చేసినారు. అదిగాకపోతే రైల్వేలో ప్రవేశించే సిఫారుస్సుదొరికిందికదా? ఇఁక మనకేమిలోటు. మనకష్టాలు

గట్టెక్కినవి. చిన్న చెల్లెలిని కంటిని పెట్టుకొని యిద్దరూ కలసి మంచిసంబంధము తెచ్చి పెళ్లి చేసేస్తారన్నలు; ఇక విచారించక ఆలోచనలతో తల వేడి పెంచుకోనక, అబ్బాయిలనుకబురంపి వాళ్లతో మాట్లాడండి." అంది సుభద్ర.

"అయ్యో! ఎంతయమాయిక సాధ్వి యీమె "అజ్ఞాలు సాదే బిడ్డలు కాని గడ్డాలొచ్చాక బిడ్డలా!" యన్న రహస్య మెరుగదీమె? యద్భావంతద్భవతి యనునట్లు నిష్కల్మష స్వభావశీలయగుటచే తన గుణమువంటిదే యందరిదీ యనితలచునే కాని, స్వభావ భేదము యుంటుందన్న నెరుగదుగదా! వద్దనుమా! అంత చేయకుడుగుకొనుట తుదకు ముప్పని యెంతబోధించి నను పెడచెవిని బెట్టి గొప్పవిద్యలు బిడ్డల కబ్బవలె నని వంటినగలు చమ్మచేసికొనెను. ఒక్కపట్టుచీర, కొనుక్కొమ్మంటే ఆసొమ్ముతో పిల్లలకు దర్జాగా మాట్లుబూట్లుకుట్టించి వాళ్ల కాలంలో నిత్యం పట్టు చీరలే కట్టుకుంటానని మనస్సమాధానంచేసికొని సకలము వాళ్లకు ధారపోసిందికదా? ఇప్పుడు చూడాలి— వాళ్ల ప్రేమప్రవర్తనలు. నేనెక్కడ, కోపము పడెదనోయని మెల్లన తల్లిచెంత కరిగి తీయని దీనాలాపముల నామెను మెప్పించి సొమ్ములాగి పుత్రుల మాతృభక్తిని యొకనాడు మధ్యాహ్నము కాఫీలసమయంలో పుత్రులతో సూర్యం వివాహ విషయక ప్రసంగమెత్తెను జగన్నాధంగారు."

"ఈవాళే యుద్యోగమైనదో లేదో మీకళ్లు కుట్టుచున్నాయి కాబోలు. వాళ్లు వేలుఖర్చుచేసి, సూర్యంకు పెళ్లిచేసి జీతంలో యీయప్పతీరుస్తూ, పకీరునై పెళ్లానికి నగలు చీరలు కొనకుండా వేద ముతైదులాగ యుంచమన్నావా?" అన్నాడు పెద్ద బ్బాయి రామం."

ఈమాట సమ్మెటపోటులా తగిలింది సుభద్ర హృదయానికి. ఒకతెల్ల చెమ్మగిల్లెను. "అయిందా" అన్నట్లుగా తలయూపి భార్యకేసిచూచాడు జగ న్నాధంగారు.

ఇక రెండవవాడు యెట్లు భావించునోయని కని పెట్టుకున్నారు. కాఫీకప్పు క్రిందనుంచి మొదలు పెట్టాడు గోవిందం:— రెండువందలు తెచ్చుకున్న అన్నయ్యే యియ్యలేకపోతే నూటికీయున్న నేనేమి సహాయం చేయగలను? సబురిజిస్ట్రారు పోదాక సరిపడు బట్టలుకుట్టించుకోవాలి. మీకోడలుకు రవ్వల దుద్దులు ముక్కుపుడకలు కావాలంటూంది. అవి చేయించాలి. చెల్లెలు పెళ్లికి నేనేమి సహాయంచేయలే నన్నాడు.

దీనితో తలిదండ్రులతలలు తిరుగుచుండెను. జగ న్నాధంగారికండ్లు యెర్రబడెను. కోపముతలకెక్కను కాని మాటరాదాయెను. ఇక సుభద్రసంగతి చెప్ప నక్కరలేదు. నిలువెల్ల నీరై కుప్పకూలిందామె. ఫస్టు సెకండ్లు పలుకుమాట లనినప్పుడిక మూడోవాడు ముద్దుగా మాటాడునాయనియు యీపై నింకా వాని కుద్యోగమేకాలేదని వారాతని పలుకరించనేలేదు.

తల్లి, తనయులపై నాశలుంచిన తల్లి, సమస్తమును తమకై ధారపోసి యుపాధికల్పించినతల్లి మానసమిట్లే పుల్లవిరిచినట్లు విరిచేశారు తనయులు. ఆమె భావములు తారుమారైయాయి. అందుకనే మగనిరాజ్యం తన రాజ్యం యనుభవించి సుఖించాలనియు, పుత్రుల రాజ్యము చూచి సంతోసించాలని యన్నారు అనుభవ శాలులైన పెద్దలు. పోనీ పెట్టినా మానినా మాటైనా మంచిగారాలేదు కదా యని విచారించిందామె. "మనసువిరిగెనేని మరియతకక తరమాన" అన్నట్లు యదిమొదలా సుభద్ర, బిడ్డలక్షేమియు యడుగక చేతనై నట్లు వండిపెట్టుచు ముక్తసరిగాభాషించుచు భర్తకు పరిచర్యచేయుచు కాలక్షేపం చేయుచుండెను.

పిల్లపెండ్లి తప్పనిదౌట పాతయిల్లు విక్రయించి యేదో సంసారపక్షమువానికిచ్చి పెండ్లిచేసేసిరి. కాని తరువాత రజస్వలా శుభకార్యము లెట్లో తప్పని సరియౌట ముగ్గురన్నలుకలిసి తాటాతూటీగా, స్వల్పమూల్యముతో చేసేసి సూర్యాన్ని యత్తవారింటికి

పంపేసి తమబలువు వదల్చుకొనిరి. ముగ్గురుకోడళ్లు కాపురానికొచ్చిరి. అత్తగారే వంటలక్కవలె రెండు పొర్లు వండుచుండడమే కాని, ఒక్క కొడుకూ తమ తమ భార్యలను ప్రోత్సహించికాని, కోపపడికాని ఒకపాటైనా వండించరైరి. పైపనులకైనా సహాయ పడనీయక రాణివాసపుస్త్రీలలా కాఫీలు కాపించుకొని త్రాగుచు మెలగుచుండిరి. పెద్దావిడ యింగ్లీషు విద్యావతి. సాయంకాలము భార్యాభర్తల షికార్లు, మీటింగులు, రాత్రిళ్లు సినిమాలు, వారిప్రవర్తన వేళకు భోజనాలు గాయున్నది. రెండో యామె ధనవంతుల యాడుబిడ్డ. పనిచేయుట నీచలక్షణమన్న యభిమాన గర్వవతి స్వతంత్రురాలు. ఇంట్లో సగటుమీద వండిన వంట నచ్చక నిత్యము స్వంతసొమ్ముతో హోటలు కూరలు వేపుళ్లు వేరుగాచేసుకొని యందరి పంక్తిలో నున్నను భర్తకేసి తానువేసుకొని తింటుంది. ఇట్టి నీల్గుబోతు, యత్తగారికి పరిచర్యచేయునా? భార్యకు సలాందారుడు భర్త ధనముండుటచేత. ఇంక మూడవ యామెసంగతి: సుగుణవతి అత్తగారికి తోడికోడళ్లు చూడకుండా చాటుమాటున సహాయపడుచుండును. తన యక్కలుచూస్తే సమానమవక కొంచబరిచి హేళనచేస్తారన్న భయ మెంకప్రక్కయు, అంతమంచి యత్తగారి కింతటియగచాట్లా! ఎట్లన్న విచార మెంక ప్రక్కను యామెను వేధించుచుండెను. అందుచే చాటుగా నామె కుపచరించుచుండెను.

“చేసికొన్న కర్మ మోయి, శంభులింగమా! అనుభవించక తప్పునా అబ్బులింగమా” యన్నట్లు కొడుకుల నింతగా వృద్ధికితెచ్చి చేతకాను లేకుండచేసికొనిన తన తెలివితక్కువకు మనసులో దుఃఖించుచు మరొక దారి లేక, వారి చీదరింపులకు తలయొగ్గుచు నట్లనే వృద్ధులు కాలక్షేపం చేయుచుండిరి.

తల్లి చిరుగులబట్టలు కట్టుకున్న కొడుకుల కళ్లు మూసికొనిపోయాయి. కోడళ్లకక్కరలేదు. తమకి [illegible] పట్టుచీరలు కొనుక్కొనుటే కాని అత్తగారికి రెండుకట్టుడు చీరలు తెచ్చిపెట్టండని చెప్పే కోడలొక్కతీ లేదు. ఏపేరంటమొచ్చినా అత్తగారిని వాళ్లు రమ్మనుటే లేదు. ఎందుచేత? తమహోదా కామె సరిరాదు. వంటిని నగలేదు, కట్టుటకు మంచి చీరైన లేదు. అట్టిపేదరాలు యత్తగారు తమతో నెట్లురా నర్హురాలని వారి యూహ. సత్స్వభావ యగు సుభద్ర, కొడుకుల ప్రవర్తనలకే కుమిలిపోవుచుండెను. మనబంగారము మంచిదైనరోజుల, కంసాలి ననవలసిన పనియేమని, తనవాళ్లే కానివాళ్లవగా, పెరవాళ్లను కోడళ్లు తమవాళ్లెట్లగుదురని యెంచి, తప్పుకు తావీయకుండ, మాటపడకుండ, తలవంచికొని, యెవరికేమియు ననకుండ కాలము వెళ్లబుచ్చుకొనుచుండెను. కాని యొక్కసంగతి కామె ఖేదపడుచుండెను.

తమ రెట్లున్నను, నాల్గుయేండ్లయి, నట్టింటికొక్క పండుగకైన కూతుళ్లు రాలేదు. తమకా స్వతంత్ర ధనములేదు. కుమారులకి వారి తలంపేలేదు. ఇంక వారిని తీసుకువచ్చి, నట్టింట నాల్గురోజులుంచుకొని, ఒక క్రొత్తబట్ట పెట్టి సాగనంపుటెట్లన్న యాలోచనయే యామెను వేధించుచుండెను. ఎంతయైశ్వర్యములో సౌఖ్యపడుచుండినా స్త్రీలకు పుట్టింటి యభిమానము మెండుకదా! చూచాయల, అన్నల సంగతి నెరిగినవారగుటచే, శేష సత్య సూర్యములు, పుట్టింటికేగు తలంపులే విడచిరికాని, తలిదండ్రుల చూడవలెనని దిగులుపడిపోవుచుండిరి. పిలువకపోతే వెళ్లుటెట్లని, మగలహేళనలకు జడిసి, వారంతట వారు రామనిరి. తలిదండ్రులను పిలిపించుకొనుట కా యస్వతంత్రలు.

ఇట్లుగా వారును, యట్లుగా, తలిదండ్రులును హృదయవ్యథ నొందుచుండిరి. ఇట్లుండ సంక్రాంతి పండుగవచ్చింది. పెద్దకోడలు, చిన్నకోడళ్లు మగలనుః దీసికొని పుట్టింటికేగిరి. మూడవయామె సంతతు క్రితమే వచ్చినదగుటచే యా పండుగకు వెళ్లలేదు.

కొంచెము తనకు సహాయకారి యాకోడలే యగుటచే, సుభద్రమ్మ తనయభిలాష యామె కెరింగించెను. ఆకోడలు సుగుణమణియగుట, స్త్రీల యాశలందరికిని యొక టేయన్న తలంపుతో తనమగనికి, యత్తమామల యభిప్రాయ మెరింగించి, నచ్చచెప్పి, ఆనబడుమలను, దీసికొనిరా మగనిని బంపెను. ముందుగా పెద్దామెయింటికేగి నిలచెను. అన్నవచ్చె నన్న సంతసమున, తమరిని చూచుటయే లేదన్న ద్వేషభావము దూరీకృతమవగా, చెల్లెళ్లు ముగ్గురుకూడ, పరమానందభరితముగా, వారినిని గౌరవ పురస్సరముగా నాదరించి, క్రొత్తబట్టలు కట్టబెట్టిరి. చెప్పుటకన్న చేసిచూపించుటచే, నితరుల మనస్సుల కెక్కుడుగా నాటును. వీరి యవ్యాజానురాగమున్ను తమ యనాదరణమును, తా వేలువేసికొని, అన్నగారెంతయు తమ యవినీతికి నగచెను. నాల్గేండ్లయి, తమనుంచి యొక్కరవికల బట్టైన చెల్లెలకుగరుగదా! అట్టిఅన్నకు విందులు. నూతనాంబర బహుమానములు, ఇట్టి పరిస్థితి, గూలములా వేధించుచుండెను. బావలను బ్రతిమాలి చెల్లెళ్లనుఁ దోడ్కొని నారాయణు డింటికి వచ్చెను. కూతుండ్రు, తలిదండ్రుల నాలింగనమొనర్చుకొని, కండ్లనీళ్లు నించిరి. తల్లివిచార మపారము. సంగతులన్నియు సావకాశముగా తల్లివారల కెరింగించెను. మూడవకోడలి సహాయాదరణముల చేతను, నారాయణుని కుర్పుచేతను, పండుగ లానందకరముగా గడచెను. ఈసారి చెల్లెళ్లతో పాటు తల్లికి తనయుడు నూతన వస్త్రముల నొసగెను. తండ్రికి కూడ నిచ్చెను. అగర్భ శ్రీమంతులై, సుఖసంపదలనుభవించిన తలిదండ్రులు, రాతిహృదయముగల తమ యన్నల మూలమున, కుచేలముల ధరించుట, ధరింపరాని దుఃఖహేతువై, మిగతా యన్నలురాగనే, వారుముగ్గురుకలిసి సంతుల ప్రకారము తలిదండ్రుల తమవద్దనుంచుకొనుట కేర్పరుచుకొనిరి శేషసత్య నూర్యములు.

పండుగల యనంతరము కోడండ్రిరువురతో, కొడుకులువచ్చి చెల్లెళ్ల రాకజూచి, తమరు లేకుండా చూచి వీరలను తీసుకువచ్చు కుళ్లాలోచన లేలయని, చిరుబురులాడిరి. కోడళ్లు యాడబిడ్డలను పల్కరించనేలేదు. తమకి భుక్తికేలేనప్పుడు వదినలభయము కాని, ధనశాలులకు వీరిలెక్కయేమి. ఒకనాడు భోజనసమయమున ప్రస్తావన వశమున తల్లియు, కూతుళ్లును, కలిసి అన్నలను పరచివాట్లువేసిరి. "మీ నిమిత్తమే కదా యీసాధ్వి యొందుధరించెను. మీమీ యున్నతికైయే యీమె స్వసౌఖ్య నాశనమొనరించుకొని. చేత కానులేని నిర్ధనురాలయ్యెను. కృతఘ్నులార! కఠిన శిలకైన, మాతృపితృభక్తి యుండునే అంతకన్న నిర్దయులు మీరు. కన్నవారి ఋణముదీర్చనివాడు, కులనాశకుడు రౌరవాది నరకములు బడునని పురాణములు ఘోషించుచున్నవి. మీకు భారముకాని, యీవృద్ధులు మాకు భారము కాదు. భార్యలనలంకరించి, తల్లిని దాసిగా తయారుచేయు మీవద్ద వారి నిక యుంచజాలము. మాతో గొంపోయెదమని యొక్కొక్కరింట నాల్గేసిమాసములుంచికొన నేర్పరుచుకొని కూతుండ్రు సుభద్రా జగన్నాథముల తమ వెంట్లకుఁ గొంపోయిరి. సకల సౌఖ్యములవారిని బూజించుచు, మాతృ, పితృఋణములఁ దీర్చుకొనుచుండిరి.

తలిదండ్రుల నేడ్పించిన యనుభూరికేఁ బోవునా!! ధన మశాశ్వతము. స్థిరపదపడికలు లేనివారలను లక్ష్మి విడనాడ యీడిప్రెషన్ రోజులలో మొదటి యిద్దరి యుద్యోగములూడెను. రెండవవాని భార్య పుట్టినింటి ధనము జూచికొని, మగనిని పురికొల్పి పుట్టింటికేగెను. కాని యిల్లరికపుటల్లునిపాట్లాతనికి దప్పలేదు. వచ్చేదామంటే వేరాధరువులేక, భార్యాహస్తమందలి బొమ్మయై నౌకరియై మెలగుచుండెను. పెద్దామె, నీకేలేనప్పుడు నాకేలా పెట్టగలవని, స్వైరిణియై స్వతంత్రతో పొందఁ గల్పించుకొనుటకై స్కూలులో ప్రవేశించెను. మూడవవాని కాపురము బాగుండెను కాని, అన్నలకు పెట్టుటకు వారితమ్ముడు కాడు గనుకనా? లేమిదేవత విశేషముచే చూపు క్రిందికిదిగింది కాని, మరివారురారు, కూతుళ్లు పంపరు. ఇదే పుత్రపుత్రికా హృదయభేదము, పురుషుఁడు శిల. స్త్రీ ద్రవము.!!!

మిస్ దీనా దీన్ పాకామా

శ్రీ పార్వతీదేవి

ఆనందవనము.

అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు.

ఉ॥ కొండలపాటు లోన నొనగూడఁగ లీల నుపన్యసించు నా
నందవనస్థమాప్రకృతి నాతనువల్లినిఁ, దీర్ఘపీఠికన్
స్పందమొనర్చి దివ్యమగుభావములన్ వికసిల్లఁజేసె; నా!
నందలి భస్మరాశి మహిమాతిశయమ్ము వచింపశక్యమే?

ఉ॥ పేదల జ్ఞప్తిఁ దెచ్చెడు పవిత్రపరాగచయమ్మునందు నో
సోదర! రంగరాయ! భవదుద్భటరూప మదే! 'తెలుంగుజెం
డా'దసిలీబుటాల జిగిరాయము హాయిగ నివ్వటిల్లఁగా
మోదముపుట్టెఁ 'గోకిల' విమోహనగాన మనూనమైతగన్.

ఉ॥ పొందుగ భూతపంచక సముజ్జ్వలగేహము, దేహమంది, త
న్మందిరభూమి భూతమయతత్త్వము పేర్మిఁ బ్రవర్ధమానతన్
బొందుచు, నంతమందు నలభూతములందె విలీనమయ్యెడున్
నందశిదీటి జీవుఁ; డిఁకసర్గము, సంస్థితి, నాశనమ్ము లెం
దెందు ఘటిల్లు నప్ప్రకృతియెల్ల గణింపఁగఁ దత్త్వరీతి నా
నంద వనమ్ము; భూతవిభు నందనసీమను, దీని నెన్నదన్.

చ॥ గణములుగొల్చుచుండఁ దమిఁగాంచి హరుండు సురాసురాళులున్
గణుతి యొనర్పఁగాఁ బితృవనమ్మునఁ జల్పెడు తాండవోద్ధతిన్
బ్రణవనినాదమేదురతఁ బ్రాంతశివాలయమందు నెంతయున్
గణగణ మ్రోఁగుగంట లెనకమ్మునఁ దెల్పెడు సంజపోకడన్.

ఉ. బైళుల లేఁతపచ్చికలు బాగుగమేసి యథేచ్ఛమీఱి 'సం
బా'లవనమ్ము లొప్పఁగ గృహావళికేఁగెడు నాల మందలన్
దోలుక పోవుచున్ గడువినోదముతోడఁ బదాలు పాడు గో
పాలుర గానమాధురిమ వైళమసంధ్యను పీడు కొల్పెడున్.

క. మాగాణులఁ బగలెల్లన్ । బాగుగఁ గష్టించియింట భార్యాసుతసం
యోగమ్మున సుఖయింపఁగ । నేఁగుచునున్నారలలసి యొలమిన్ గృషికుల్.

క. లౌకిక సౌఖ్యవిభూతికి । నాకము లనఁదగు నికేతనములకు జీవా
నీకమ్మునవియెఁ జీఁకటి । ప్రేఁకమ్ముగఁ దోఁచి యూవరించుచు నుండన్.

ఉ. చూపులు వాలులోనఁ గలచోట మినుక్కు మినుక్కురంచు సం
దీపితమైన దీధితుల తేజము సర్వము మ్లానమౌట ధూ
మోపమసాంద్రసంతమస ముత్కటమై ప్రసరించె దిక్కులన్;
స్వాపముఁ జెందెమారుతము; సర్వము మాటుమణంగె నయ్యెడన్.

శా. ఈ నిశ్శబ్ద గభీరసంస్థితిని నెందే నొక్కచో ఝిల్లికా
స్వానం బొప్పెడు; క్షేత్రగోష్ఠముల విశ్రామార్థ మందందు సం
ధానింపంబడు నుక్షసంచయ గళోద్బద్ధఘంటికా వ్రాతలీ
లానిస్వానము, తత్పశుప్రతతి జోలల్ వాడి జోకొట్టెడిన్.

ఉ. "మేదినిపైఁ బురాతనత మించు మదేకతమైన ప్రాభవం
బీదెసఁ జొప్పునట్టి జనమెల్లఁ గలంచెదు" నంచుః జంద్రముతో
నాదరి శైవలావృత శివాలయ కుడ్యమునన్ 'హూటీఘుటీ'
నాదముఁజేసి కౌశిక మొనర్చు మొఱల్ వినవచ్చె సుస్థితిన్.

చ. పరిమళ బంధురమ్మగు ప్రభాతపుఁ దెమ్మెర మేలుకొల్పులన్
బిరబిరఁ బూరిగూండ్లనిడు పిచ్చుక పిండుల తుఱ్ఱుమనన్ ధ్వనుల్
'కుఱుకుఱు కొక్కురో' యనుచుఁ గుక్కుట సంఘమొనర్చు నాదముల్
పరువడి వేటకున్ జనెడు పోఁజుల బూరల మాఱుమ్రోఁతలున్
గలిగొలి పెజ్జనుండి యిఁకఁ గ్రమ్మఱలేపఁగ వేపువారలన్.

చ. పోయి వెలుఁగొందుటల్, గృహిణి పొందుగ సంజ సపర్యఁ జేయుటల్
ప్రియమగు ముద్దుపల్కులను బిడ్డలు నాయనరాఁగఁ బల్కుచున్
రయమున జానుయుగ్మ మెగఁబ్రాఁకుచు సీనున హెచ్చి ముద్దుమున్
గయికొనఁగాఁ గడంగుటలుఁ, గ్రమ్మఱఁటో వీక వారికోసమై.

ఉ. పైరులు వంగి లొంగినవి వారలమేల్ కొడవండ్లఘాటికిన్
వారలచేతి నాగళులపాటున బీళులు మెత్తగిల్లె, వే
ణ్కారఁగఁ గాఁడిమేఁడిఁగొని హాయిగ వారెటు దుక్కిదున్నిరో!
వారి భుజాహతి ప్రభకు వంగి మహీజము లెట్లువ్రాలెనో!

క. వారి సహేతుకమగు వ్యా। పారము, సాధారణ ప్రభవసౌఖ్యమ్మున్
ఘోరవిధివ్యత్యయమున్। గేరకుఁ డాశాప్రమత్త కింకరులారా!

క. ఘనసంగ్రహాసాత్త్వికజీ। వనులగు పేదలకథావిభాగముల, సహే
ళనముగ విని నవ్వకుఁడీ। ఘనతర విభవమునఁ ద్రుళ్ళు గర్వితులారా!

చ. మించిన వంశగర్వమును, మేటిప్రభుత్వ వితానమున్, బ్రదీ
పించు మనోహరత్వమును, విత్తపుఁ బెంపును నొక్కరీతినే
కాంచెదుఁగా యలంఘ్య ఘటికా ప్రతిపత్తినిఁ, దత్ప్రసిద్ధి సం
ధించెడి మార్గముల్ తుదకుఁ దీసుకపోవును వల్లకాటికే!

చ. ఒలుకులమిట్టఁ జేరునెడ నుండకపోయెను వేదనాదముల్
కలిమియెలర్పఁ బ్రేతమును గందపుఁజెక్కలఁ గాల్పరైరి, ప్రో
జ్జ్వలగతిఁ గర్మకాండమును జల్పకపోయిరి, దానధర్మముల్
'బళి!'యనఁ జేయరైరి, స్మృతిపద్యమా లేవియు లేవటంచుఁ బీ
దలను హసింపఁగా వల దుదంచిత గర్వితులార! యెన్నఁడున్,

క. పీనుఁగున కలంకారము। లూనించిన వచ్చునొక్క యూపిరిమఱలన్;
మానించిన శైథిల్యము। పోనేర్చునె? స్తోత్రపాఠములు వినఁబడునే?

మ. అనవద్యమ్మగునట్టి దివ్యతర కర్మావేశ పూర్ణాత్ములున్,
ఘనసామ్రాజ్య ధురంధర ప్రవణులున్, గాన ప్రభావాఢ్యులున్,
ప్రణయాభూత నవీన భవ్యకవితా ప్రజ్ఞాస్ఫురత్పారవ
శ్యనిరూఢుల్ లయమొందిరెందఱో యుపేక్షన్ బొందు నిత్తావునన్.

క. కాని యెపుడైన వారికి। జ్ఞానము, తనచే హృతమగు కాలచరిత్రో
చ్చూన్యనత ఘనమైన స్వకీ। యానూనపుఁబుటను విప్పదయ్యెను గనఁగన్॥

క. కవియుచు లేమిషీయనుచలి। చివికెను నవ్వారిదివ్యశీలమడఁచి త
త్ప్రవిమల హృదయౌదార్య। ప్రవాహము ఘనీభవించు భంగినొనర్చెన్॥

చ. విమలతరోజ్జ్వల ద్యుతుల వెల్గెడు రత్నకదంబ మెల్ల సం
ద్రమున నగాధఘోర తిమిరావృత గహ్వరపాళి డిందుఁగా!
సుమనిచయమ్ము విచ్చి కడుసొంపెసలారెడు సౌరభమ్ము వ్య
ర్థముగ నరణ్యసీమల యథాయథతాగతి నించెమున్గదా!

ఉ. వేమలు మేరుధైర్యమున వెల్వడి యోపికతోడఁ గ్రూరభూ
స్వాములపై నెదుర్కొనిన జానపదాఖిల లోకమాన్యులున్,
గోముగఁ గైతవాగ్గనుటకున్ దగి మూఁగలైన పోతనల్,
ధీమహిమన్ ద్రిలోకములఁ దేర్పఁగఁ దత్త్వముఁ గుమ్మరింపఁ జాల్
స్వాములు నాదిశంకరు లలక్షితులై యిట నెందఱుండిరో!

చ. చతురవచో విలాసముల సభ్యుల సన్నుతులంది నాయకాం
చితులగుటల్, స్వధర్మమును నిల్పఁ బ్రభుత్వ నిరంకుశత్వ దు
ర్గతి నొసగూడు నష్టములఁ గష్టములెల్ల నలక్ష్య పెట్టుటల్,
వితతముగా సమస్త శుభవృత్తుల దేశము నొప్పఁజేసి యా
ర్జితముగఁ దత్ప్రజా నిచయదృక్తతి నుద్గతహా స్వకీయపుణ్
కృతులు గ్రహించుటల్, విధి నికృష్టత దుర్ఘట మయ్యె వారికిన్.

సీ. రక్తప్రవాహాళి రహిఁ జల్లులాడుచు నేఁగి సింహాసనో ద్వృత్తిఁ గనుట,
మానవజాతి పెం పూనకుండఁగ దలఁకా దృఢకవాటమ్ము బంధించియుంట,
హృదయవేదనను సహించియైనను సత్యమును గప్పిపుచ్చఁగాఁ బూనుకొనుట,
యువమానజన్య లజ్జాధిక్యమును నేర్పు మించ లోలో నణఁగించుకొనుట,

గీ. గర్వమతులైన భోగుల గద్దెకడఁ గవిత్వనీరాజనమ్ము లర్పించుచుంట,
మొదలుగాఁగల యవినీతిపుంజమడఁగె దిష్టమున వారలటు నిరోధింపఁబడఁగ.

చ. పానుపడి వెఱ్ఱిఁగొల్చు నలమూఁకల నీచపు గొట్టులాట లె
చ్చినకడఁ దప్పిజాతియును జేరవు వారి ప్రశాంతభావముల్,
ఘనతరశాంతిజీవన వికాసపు ద్రోణికలందు నెంతో పా
వన మనుపగ్రవమ్మయిన బాటలనేఁగిరి వారలెప్పుడున్.

క. పొందుగఁ దముఁ బ్రేమించెడు డెందములన్ విశ్రమించి డెస్సరపునగన్
గ్రందుకొను పాపనాశు స్యందన మర్థించుచుండు రసమును వారల్.

[ఆంగ్లకవి 'గ్రే' రచన కనువాదము]

ఆదర్శ ప్రాయురాలు

శ్రీమతి సి హెచ్. వు. రమణమ్మగారు

'కమలా! పేపర్లో విశేషాలేమిటే' అంది విమల.

'ఏముందే, పాపము, యమ్.బి.బి.యస్. చదివే విద్యార్థిఒకడు, జబ్బుతో బాధపడే ఒకపేదవానికోసం, తనశరీరంలోవుండే కొంత వేడిరక్తాన్ని యిచ్చివేస్తే, పేదవాడు బ్రతికి, ఆ త్యాగశీలుడు చనిపోయాడట. అంతా భగవల్లీల.'

'ఏమిటే, యెప్పుడూ పేదవాళ్లు పేదవాళ్లు అంటూ గోలపెడతావే. పేపర్లో విశేషాలేమీలేవు? లేకపోతే నీకు కనబడవా? లైసెడ్‌జార్జి అనే స్టీమరుఉందా, వెళ్లిపోయిందా? లూయిస్, వాళ్లస్టీమరు ఒకటి తప్పిపోయిందటగా?'

'ఏమోనే యివన్నీ నాకేంతెలుస్తాయ్. నీకంటు మీతండ్రిగారిచ్చిన ఓడలవ్యాపారం ఉంది కాబట్టి, యేఓడ యెప్పుడువచ్చిందో, యెంత వేరుసెనగ వేసుకొని వెళ్లిపోయిందో కావాలి. గాని నాకెందుకే యివన్నీ?

'మరేంకావాలి నీకు? ఏ యేదేశనాయకు లెప్పుడు జైలులో ఉంచబడింది, పేదవాణ్ని ఎవ్వడు ఆదరిస్తున్నాడో, యివా నీకు కావలసినవి? ఎంతసేపూ పేదలు పేదలో అని ఏడుస్తారు. మీకు వాళ్లమొఖం ఏలాచూడబుద్ధవుతుందే? కావడిబద్దల్లాగు వంగిపోయిన నడుముల్తో, అరఅంగుళం లోపలకుపోయిన కళ్లు, సన్నగా వెదురువాసాల్లాగుండే అవయవాలతో చెమటకారుస్తు నల్లగా మాగిపోయిన దేహాల్తో, దేవుడా అంటూ ఏడుస్తుండేవాళ్ల విషయం ఆలోచించడమైనా ఎలాఆలోచిస్తారే మీరు?'

'పోనీగాని, పరీక్షలై పోగానే వంచేస్తావ్?' అంటూ మార్చేసింది సంభాషణ—కమల ఎంతసేపైనా ధోరణి యిలాగే పోతుందని.

'నీవేంచేస్తావ్?'

'చేసేదేముంది...బి.ఎ. పూర్తిచేసి ఎక్కడో ఉద్యోగంచేసి మాతలిదండ్రులను పోషించాలని దేశసేవచేస్తూ బీదలకోసం పాటుబడాలని వున్నది. ఏమో మరి ఆపరమాత్ముని ఆదేశమెలావుందో! నీవేంచేస్తావ్?'

'నేను చేసేదేమిటి! ఏదో ఉన్న వ్యాపారాన్ని జాగ్రత్తగా నడుపుకోవడం, యింకో రెండుపండల కూలీల్ని పెట్టించి 'లాండింగు' (Landing) కూడా మనమే చెయ్యడం అని వుంది'

'మరి పెళ్లి ఎప్పుడు చేసుకుంటావ్?'

'పెళ్లిమాట ఎత్తదు. ఒకరికి లొంగి వుండడం నాకిష్టములేదు. కాని నీమో స్తరుగా

సంసారంలోకి దిగటంతోడనే దేశసేవో, బీద సేవో, వెఱ్ఱిసేవో, నాశనమౌతుంది అన్న ఆలోచనతో మటుక్కు కాదు' అంది విమల.

విమల ఆలోచనలను చూచి ఒక చిరు నవ్వు నవ్వుకుంది కమల.

కమల విమలసహాపాఠి; పేదరాలు. విమల ధనముతో తులతూగుతూవుంది.

భాగ్యమునకు తగినట్లుగానే మనుజుల ఆలోచనలు నడుస్తూవుంటాయి. విమల యెప్పుడు తన చదువు పూర్తియగునా, యెప్పుడు మితిలేనిభాగ్యముతో తులతూగుతూ, నిర్భాగ్యులగు పేదవారి మీద 'హుకుమ్' చలాయిందమా అని ఆలోచిస్తూ వుంటుంది. ఆమె దృష్టికి ధనహీనులు యెందుకూ పనికిరారని దేశంలో భాగ్య భోగ్యములన్నీ అనుభవించటానికి తగరని అటువంటివారు చస్తేనే మేలనియు కనపడుచుంటుంది. కాని కమలమటుక్కు అట్లు గాదు. పేదలను ఆదరించుట, విద్యరాని వాళ్లకు విద్యచెప్పించుట, దేశమునకు సేవ చేయుట మొదలుగాగల ఆలోచనలు ఆమె చిన్నమనస్సుకు తట్టుచూవుండేవి. స్థితిలో కమల చాలా పేదరాలయినప్పటికీ ఆమె మనస్సులోమటుక్కు చాలా గొప్పఆలోచనలు పుట్టుచూవుండేవి.

౨

మనసులో వుద్దేశములనుబట్టనే వారి వారి భావిజీవితం ఆధారపడివుంటుంది. కమల బి.ఏ. పూర్తిఅగుటతోడనే చెన్నపట్నం వెళ్లి ఎల్.టీ. కూడా పూర్తిచేసి ఒక ఆడపిల్లల బడియందు ఏలూరులో హెడ్‌మిస్ట్రెస్‌గా వుండి నెలకు నూటయేబది రూపాయిలజీతం తెస్తూ తలిదండ్రులను సోదరుని పోషింపుచున్నది. తలిదండ్రులు మితిలేని ఆనందమును పొందుచూవుండేవారు. ఈమాదిరిగా నాలుగేళ్లు గడిచినాయి.

కమల క్రమక్రమముగా తన జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసుకొన్నది. పనిమానినది. దేశములోవున్న పెద్దలదయవలననూ, తను కష్టపడి సంపాదించుకున్న దానితోనూ, అనాథలకు శరణాలయం ఒకటి కట్టించవలయునని అనుకున్నది. గాని ఆమె మనస్సంతా తను పుట్టిపెరిగి చదువుకున్న వూరగు గుంటూరి యందేయున్నది. వుండదా మరి! 'జననీజన్మభూమిశ్చ, స్వర్గాదపిగరీయసీ' అని వూరకే అన్నారా? అందుచేత గుంటూరులో 'శ్రీ భారతఅనాథశరణాలయం' అనే పేరుతో శరణాలయం కట్టించింది. కొద్దిరోజులలోనే ఆమె మొదలుపెట్టబోయేపని దేశాలకన్నిటికిని ప్రాకిపోయినది. చాలామంది తమతమ బిడ్డలను ఆశరణాలయమునకే పంపుటకు మొదలుపెట్టినారు. పై వూళ్లనుండి అనాథలు వితంతువులు నగు బాలికలు దాదాపు యేబది మందివచ్చి ఆమె శరణుచొచ్చినారు. వూరిలో వారంతా దాదాపు అరువదిలేక డెబ్బది మంది, భాగ్యవంతులయితేనేమి పేదవారయితే నేమి, వచ్చి ఆస్కూల్లో ప్రవేశించినారు. అచ్చట అన్నివిధములయిన విద్యలు నేర్పుతారు. హిందీ, సంగీతము, ఆంగ్లము, తెలుగు,

వ్యాయామము, నూలువడకుట, దేశసేవ మరి యితర శాస్త్రములు మొదలగునవి అన్నిరకముల విద్యలను పిల్లలు నేర్పుతో నేర్చుకుంటూ వుండేవారు. కమలకు గాంధీ మతమన్న యిష్టము. అందుచేత కద్దరు కట్టుట వాలంటీరుపనులుచేయుట, తను కున్నవి సరికదా పిల్లలకుకూడా నేర్పించి ఆ పిల్లలను కన్నతల్లికంటె యెక్కువగా దయతో వారికే యేవిధమయిన లోపము లేకుండా పెంచుచున్నది. ఆబాలికలకుగూడా ఆ మాతృమూర్తి అంటే అటువంటి భయ భక్తులే వుండేవి. ఉండక యేమవుతాయి. చెట్టుఒకటి ఐతే విత్తువేరొకటిఅవుతుందా? అందుచేత కమల తను స్థాపించిన వుద్యమాన్ని తన అన్నగారి సహాయముచే ఒక విధముగా బాగానే నేర్పుతో నడుపుకొని వస్తున్నది.

ఇక ఆమె ఆశ్రమములో కార్యక్రమము చాలా పొగడతగినదిగావున్నది. విద్యార్థినులు ఉదయం నాలుగుగంటలకే లేవడం కాలకృత్యములు స్నానములు మొదలగునవి పూర్తిచేసుకొని అయిదు గంటలకల్లా, ప్రార్థనామందిరములోనికి వెళ్ళవలయును. కమల కూడా అప్పటికప్పుడే స్నానము మొదలగునవి పూర్తిచేసుకొని ఖద్దరువస్త్రములు ధరించి మూర్తీభవించిన భారతమాతా యున్నట్లు వచ్చి తన నియమిత స్థానమునందు చేతులు జోడించుకొని నిలుచుని వుంటుంది. పిల్లలంతా ప్రార్థనకు తయారుగానున్నపుడామె నిశ్చలమైన మనస్సుతో కళ్లుమూసుకొని 'వందేమాతరం'అనే కీర్తన భక్తిభావముతో పాడుతుంది. ఆమెప్రార్థన ముగించుటతోడనే పిల్లలందరూ మహాత్మునికి ప్రియమైన 'వైష్ణవ జనతో' అనేకీర్తన పాడతారు. తరువాత కమల దాదాపు ఒక అరగంటసేపు భగవత్ గీతచదివి పిల్లలకు చెప్పుతుంది. అటుతరు వాత క్రమముల ప్రకారం కొంతమంది పిల్లలు వీణయు మొదలగు వాటితో చక్కని సంగీత మునుపాడి ఆశ్రమములోవుండే పశుపక్ష్యాదు లను, మనుజులను, చివరకు భవనములను కూడా మేలుకొలుపుకొనుచున్నారా యను నట్లు మధురమగు కంఠముతో గలిపి సంగీత మునుపాడి ఆరుగంటలకల్లా వారివారి గదుల లోనికి వెళ్లిపోవుదురు. తరువాత యేడు గంటలకల్లా చల్ది అన్నము భుజించి స్కూలికి వెళ్లి తమతమ పాఠములను గురువులయొద్ద భక్తి శ్రద్ధలతో నేర్చుకొని తిరిగి పదిగంట లకు తమ నియమితగదుల లోనికి వెళ్లి పోయెడివారు. తిరిగి రెండుగంటలకల్లా వ్రాలుకట్లు చదువు దుస్తులు మార్చుకొనుట మొదలగునవి పూర్తిచేసుకొని నాలుగు గంటలవరకూ స్కూలులో పాఠములను నేర్చు కొందురు. నాలుగుమొదలు అయిదుగంటల వరకూ కమలే స్వయముగా పిల్లలందరికిని వ్యాయామపద్ధతులను నేర్పుతుంది. అటు తరువాత సాయంత్రము యేడుగంటలవరకూ ఆటలు, భోజనములు, ముగించుకొని పది గంటలవరకూ తమ పాఠములను నేర్చుకొన వలయును. పదిగంటలు దాటినతరువాత యెవ్వరునూ మేలుకొనియుండకూడదు.

ఇక విమలో — చిన్ననాడు చెప్పినట్లు వ్యాపారాన్ని వృద్ధిచేసింది. ఆమె క్రింద యిప్పుడు వెయ్యిమంది కూలీలువున్నారు. భాగ్యవంతురాలననే గర్వముచే కళ్లు నెత్తిమీదకు వచ్చినవి. రెండుచేతులా డబ్బు గణించుచున్నది. ఆమె అంటే కూలీలందరికినీ అపరిమితమయిన భయము. యేంచేస్తారు. జీవనోపాధికి వేరుమార్గంలేదు. రోజురోజుకూ భారతదేశమందు దరిద్రులు, కూడూగుడ్డలు లేక 'అన్నమో రామచంద్రా' అని మలమలా మాడి చావవలసి వస్తున్నది. కష్టపడి రాత్రింబగళ్లూ ఓడమీద సముద్రములో పని చేయుట సరికదా యజమానుల చీవాట్లు చెప్పుదెబ్బలు వారు పడలేకుండానున్నారు. యెవరికయినా యెంతకష్టపడి పనిచేసినా సంతోషించి ఆదరించే యజమానులుంటే వారి కష్టములు పటాపంచలగును. గాని విమల సంగతి అట్లు కాదాయెను. కూలీలు మటుక్కు యేమిచేస్తారు. డబ్బు మదము చేత విమలకు కళ్లు కనుపించుటలేదు. కమల సంగతియే మరచిపోయినది. తను ఆడునది ఆట పాడునదిపాట.

3

తనపాఠశాల చందాలనిమిత్తమై కమల విమలఉన్న ఊరువెళ్లినది. అచ్చటికి వెళ్లిన తోడనే విమల సంగతంతా తెలిసినది. కూలీలు పనిచేసే గంటలుతగ్గించమని, కూలిడబ్బు ఎక్కువచేయుమని ప్రార్థిస్తూన్నాగాని ఆమె వినడంలేదు. అందుచే కూలీలంతా సమ్మెకట్టాలనుకుంటున్నారని వింది. ఆనాడు సాయంత్రం సభలో కూలీలంతా ఏకమవవలెనని, తమకష్టాన్ని బాపేవరకూ పనిలోనికి వెళ్లకూడదని చెప్పింది. కూలీలులేని యజమానుడుగాని, యజమానురాలుగాని, ప్రాణాలులేనిదేహాలని, పేదకూలీల క్షేమమే యజమానురాలి బలమని ఉపన్యసించిన తరువాత కూలీలకందరికీ పట్టుదల ధైర్యం పెంపొందినాయి. పట్టినపట్టు వదలకూడదని నిశ్చయించుకున్నారు.

నాలుగురోజులు గడచిపోయినవి. కూలీలు పనిలోకి వెళ్లడంలేదు. విమలకు ఆశ్చర్యం వేస్తోంది. ఉపన్యాసలిచ్చేవ్యక్తి యెవరో, తనవద్దకువస్తే కాల్చివేస్తామన్నంత ఆవేశంతో వుంది. గవర్నమెంటుసహాయంవల్ల కూలీలనందరినీ, నాశనంచేయాలనేటటువంటు ఆలోచనకూడాపుట్టింది. కాని ఏమిచేయుటకును పాలుపోకుండా వున్నదామెకు. అప్పుడు వాళ్లతో రాజీపడితే బాగుంటుందనుకొంది. అందుచేత మధ్యవర్తుల్ని కూలీలవద్దకు పంపినది. కూలీలంతా వాళ్ళవైపు మధ్యవర్తిగా మాట్లాడడానికి కమలను ప్రార్థించినారు. కమల సరేనన్నది.

అదిఒకరోజు సాయంత్రం. ఇంకాకొంచెముసేపటికే సూర్యుడు ఆకాశమంతా నెత్తురు పూసేస్తాడు, అటువంటి సమయమందు కమలను చూడ్డానికని ఆమెబంగాళాకు బయలుదేరింది. మొదట గర్వముతో మిడిసిపడుచున్న విమలకు, కమల జ్ఞాపకానికేరాలేదు. అందుచేత ఆమె తన్నుపుడుచూచుటకు వీలులేదని కబురుపంపినది. గాని చివరకు ఆమెరాకకు

అంగీకరించినది. పేదరాలగు కమలతో మాట్లాడడానికి ఆమెపరువుకు భంగమనుకొంది. కమలవెళ్లీ వారి చిన్నప్పటిసంగతంతా జ్ఞాపకంచేసింది. గాని ధనమదాంధురాలగు విమలకు అవియేమియును చెవికి సోకడములేదు. ఎల్లాగయితేనేమి, దయార్ద్రహృదయయగు కమల, విమలతో, తన ఓడలలో పనిచేసెడి కూలీలవిషయమై యెత్తినది. వారిని దయతోచూడమని ప్రతిమలాడింది. అంతకంతకు కమలమీద కోపము యెక్కువఅయినది. రోగికి పథ్యపుమెతుకులు రుచిస్తాయా? చివరకు విమలకు యేమీదారితోచక నౌకర్లను పిలిపించి కమలను యింటినుండి తరిమివేయునట్లు ఆజ్ఞాపించినది. కమల తన్నుకూలీలువంపేరని వాళ్ళకుకావలసినపని గంటలు తగ్గించమనియు, జీతము యెక్కువచేయమనియు అని అడిగింది. అహంకారమదముచేత విమల తనవల్లే యిదిఅంతా వచ్చిందని, తన్ను నాశనంచేయాలంటే కొన్నినిముషాలుపట్టదని కమలపై కోప్పడసాగింది. కాని కమల కరుణారసపూరిత. కోపమేమిటో యెరుగదు. విమలయును కూలీలు తిండిలేక మాడుచున్నారు. వారిమీద కొంచెం జాలిచూపించుఅని ప్రార్థించుచున్నారు. గర్భదరిద్రులగు కూలీలు తమకమలాదేవి యేమివార్త తెస్తుందో యని బయట విమల గుమ్మముముందు బారులుదీర్చి కూర్చున్నారు. కమలను నౌకరు చెయ్యిపట్టుకొని బయటకు గెంటడం చూచేటప్పటికి అందరికీ ఒకమ్మడి విమలమీద తిరుగబడుదామాఅని అనిపించినది. కాని కమలచెప్పే శాంతవచనాలవల్ల వారిఅగ్ని చల్లారిపోయింది. ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణమే కౌరవనాశనానికి ఆదిమెట్టు అన్నాడు. ఇదికూడా......

కమల కూలీలందరికీ నీతినిబోధించినది. ఓర్పుతోవుండమని వారికి ధైర్యముచెప్పింది. వారి క్షేమము కోసరము తన శక్తికొలదీ పాటుపడతానన్నది. వారిని ఆదరించి సమదాయించినది. కమలయందు విమలకు పాము పగ. గాని విమలకు అపరిమితమైన దయ. జాలి; ఆమెను మంచిదారిలోనికి యెట్లు తీసికొనివత్తువాయని ఆలోచించసాగింది. కూలీలు ఆశ్చర్యపడిపోతున్నారు.

౪

కూలీలంతా యిప్పుడు కమలసహాయంతో తమంతటతాము కంపెనీయేర్పాటు చేసుకొన్నారు. ప్రతికూలీకి దానిలో భాగముంది. తాము మొదటినెలరోజుల్లో సంపాదించే దానిలో సంగం వాటాక్రింద పోతుందని కావలసినడబ్బంతా కమలేయిచ్చినది. కూలీలు, యీకంపెనీకి అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నుకొన్నారు. వచ్చేలాభాల్లో కమలచే స్థాపింపబడిన అనాధశరణాలయానికి నాలుగోవంతు యిచ్చివేస్తారు. మిగిలినది కంపెనీకి పెట్టుబడికి వినియోగిస్తారు.

విమలవ్యాపారం దీనివల్ల పడిపోయింది. మండిపడిపోతున్నది. యీసంగతంతా విన్నది. ఎల్లాగయినా కమలను యీలోకనుండి పంపి, ఆకంపెనీని నాశనంచేస్తేనేగాని తనకు శ్రేయస్సులేదనుకొంది. అందుచేత ఓరోజున కమలను చూచుటకువచ్చినా ననుమిషతో

ఆమెవద్దకు వచ్చినది. రహస్యముగా మాట్లాడవలెనని ఆమెకు కబురుపంపినది. విమల వచ్చిందనగానే, కమల ఆమెను దయతో ఆహ్వానముచేసింది. క్షేమసమాచారాన్ని అడిగింది. విమలమటుక్కు కమలను తుదముట్టింప, ఆలోచనచేస్తూవున్నది. అనుకూల పరిస్థితులకోసం యెదురుచూస్తూన్నది.

కమల పరాకుగానున్నపుడు, విమల తాను దుస్తులలోదాచిన బాకును పైకితీసింది. ఆ సమయమందే కమలకోసం యెవరో వచ్చారనిన్ని, కార్డు యిచ్చినారనిన్నీ చెప్పడానికి ఓకూలీవచ్చాడు. అతడు యీదృశ్యాన్ని చూచాడు. భుజాన్నివున్న గొడ్డలిని విమలవైపు విసరివేసినాడు. దాంతో నిద్రనుండి మేల్కొన్నదానివలె వులిక్కిపడిలేచింది. ఇదంతా ఒక్కనిముసంలోజరిగింది. అందుచేత ఆమె నిర్ఘాంతపడిపోయింది.

కాని కమల విమలకుసంభవించిన స్థితికి చాలా విచారపడినది. కూలీని చివాట్లు పెట్టినది. వెంటనే డాక్టరుకు కబురుపంపినది. అతనొచ్చిచూచి దెబ్బబలమైనది. మాడుకు తగిలినది గనుక లాభములేదనిచెప్పి చక్కా వెళ్ళిపోయాడు. విమల చావుబ్రతుకులమీద వున్నది. రక్తం కాల్వగా ప్రవహించుచున్నది. ఆమెకు నెనుకటి తనుచేసిన అకార్యములన్నీ జ్ఞాపమునకు రాసాగినవి. అపరిమితమయిన బాధపడుచున్నది. కమల వుపచారాలు చేస్తున్నది. ఆమెకు కళ్ళవెంబడినీళ్ళు ఏకధారగా ప్రవహించుచున్నవి. తనశక్తికొలది విమలను బ్రతికించడంకోసం ప్రయత్నాలు చేసింది. గాని లాభము లేకపోయినది. విమలప్రాణములు నిముషాలమీద నున్నవి. తనుచేసిన దుర్మార్గములకు పశ్చాత్తాపపడినది. కమలను చేతులుపట్టుకొని క్షమింపమని ప్రార్థించినది. పదివేలరూపాయలకు కమల శరణాలయమునకు చెక్కు వ్రాసియిచ్చినది. చేతులెత్తి పరమాత్మను, తనపాపములను క్షమింపమని వేడుకున్నది. "కమలా నీవు ఆదర్శప్రాయురాలవు" అని ఆఖరుమాటగా అన్నది. చీకటి నలువైపులా ఆవరించినది. విమలప్రాణాలు ఆమెనుండిలేచి పంచభూతములలోకలసిపోయినవి. భగవంతునిమాయ!

శ్లో॥ శ్లోకార్ధేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః ।
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్ ॥

క్లబ్బు

శ్రీమతి సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మిగారు

"మీరు దూరాలోచన చెయ్యండి. మీ బుద్ధిని తీక్షణంగా వుపయోగించి జరగబోయే పరిస్థితులను గమనించండి. పాశ్చాత్యదేశ స్త్రీలల్లా, మనదేశ స్త్రీలూ, మనదేశపు ఆచారములూ, మనసంఘమూ ఒప్పదు. చెప్పవలసినది మరిచిపోయా, అన్నీ యెలావున్నా ముందు మనదేశపు పురుషస్వభావం ఒప్పదు." అంది సీత.

"సీతా! ఆ స్త్రమానం వితండ వాదమేనాని ఎప్పుడూ ఒకటేపద్ధతా, మనకుమాత్రం నాగరికత అక్కరలేదా, చూడు; ఆదేశంలో పురుషులూ, స్త్రీలూ ఏవిధం అయిన ఎరమరికా లేకుండా కలిసి మెలిసి వుంటారు. అచటి స్త్రీలకు కావలసినంత స్వేచ్ఛ: స్త్రీ యిష్టం స్త్రీ మీదనే ఆధారపడివుంటుంది. ఆమె ఏమిచేసినదీ సరే..." అని రామారావు చెప్పబోతూంటే సీత తటాలున తన ప్రసంగం మొదలుపెట్టింది.

"ఆగండి! ఆమెకు స్వేచ్ఛ ఎక్కువఅంటే ఆ పురుషుని విశాలహృదయాన్నీ, ఉదారతనీ కొనియాడవలసివుంది. అయితే మనసంఘం స్త్రీలపాలిటి మరణశృంఖలం. మనదేశపు పురుషులు కుంచిత హృదయులు, అనుమానపూరితులు; సహనంఅనేది వారికి లేనేలేదు." అంది సీత నిశ్శంకగా.

"అయితే నువ్వు క్లబ్బుకు వస్తావా రావా? అబ్బా! నిన్ను ఒప్పించేసరికి నా ప్రాణంపోతోంది. మన స్త్రీలను పైకి తీసుకువద్దామన్నా రారే! అందుకనే మేయోకన్య మనలను మూఢచక్రవర్తులనీ, బానిసలనీ ఎత్తివ్రాసింది."

"మీ రెన్నన్నా సరే; నేనుమాత్రం క్లబ్బుకురాను. మీరంతగా పట్టుదలగావుంటే ఈవూళ్లో ఆడవాళ్ల క్లబ్బు ఒకటి స్థాపించడాన్కి ప్రయత్నించండి. ఆది కాలంనుంచీ మనహిందూవనితలకి మానమే ప్రాణంగా వుంటోంది. అందుకే మనదేశం పాతివ్రత్యాన్కి పేరు మోసింది. మనపూర్వులు ఎంతో కష్టపడి ఆర్జించిన ఆ చిరతర కీర్తిని క్షణంలో మనం పాడుచేయడమా! నేను మగవాళ్ల క్లబ్బుకు రాను. ఆవిషయంలో నన్ను బాధించకండి. మీస్నేహితులకు బోధించి వారిభార్యల నేడిపించకండి." అంది ఖండితంగా.

"సరే, చాలించు నీ వ్యాఖ్యానం. నీయిష్టమూ, నాయిష్టమూ, వారంరోజులలో నీవు నీపిచ్చివూహాల్నీ, ఆచారాలనీ నీమనస్సులోనుంచి త్రోసి క్లబ్బుకు రావాలి. లేకపోతే నీకూనాకూ చాలాగ్రంథం జరుగుతుంది." అంటూ కోపంతో చివాలున లేచి వెళ్లిపోయాడు రామారావు.

పాపం సీత ఏంచేస్తుంది!! తనకు మగవాళ్ల క్లబ్బుకు వెళ్లడం యిష్టంలేదు. ఆవూళ్లో ఆడవాళ్ల క్లబ్బులేదు. ఇదివరలో తనకు చదువురాదనీ, ముఖ్యంగా ఇంగ్లీషు రాదనీ చాలాగ్రంథం జరిపితే ఎల్లాగో కష్టపడి మెట్రిక్యులేషన్ పరీక్ష ప్యాసయింది. తనతో షికారు రమ్మంటే యిష్టంలేకపోయినా అలవాటు చేసుకుంటూంది.

అప్పుడింతకన్నా యిష్టంలేనిపని ఎలాగా అని విచారిస్తూనే ఈజీచైరులో పడుకుని నిద్రపోయింది.

* * *

రామారావు లండన్‌లో బారిష్టరు పరీక్ష ప్యాసయి స్వదేశాన్కివచ్చి బల్లకట్టాడు. అతను అక్కడవున్న మూడుసంవత్సరాల్లో మనస్సుకు నాటినది అక్కడి

స్త్రీల ప్రవర్తన. కాంచనది శ్వేతముఖుల షేక్ హేండ్. నిరంతర సావాసం ఆ దొరసానులతో అవడంవల్ల ఆతని కిచ్చటి స్త్రీలప్రవర్తన వేషభాషలు ఎక్కువగా చిరాకు కలిగించేవి. ముఖ్యంగా తన భార్యవిషయంలో ఆతను తనదేశంలో స్త్రీలకుకూడా "సమానహక్కులు" వుండాలనీ, తెప్పించాలనీ నిశ్చయించుకున్నాడు. అచట ప్రతివిషయంలో స్త్రీవుండడం ఇచట పరదాలవెనుక స్త్రీవుండడం ఆతనికి చాలా అహితవుగా తోచింది. ప్రస్తుతం ఒకసంఘం స్థాపించాడు. దానికి తొమ్మండుగురే సభ్యులయినప్పటికీ వారందరూ రామారావు ప్రాణస్నేహితులే!! వారందరూ రామారావుచెప్పినట్లు వినేవారే!! ఆసంఘంలో స్త్రీలకుకూడా హక్కు లివ్వాలనీ, వారినికూడా క్లబ్బులో సభ్యురాండ్రుగా చేర్పించాలనీ ఓ తీర్మానాన్ని బలపరచి వెల్లడిచేశాడు. కాని క్లబ్బుకు రాసాహసించే స్త్రీలెవరూ లేకపోయారు. రామారావు ఓ ఆలోచన చేశాడు.

మొదట మెంబర్లంతా తమభార్యలను క్లబ్బుకు తీసుకురావాలనీ అప్పుడు గాని, ఇతర స్త్రీలలో చురుకూ, వుత్సాహం పుట్టదనీ హెచ్చరించాడు. ఆపని ఎవరికీ మనసులో యిష్టంలేకపోయినప్పటికీ నవీననాగరికతకు లోటువస్తుందనే వుద్దేశ్యంతో, వారివారి భార్యలను క్లబ్బుకు రమ్మని బోధిస్తున్నారు. కాని వారందరూ ఆవిషయంలో సీతకు సోదరీమణులే అయ్యారు. ఊళ్లో ఎక్కడచూసినా రామారావుని గురించే వింతగా చెప్పుకుంటున్నారు. పాపం, సీతకిదంతా తలకొట్టినట్లుగావుంది. భర్తకోర్కె నీడేర్చి పూర్వసాంప్రదాయాన్ని, గౌరవాన్ని పాడుచేయడమా — లేక స్వార్థపరత్వం కొరకు భర్తకు వ్యతిరేకించడమా — అనేసాడు తీర్మానాలూ ఆమెమనస్సుని ఆందోళనపూరితం చేసేసాయి. తనస్థితిలోనే మిగతా మెంబర్ల భార్యలంతా వుంటారని తలచి వాళ్లసలహా తీసుకొని ఏదో ఒకటి నిశ్చయంచేసికొంటే నలుగురితోపా టవవచ్చునని సమాధాన పడింది.

౨

రుక్మిణి, డాక్టరు క్రిష్ణారావుభార్య: మంచితెలివి, చురుకూ గలది. కాపరానికివచ్చి రెండేళ్లయింది. తెనుగు బాగా చదివింది; కొద్దిగా ఆంగ్లంలో ప్రవేశం కలుగుతోంది. క్రిష్ణారావు మూడేళ్లనుంచి ప్రాక్టీసు చేస్తున్నాడు. రామారావుకు బాల్యస్నేహితుడు. తల్లీ తండ్రీ దగ్గరే వున్నారు. ఒక్కడే కొడుకవడంవల్ల చిన్నప్పటినుంచీ, గారాబం పట్టుదలా ఎక్కువ.

ఆతనుకూడా క్లబ్బులో సభ్యు డవడంవల్ల రుక్మిణిని క్లబ్బుకు రమ్మని నయానూ భయానూ బలవంత పెడుతున్నాడు. రుక్మిణి తనస్థితి అత్త మామలతో చెప్పి వారిచే మందలింప చేయాలనుకుంది.

ఒకరోజున క్రిష్ణారావు భోజనంచేస్తున్నాడు. తల్లి వడ్డిస్తూ 'ఏంరా, బాబూ, ఏమిటీగోల — ఊళ్లో అంతా అల్లరిగావుంది!! ఆ రామారావుకు పిచ్చాయేమిటి? స్త్రీలకు హక్కులివ్వడం ఏమిటి? మగవాళ్లతో సమానంగా తిరగడం ఏమిటి? ఏమిఘోరం వచ్చిందిరా బాబూ; మాకాలంలో యిల్లాంటివెరుగుదుమా? పరువుమర్యాదా అక్కరలేదుట్రా? ఏమో; మీవేషాలేం బాగుండలేదబ్బాయి.' అంది

"అందులో తప్పేముంది చూడు. పెద్దపెద్ద పూళ్లల్లో అందరూ వెళ్లటంలేదూ? వాళ్లందరూ పాడైపోతున్నారా? ఇంట్లోవున్నవారేనా పతివ్రతలు!!" అన్నాడు క్రిష్ణరావు.

"చూడు! డిప్టీకలెక్టరుగారమ్మాయి మొగాళ్లతో చదువుకుంటోందిట. ఆ అమ్మాయి నెలా చెప్పుకుంటున్నారు. మనలని అలాగే చెప్పుకుంటారు. చెడ్డపేరు తెచ్చుకోవడం ఎంతసేపు. ఫలాని ఆతని భార్య అలా ఇలా అని చెప్పుకుంటారు." అంది తల్లి.

"ఆ అమ్మాయి చదువుకోసం అన్నీ భరిస్తుంది. క్రొత్తలో చెప్పుకుంటారు. తరువాత అందరూ మొదలుపెడితే అదీ ఒక ఆచారమే అయిపోతుంది.

చదువురాకపోతే నీలాగూ నీ కోడలులాగూ ప్రపంచ సంగతులేవీ తెలియకుండా మూర్ఖపు ఆచారాల పిచ్చితో, కూపస్థమండూకాల్లా ఇంట్లో పడివుంటారు. మనది పాడుసంఘం—నాకు మజ్జిగపోయ్యి. నాయిష్టం నేను క్లబ్బుకు తీసుకువెడతాను. నాయిష్టంవచ్చినట్లు చేస్తా. నీమర్యాదా దక్కించుకో" అన్నాడు.

పాపం దుర్గమ్మగారు మళ్లా మాట్లాడలేదు. క్రిష్ణారావుకు చాలాకోపం వచ్చింది. చెయ్యికడుక్కొని మేడమీదికి వెళ్లిపోయినాడు. ఇదంతా రుక్మిణే చేసిందని భావించి ఆమెమీద కోపగిల్లాడు. ఆమెకు తగినశిక్ష విధించాలనుకుంటూ పడుకుని నిద్రపోయినాడు.

రుక్మిణి భోజనంచేసి గదిలోకి వచ్చేసరికి క్రిష్ణారావు నిద్రపోతున్నాడు. పళ్లెంలో తానుపెట్టిన తమలపాకుచిలకలూ, చెక్కపొడీ అలాగే వుండిపోయాయి. సంగతంతా గ్రహించింది. ప్రక్కగదిలోకి వెళ్లి పాటలుపాడుకుంటూ రాట్నం త్రిప్పుతూంది. కాని ఆమెమనసు మనసులో లేదు. దారం తీస్తూందన్న మాటేగాని అది పూర్వపు సున్నితాన్ని కోల్పోయింది. పురిఎక్కినదారం వెంటనే కదురుకు చుట్టక పరధ్యానంతో ఎక్కువ త్రిప్పడంవల్ల అనుక్షణం దారం పుటుకూ పుటుకూ తెగిపోతోంది!! ఆమెకు ప్రతిదినం దారంతీయడం ఎంతవుత్సాహంగా వుండేదో ఆ దినం అంతకు రెట్టింపు విసుగ్గా వుందామెకు. "రుక్మిణీ నీసున్నితపు చేతుల్తో తీసిన దారం నీలాగే మృదువుగా వుంటూందనుమా!" అని అంటూండేవాడు క్రిష్ణారావు తరుచుగా.

రుక్మిణి తండ్రి కాంగ్రెసునాయకు డవడంవల్ల ఆమెకు చిన్నతనాన్నుంచీ ఖద్దరూ, స్వదేశీవస్తువులూ అంటే ఎక్కువయిష్టం. ఆమె నిరంతర ఖద్దరువస్త్రధారిణి. ఆమె సాధ్యమైనంతవరకూ దేశీయవస్తువులనే వుపయోగించేది. కన్నులు మిరుమిట్లుకొల్పే వింతవింత రంగుల్తో, వింత మెరుగుల్తో, ఎన్నిరకాల విదేశీయ గాజులు వచ్చినా, ఆమె నల్లని కాళహస్తిగాజులనూ తెల్లని దంతపుగాజుల్నే ధరిస్తుందిగాని ఎన్నడూ వ్యామోహపడదు.

ఆమె తన చిన్ననాటి సంగతులనూ, ఈ రెండు సంవత్సరాల్నించీ అనుభవిస్తున్న తనభర్త అవ్యాజానురాగాన్నీ తలుచుకుంటుండగానే శ్యామలవచ్చి "వదినా! టీనీళ్లుకాగాయట! అమ్మ రమ్మంటూంది." అంది. వెంటనే రుక్మిణి టీ తయారు చేయడానికి క్రిందకు వెళ్లింది. అల్లా వెళ్లిందో లేదో క్రిష్ణారావు దివాలునలేచి ముఖం కడుక్కొని డ్రస్సు వేసుకుని వీధిలోకి వెళ్లిపోయాడు. ఒక అరగంటకు వెండిపళ్లెంతో వేడి పకోడీలూ, గ్లాసుతో మంచినీళ్లూ, టీ పట్టుకు వచ్చింది రుక్మిణి. కాని అక్కడ ఎవరూలేనిదే!! గదిలోకి వెళ్లిచూచింది. అక్కడ బట్టలు లేవు. ఆమెకు పిడుగు నెత్తిమీద పడినట్లయింది. అవన్నీ డ్రాయరు మీద వదేసి కళ్లనీళ్లతో మంచంమీద కూలబడిపోయింది.

3

సాయంకాలం నాలుగుగంటలయ్యింది. డా॥ క్రిష్ణారావుగారింటి దగ్గర కారాగింది. సీతాదేవి కారుదిగి చరచర లోపలికివెళ్లి "రుక్మిణీ" అని పిలిచింది. కాని రుక్మిణి మరదలు శ్యామల ఎదురొచ్చింది. "మీవదిన యేదీ? అన్నగారింట్లోవున్నారా? అమ్మగారేదీ?" అని ప్రశ్నపరంపర కురిపించింది. శ్యామల పదేళ్ల పిల్ల. కడసారపుపిల్ల అవడంచేత గారవం ఎక్కువ. శ్యామల సీతను అక్కా అనీ రామారావుని బావ అనీ పిలుస్తుంది. "అక్కా; మరేం అన్నయ్యకి వదిన క్లబ్బుకు రాలేదని కోపంవచ్చి మరేం మధ్యాహ్నం అన్నం సరిగా తినలేదు. వదినతో దెబ్బలాడాడు. మరి "టీ" కూడా త్రాగకుండా ఎవరితో చెప్పకుండా ఎక్కడకో వెళ్లి పోయాడు. వదిన యేడ్చి మేడమీద పడుక్కుంది. అమ్మ పడమటింట్లో పడుకుంది. రా! మనం మేడమీదికి వెడదాం" అంది. ఈ మాట

విశేషర్కి— సీతముఖం కాంతివిహీనమై వెలవెలబోయింది. నోటమాట రాలేదు. ఆమె ఆ యింటికి దొంగలా అయిపోయినట్లయింది. తప్పుపనిచేసిన ట్లామె సిగ్గుతో తలవంచుకొని నూనంగా శ్యామల వెనక మేడ మీదికి వెళ్లింది. కాని ఎప్పటిలా రుక్మిణి ఎదటికి చొరవగా వెళ్లడానికి—కాని, పదివాఅంటూ వేళాకోళాలు చేయడానికి—కాని ఆవిడకు సాహసం కలగలేదు.

తాను హాల్లో కుర్చీలోకూర్చుని శ్యామలచేత రుక్మిణికి తనువచ్చినట్లు కబురంపింది. వెంటనే రుక్మిణి ముఖంతుడుచుకుంటూ తనబాధ నామెకు తెలియకుండా చేయడానికి లేని చిరునవ్వు తెచ్చుకుంటూ "సీతా" అంటూవచ్చింది. కాని రుక్మిణి కళ్లువాచి ఎర్రగా జ్యోతులల్లావున్నాయి. పచ్చనిచాయతో కళలుక్కే— ఆమెముఖం ఎర్రబారి వికాసహీనంగా ఆమెను చూడగానే సీత సంగతంతా గ్రహించినది. ఆమెకన్నా తానే ఒకవిధంగా ధైర్యవంతురాలనని తలచి మరికొంతధైర్యంతో "ఏమిటీవరస!! అలా వున్నావేం?" అంటూ ఏమీఎరుగనట్టుగా అడిగింది.

"సీతా! తల్లిపుట్టిల్లు మేనమామ యెరగదట! అలా వుంది. అన్నగారి యున్నతాశయాల్ని నేననుభవిస్తూన్నప్పుడు మాఅన్నగారి అర్ధశరీరానివైన నువ్వు తెలియనిదానిలా నటిస్తావెందుకూ?" అంది. రుక్మిణి చమత్కారభాషిణి.

"సరే! దానికేంలే. ఆవిషయంలో నీవుద్దేశ్యం ఏమిటి? ఏదో ఒక గట్టిఉపాయంచేసి వీరి సందర్భ శూన్యంఅయిన ఈపాశ్చాత్య నాగరికతా వ్యామోహ భవనాన్ని పడగొట్టి మనమే మన ఆచారాలకి సరిపోయేటట్లు ఒక దిట్టమైన నూతనభవనాన్ని నిర్మించుకోవాలి. అధైర్యపడితే ఏమీ లాభంలేదు."

"అయితే సీతా ఏమంటావు. క్లబ్బుకి వెళ్లడమూ నీవుద్దేశ్యం!! చూడు మనదేశంలో స్త్రీలంటే ఎంత పూజ్యభావమో! ఎంతగౌరవమో! మనం పురుషుల క్లబ్బులలోకి వెళ్లామంటే మనం వారితో సమంగాచేయి కలిపి తిరిగామంటే యింక స్త్రీ అనేదిఅంద యేమేనా వున్నదా? ఉత్సవదివాల్లో మేళంచేళే భోగంవాళ్లకీ మనకీ యింక తారతమ్యం యేముంది? వారెంత గౌరవింపబడుతున్నారో మనంకూడా అంతే పూజింపబడుతాం. ఇక కులాంగన అనే పదానికి చోటేది. అందుకనే వారుకూడా వారి మేళతాళాలు, వారి వృత్తిమాని వివాహాలుచేసుకుని కులాంగన అనే పదానికి అర్హత సంపాదించడానికి పాటుపడుతున్నారు. అదీకాకుండా అన్నగారి ఉన్నతాశయాల్ని చెడ్డవనటకు, వింతలనుటకు వీలులేదు. ఎందుచేతనంటావా— చూడు—ఇప్పుడు మహాపండితులంతాకలసి "స్త్రీలు, నాట్యరంగం త్రొక్కాలి. అప్పుడుగాని నాట్యకళ, నాటకంలోని రసికత ఉద్ధరింపబడ"దని ఒక వెర్రి వూహను పైకితెలిబుచ్చి దానిని ఆచరణలోకి తీసుకురా ప్రయత్నిస్తున్నారు."

సీత "ఓహో! సరే. దానికన్నా యిదేబాగు. ఇది అంటే యింకా మగవారితో సమానంగా వారిక్లబ్బుకు పోవడం, వారితో సమానంగా విషయాలు చర్చించడమూ, సరదాగా ఆటలూ పాటలూగాని—రుక్మిణీ! దీనికే మనం,—నీవు నీముఖం, కళ్ళూ కందిపోయేటట్లు విచారించడం, నేను తలక్రిందుగా ఆలోచించడం చేస్తున్నాం. ఇంకా మనలాటివారు ఎంత గాభరా పడుతున్నారో. మరి ఆనాటకాల్లో పాత్రలుధరించి నటించడం ఎలాగో! అది హేయంకాదా! రుక్మిణీ! అబ్బా! తలచుకుంటే వళ్లు జలదరిస్తోంది!! కులస్త్రీ లందరూ నాట్యరంగప్రవేశ మవుతుంటే, యింక వ్యభిచార నిర్మూలనచట్టం అమలులోకితెచ్చి ఆ వేశ్యకులాన్ని బాధించడంఎందుకూ. ఇంకా దేవునిదయవల్ల మాఅన్నగారి తలలో ఈతలపింకా ప్రవేశించలేదు. అయినా మన మగవారికి వివేకజ్ఞానం నశిస్తూంది. నలుగురొకచోట చేరడం. ఆనారసాసుల ప్రవర్తనాన్ని జపించడం, ఏదో ఒక పిచ్చివూహని

సిద్ధాంతం చేసుకోవటం, ఇక యింటికి వచ్చి—వున్నారుగా లోకువ అయిన భార్య, అజ్ఞానులు, అమాయికులూ అయిన బిడ్డలూ వారిని బాధించటం, వారి తీర్మానం ప్రకారం నడుచుకోమని.

రుక్మిణి:—సరే! దానికి నిదర్శనం మనమే. కాని యింత మంచి, చెడ్డ, యుక్తాయుక్త విచక్షణ లేక వారు చెప్పారే అనుకో. మనకేనావుండొద్దూ—భారత స్త్రీ పరపురుషుని కన్నెత్తి చూడదనీ స్ఫురింపదనే చిరతరకీర్తిని నేడు మనం నమ్మ చేయడమేనా !!

సీత:—అయితే నాల్గుగోడలమధ్య, అవీ చాలక పరదాలుకూడా వేసుకుని పడివుండడమేనా! ఇక నేరం చేసి ఖయిదుననుభవించే ఖయిదీకన్నా, పశువుకన్నా మనలో యెక్కువ ఏముంది? అల్లాపడి లోకజ్ఞానం లేకుండా వుండడమేనా!!

రుక్మిణి:—అదిగో, మాఅన్నగారిగాలి నీకు చాలా తగిలిందే!! మరి అర్ధాంగివి కాదూ, అలా అంటావో అనవో అనే అనుకుంటున్నా, మరి ఏమిటిసాధనం?

సీత:—అల్లా దారికిరా మనంమాత్రం చేతకానివారమా, వారు పురుషులక్లబ్బు స్థాపించుకుంటే, మనం స్త్రీలకు క్లబ్బు స్థాపించుకుందాం. ప్రస్తుతం మాయింట్లో ఖాళీగావున్న హాలువుంది. మాకు ఆంధ్ర పత్రిక, భారతి, గృహలక్ష్మి, హిందూసుందరీ, Hindu పేపరూ వస్తాయి. ముందు విఘ్నేశ్వరపూజ కానిస్తే తరువాత మెల్లిగా నువ్వూనేనూ తంటాలు పడదాం. ఏమంటావు?

రుక్మిణి:—ఓ అల్లాగే కాని పీరి నీ వూహమంచి మరలించాలి. చెప్పినంతమాత్రాన్న వినేదిలేదు. మధ్యాహ్నం అత్తగారు చెప్పారనేగా భోజనంచేయక, టీ పుచ్చుకోక, మాటాడక వెళ్లారు !!

సీత:—నేను దానికే తగిన ఎత్తువేశాను. దీని కంతకూ కారకులు మాఅన్నగారు. కనుక వారిమనస్సు త్రిప్పితే అందరూ దారికి వారేవస్తారు. ఆప్రయత్నానికి నువ్వే సాయపడాలి. అందుకనే వచ్చాను.

రుక్మిణి:—ఏమిటది ?

సీత:—ఇలారా, (చెవిలోచెప్పును) రుక్మిణి పకపకానవ్వడం మొదలుపెట్టింది. సీత—అబ్బా! ఇప్పుడు కాదు నవ్వడం. వారికి పశ్చాత్తాపం కలిగినప్పుడు, మనప్రయత్నం సార్థకమయినప్పుడు, మన కుల్లాసం. లేవు తప్పకుండా మరువకుసుమా. పిన్నిగారి దర్శనంకూడా చేశివెడతా. నువ్వూ వస్తావా ?

ఇద్దరూకలసి పడమటింట్లోకి వెళ్లారు. దుర్గమ్మ గారు సీతనుచూసి హేళనగా "ఓహో దొరసానులు కాబోలు. ఇలా దయచెయ్యండి. అంతా కుశలమా?" అన్నది.

సీత:—పిన్నిగారూ! ఇంకా అనండి వేళాకోళం ఎందుకూ!! నేనయితే నీకోడలుమాత్రం అవకుండా వుంటుందేమిటి? అని జవాబిచ్చింది. దుర్గమ్మగారి హుషారు కొంచం తగ్గింది.

"అయితే అమ్మాయీ, ఏమిటిదంతా? నాకేమీ పాలుపోవడంలేదు."

సీత:—పిన్నిగారూ, తప్పంతామీది. మీది అంటే "మీది" కాదులెండి. మనహిందూజాతి తల్లిదండ్రులది. ఎందుచేత నంటారా ? బాలురకు చదువురావాలనీ, పెద్దవుద్యోగాలు చెయ్యాలనీ, వారిని చిన్నప్పుడే—అంటే—జ్ఞానం రాకముందే, స్వదేశం యందు దృష్టిపారకముందే తనజాతి సంఘంఅంటే అర్థం తెలియకముందే ధనాతురులై పూర్తిగా మన దేశాచారాలకి, విరుద్ధమైన పరదేశాలకు పంపుతారు. అదీకాకుండా వారికి చిన్నప్పుడే వారి ఎత్తుధనం కట్నం ఆశేపేర పుచ్చుకుని ఒక పసికూనను కట్టిపెట్టేస్తారు. అక్కడ ఆపిల్లవాడు తెల్లనికాగితంలా నిష్కల్మషమైన తన హృదయంలో అచటి ఆచారప్రవర్తనలను నాటింపజేసుకొని వానికే కేవలం అలవడిపోయి, చిన్ననాటి తనదేశాన్నీ, తన మతాన్నీ సంఘాన్నీ పూర్తిగా మరిచిపోతాడు. ఇక్కడ ఈపిల్ల పూర్తిగా తనదేశాచారాన్నీ వచ్చీరాని

చదువునీ బాగా అభ్యసిస్తుంది. వీరిద్దరూ కలిసి కాపురం చేస్తున్నప్పుడు కేవలం పురుషులవంటి స్త్రీలలో మెలగిన ఆయువకునికి తన స్త్రీ అంటే అసహ్యం కలుగదా? అప్పుడతను ఆమెతో కాపురం చేయడాని కిష్టపడక అనుదినం దెబ్బలాటలతో గడపడమో, లేక అసలా యమాయికురాల్ని విసర్జించడమో జరుగుతుంది. అలా మనం ఎన్ని వినటంలేదూ? అలా విసర్జించబడినబాలకు ఏమాత్రం మన సంఘసహాయం, సానుభూతి లేదుగదా!

దుర్గాంబ:—అబ్బా! ఏమిటే! జాణవై పోతున్నావు. మొన్నటిపల్లెటూరి సీతవుకాదూ నువ్వు! గుక్కతిప్పకుండా లెక్చరిస్తున్నావు!! అయితే ఈగొడవకు నీవేమంటావు?

సీత:—వినండి. పిన్నిగారూ! మీఅల్లుడుగారివల్ల స్వయంగా నే నిన్నికష్టాలూ అనుభవించాను. ఇప్పుడు ఈక్షణంలో అనుభవిస్తున్నాను. కాని యిలాంటివి నాకు పరిపాటే. దీని పర్యవసానం మీరు రేపో, ఎల్లుండో వినగలరు. ఐదుగంటలు దాటింది. ఇక నేను వెడతా, వా రింటికివచ్చే వేళయింది. రేపు వదినతో సారి మాయింటికి పంపుదురూ! రుక్మిణీ! నేవెడతా, నేచెప్పినమాట మరవకు, సెలవు. అంటూ కారెక్కింది.

౪

మర్నాడు సాయంకాలం 6 గంటలయింది. రామారావూ క్రిష్టారావూ క్లబ్బులో "స్త్రీక్లబ్బు ప్రవేశాన్నిగురించి తీవ్రంగాచర్చించి ఉపన్యసించి ఆమరునాడు కరపత్రాలు పంచిపెట్టటానికి తీర్మానించుకుని మామూలుగా రామారావింటికి వచ్చారు. రోజూ వేశివుండే వీధితలుపు దగ్గరగా తీసివుంది. తలుపుతీసుకుని లోపలికి వెళ్లారు. హాల్లోదీపం సన్నగా వెలుగుతూవుంది. హాల్లో ఎవరూలేరు. రామారా వాశ్చర్యపోతూ క్రిష్టారావుతో మేడఎక్కాడు. గదితలుపుతీశివుంది. దీపం ఎక్కువగా వెలుగుతూవుంది. క్రిష్టారావుని హాల్లోకూర్చోమని డ్రస్సు తీయడానికి గదివేపు వెళ్లాడు. తలుపుసందులోంచి సీత ఎవరో యువకునితో చదరంగ మాటాడుతూ కనబడింది. టేబిల్ మీద టీ, ఫలహారాల సరంజాంవుంది. రామారావాసందులోంచి నిశ్శబ్దంగా తొంగిచూచాడు. ఆక్రొత్తయువకుడు చిరునవ్వుతో సీత మృదులహస్తాన్ని ముద్దు పెట్టుకోంటూంటే సీతకూడా మందహాస వదనారవిందఅయింది. ఈదృశ్యంచూసేసరికి రామారావు హృదయం కోపం, అనుమానం, ఈర్ష్యలతో ఒక్కసారిగా నిండిపోయింది. వచ్చీరాని అస్పష్టమైనమాటలతో "ఆః సీతా! ఆగు!" అని పెద్దకేక వేశి తలుపు బార్లాతీశాడు. సీత ఉలికిపడిలేచి వెలవెలబోయిన ముఖంతో సిగ్గు అవమానంతో తలవంచుకుని దూరంగా తప్పుకుంది. రామారావు కోపంతో గబగబా వణికిపోతున్నాడు.

ఈగడబిడఅంతా చూస్తున్న క్రిష్టారావు అక్కడకు వచ్చి "సీతా! ఏమిటాపని! తప్పుకాదా? అన్నాడు.

రామారావు కోపంతో "అందుకే మనకవులూ పెద్దలూ స్త్రీలహృదయాన్ని నారికేళపాకంతో వర్ణించారు" అన్నాడు.

"వారు దూరదృష్టి కలవారు" అన్నాడు డాక్టరుగారు.

సీత చిరునవ్వుతో "నేనేమి పాడుపనిచేశాను. సోదరునివంటివానితో చదరంగం ఆడటం పాడుపనా? ఈ మాత్రం సహించలేనివారు పురుషులక్లబ్బులో స్త్రీలను మెంబర్లగా చేయడానికి ఏమనసుతో తీర్మానించారు. మేమక్కడ క్లబ్బులో పరపురుషునితో పేకాడుతుంటే, చేయిచేయి కలపి కబుర్లు చెప్తుతూంటే మీ రక్కడ వున్మత్తులై పోరూ? అందుకే మనపూర్వులు దూరదృష్టితో ముందురాబోయే పురుషులు సహనం, వివేకంలేనివారవుతా రని గ్రహించి స్త్రీలస్వేచ్ఛను మోతాదుగా వుంచారు."

రామారావుకోపం ఆగటంలేదు. "ఛీ! ఏమొగం పెట్టుకోని మాట్లాడుతున్నావు? క్లబ్బుకు రమ్మంటే ఏవో వేదాంతా లుపదేశించావే!! పతివ్రతలా కబుర్లు చెప్పావే!! దూరదృష్టితో ఆలోచించమన్నావే!! స్త్రీలు తేనెపూసిన విషపుకత్తులని వూరికేఅన్నారూ!!

భారతమహిళా శారదాసమాజం, అనంతపురం

శ్రీమతి పాదుర్తి సుందరమ్మగారు

సీత:—కోపంఎందుకూ!! మీారేమన్నారు – స్త్రీ స్వేచ్ఛ స్త్రీయిష్టంమీాదనే వుండాలన్నారు. అందుకు విశ్వప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. ఈమాత్రానికే వున్మాదులై పోయారు. సహనం కోల్పోయారు. నా ప్రవర్తనలో మీారు తప్పేమి కనిపెట్టారు? అతడు నాసోదరుడు. నేనాతనితో సోదరభావంతో చదరంగ మాడుతున్నా!! అతడూ నేనూ చిన్నప్పుడు చదువుకుని ఆటలాడుకునేవాళ్లం. అతని నింతఅవమానం చేయడం బాగుందా! రేపు క్లబ్బులోనూ, ఈవిధంగానే గంతులువేస్తారా నలుగురిలో.

రామారావు:—ఛీ! నిన్నింకా ఈయింట్లో వుండ నిస్తానా. శీలంలేనిదాన్కి యిల్లెందుకు? అన్నీ యిండ్లే. అవతలికిపో!! నీవొకనిభార్యవా? అంటూ ఆమెను గదిలోనుంచి అవతలికి తోయబోతుంటే ఆ నవీనయువకుడు "ఆగు! ఆమెను త్రోయకు అంటూ దగ్గరకు వెళ్లి ఆమెను విడిపించపోయాడు. ఈసారి రామారావుకి మరీకోపంవచ్చింది. ఇక ఆగలేక ఆపురుషుని మీాదికి దుముకపోయేసరికి ఆగండి! పరస్త్రీ నంటకండి అని నేర్పుగా ఆయువకుడు తప్పించుకుని దూరంపోయి తన కోటూ, తలపాగా తీసివేసాడు చిరునవ్వుతో. ఆశ్చర్యం!! పురుషుడుకాదు. క్రిష్ణారావు భార్య రుక్మిణి, స్నేహితులిద్దరూ ఆశ్చర్యం, సిగ్గుతో తల వంచుకున్నారు. పదినిమిషాలవరకూ అంతా మౌన వ్రతులే అయ్యారు. చివరకు సీత "శీలంలేనిది యిప్పుడే వెళ్లిపోతే ఉత్తమంకాదా అదీధిమన్న మీా పినతల్లిగారింటికి పోతాను. సెలవు "అంటూ రుక్మిణితో వెళ్లబోతుంటే రామారావు అడ్డువచ్చి "సీతా! నన్ను క్షమించవూ" అన్నాడు.

నేనా క్షమించేది. శీలంలేనిదాన్ని క్లబ్బుకు రావం దుకు మీారే క్షమించాలి!! రేపు వస్తాక్లబ్బుకు క్షమించండి. నాకు సెలవు అంది సీత.

"సీతా! నన్నెందు కింకా వెక్కిరిస్తావు. ఇక క్లబ్బు ప్రస్తావన నాదగ్గర లేదు. నాకు బాగా బుద్ధి చెప్పి, నామర్యాదయే నిలబెట్టావు నిన్నుచాలా బాధ పెట్టాను; నీవు నిజంగా సీతవే అన్నాడు పశ్చాత్తాపంతో రామారావు.

వెంటనే రుక్మిణి క్రిష్ణారావుతో "ఏమండీ డాక్టరు గారూ! రేపు నేను క్లబ్బుకురావచ్చునా" అంది.

క్రిష్ణారావు "రుక్మిణీ! అసలు నాకు మొదటినుంచీ యిష్టంలేదు. నలుగురితో నారాయణా అని ఒప్పుకున్నాగాని. రామారావూ! అసలీ రూలేమీాబాగా లేదు; ఇది తీసేద్దాం."

రామారావు "సరే" అన్నాడు నిస్పృహతో.

ఆవేళకు రుక్మిణీ కృష్ణులు, సీతా రామారావు యింట్లో విందు కూర్చున్నారు. రామక్రిష్ణు లిద్దరూ పరాభవం విచారంతోనూ, రుక్మిణీ సీత లిద్దరూ విజయసూచకం అయిన వుత్సాహంతో భోజనాలు ముగించారు. తరువాత రుక్మిణీకృష్ణులు వారింటికి వెళ్లారు.

మర్నాడు సాయంకాలం క్లబ్బులో రామారావు, క్రిష్ణారావు ఆనందరావు మొదలైనవారంతా కూర్చుని ఎవరికిష్టమయిన కాలక్షేపం వారు చేస్తున్నారు. రామారావు క్రిష్ణారావుమాత్రం ఎందుకో నిరుత్సాహంగా వున్నారు. వారిద్దరూ ఎవరేనా స్త్రీలక్లబ్బు ప్రవేశాన్ని గురించి ప్రస్తావన తీసుకువస్తారేమో నని బిక్కుబిక్కుమంటున్నారు.

ఇంతట్లోనే వీధిలో బాజాచప్పుడయింది. పిల్లలందరూ పేపర్లకోసం పరుగెత్తుతున్నారు. క్లబ్బుప్యూను నరశింహం 2, 3 పేపర్లు పట్టుకువచ్చి సభ్యుల కిచ్చాడు. ఆపేపరు చదువుకోగానే అందరూ ఆశ్చర్య చకితులయ్యారు. అది ఈవిధంగావుంది.

స్త్రీ సమాజము స్థాపింపబడును.

ఆదివారము 11-4-34

బారిష్టరు రామారావు పంతులుగారింట ఆదివారం నాడు స్త్రీలకు ప్రత్యేకంక్లబ్బు స్థాపింపబడును. ఆనాడే ఆర్ సీతాదేవిగారి యాధిపత్యమున ప్రారంభోత్సవమును జరపించి యిష్టమున్నవారు మెంబర్లుగా చేరవచ్చును.

ఇట్లు

ప్రెసిడెంటు	సెక్రెటరీ
ఆర్. సీతాదేవి.	యస్. రుక్మిణీదేవి.

రామక్రిష్ణు లిద్దరూ ఆ కాగితంచూసి ఆనందం పొందారో, పరాభవా న్ననుభవించారో వారికేఎరుక!

తల్లిదండ్రులు — బిడ్డలు

శ్రీమతి పరసా సీతారామమ్మగారు

జననీజనకుల యాహ్లాదంబులు నిగూఢంబులు. వారి విచారములును భయములు నట్టివ; వారు తమ సంతోషంబుల నన్యుల కెఱింగించలేరు. విచారభయంబులను నెఱుకపడనీయరు. సంతానం బుండువారికిఁ గాయకష్టములవలని కష్టము లెఱుకపడవు. కాని దురదృష్టదేవత పైకొన్నచో దానివలని బాధలు బిడ్డలుండుటవలననే మఱింతయెక్కువయగును. బిడ్డలు జీవితకాలకష్టములను వృద్ధిపఱతురు కాని మరణచింతను తగ్గింతురు. వంశాభివృద్ధి మృగములయందును సహజము కాని మరణచింత సుగుణము ఘనకార్యాచరణము ననునవి మనుష్యలక్షణములు. సత్రనిర్మాణాది ఘనకార్యములు ప్రాయశః సంతానవిహీనులవల్లనే చేయబడుచున్నవి. ఇట్టి సంతాన విరహితుల మనః ప్రతిబింబములను వారి శరీర ప్రతిబింబములు తెలుపుచునేయుట యొదవమిచే వారుసేయు ఘనకార్యములు తెలుపుచున్నవి. కనుక దమకు దరువాత వారి విషయమయిన చింత చాలవఱకు తమకు దరువాతివారు లేనివారికుండును. తమ వంశమున మొదట వంశోద్ధారకులయినవారు తమ సంతానమును వంశాభివృద్ధిహేతువగు సంతానమని మాత్రమేగాక వంశోద్ధారణమునకై తాము గావించిన ఘనకార్యముల అభివృద్ధిహేతువనికూడా నెంచుకొని మిక్కిలి గారాబముతో జూచుకొందురు.

తల్లిదండ్రులు తమ బిడ్డలందఱియెడల ననేకవిషయములయందు సమానప్రేమనే జూపుచుందురు. కాని కొన్ని సమయములయందు నట్టి ప్రేమను జూపరు. ఈపక్షపాతము ముఖ్యముగ దల్లియందు కానవచ్చెడిది. సాలమను (Saloman) చెప్పినట్లు సుపుత్రుడు తండ్రిని సంతోషపెట్టును: కుపుత్రుడు తల్లి కవమతి యొనర్చును. పెక్కురు బిడ్డలున్న కుటుంబమున మొదటి యొకఱిద్దరు గట్టిశిక్షచే పెరుగుదురు. కడపటివారు గారాబమున బెరుగుదురు. అయిన నెంతమాత్రము లక్ష్యపెట్టబడని నడుమవారే యందఱిలో నుత్తములగుట తటస్థించును. దల్లిదండ్రులు యుక్తాయుక్తంబుల నరయక గారాబముకొలది తమబిడ్డ లడిగినవన్నియు నిచ్చుచుండుట యపాయకరమయిన తప్పు. అట్లిచ్చుచున్నచో వారు నీచవృత్తులయందు బ్రవేశింతురు. జత్తులమాఱులగుదురు. దుస్సాంగత్యములవఱచుకొందురు. భోజనప్రియులగుదురు. కనుక బిడ్డలను గట్టి శిక్షయందుంచి వారికి భక్తివిశ్వాసంబుల కలుగజేయవలయునేగాని వారడిగినదంతయు నిచ్చిగాదు. కొందఱు తల్లిదండ్రులు బాల్యమున నన్నదమ్ములకు పరస్పర తరతమభావముల బుట్టింతురు. ఇయ్యది దుశ్చేష్ట. ఈ తరతమత్వము వారు వయోవంతులయినప్పుడు ప్రబల విరోధముగా బరిణమించి కుటుంబములను నాశముచేయును.

ఇటాలియనువారికి తమబిడ్డలు, తమయన్న దమ్ముల బిడ్డలు, దాపుచుట్టములను వివక్ష లేదు. స్వసంతతిగాకున్నను (తనకడుపున బుట్టినవారు)నేక కుటుంబమువారైనయెడ జాలును ప్రేమాతిశయంబుల నగపఱతురు. ప్రకృతియందు నిట్లే యగపడుచున్నది. సాధారణముగా నొకనియందు రక్తస్వర్యాను సారముగ నాతలితండ్రిపోలికకంటె నెక్కుడుగ బినతండ్రి మేనమామల పోలికయైనను సన్నిహితబంధువు పోలికయైనను కానబడుచున్నది. తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డ లవలంబింపవలసిన వృత్తులను యుక్తసమయమునసే నిర్ధారణసేయవలయును. అట్లు అర్హసమయమున నిర్ణయించినచో దన్నిర్ణయము సులభసాధ్యమగును. తమ బిడ్డలకు నిక్కలి యిష్టమైన విషయమును నిర్ణయించుటలో నా యొక్కవనై పుణ్య మగపఱుపగలమని యెంచికొని తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డల చిత్తవృత్తుల యందు అతి విస్తారమైన జోక్యము కలుగజేసికొనగూడదు. బాలురు తమకేదైన నొక మంచి విషయమున నభిరుచి కలిగినయెడల నావిషయమునుగూర్చి శంకించి నిరుత్సాహులు కాగూడదు ఉత్తమ విషయము నేఱుకొనవలయును. తదాచరణము తొలుదొలుక గష్టముగ గనపడినను నలవాటువలన నయ్యది మనోహరమైనదియు సులభమైనదియునగును. ముందు వారిజీవనాధారమునకు వారే పాటుపడుదురు గాకయని తల్లిదండ్రులు బాల్యమునుండి గఱపిన గట్టిశిక్షచే బెఱిగినవారగుటచే చిన్నవారు గుణవంతులును నదృష్టవంతులును నగుదురు.

శా॥ ఉద్యోగాలకుఁగాదు సభ్యతకుఁగా దూళ్లేలఁగాఁ గాదు మీ
విద్యాజ్ఞాన వివేకసంపదలతో వీర్యప్రతాపోన్నతుల్
ఖద్యోత ప్రతిమానులై ప్రజలు సౌఖ్యంబొందు నట్లిల్ల స
ద్వైద్యంబైన పథంబులో నడపుఁడీ బింబాధరల్ వారలన్.

ప॥ కృ॥ మూర్తి.

సందిగ్ధము

పోలుకొండ భద్రయ్యగారు

౧

కొమ్మకొమ్మను జేరి ;
కొసరికొసరిపాడి ;
కోర్కెలూరించెడి ;
కోకిలమ్మతోఁగూడి—

మధురగానము జేసి
మరపింపవలె ; గాని—
పాడగలనా ?—కోర్కె
వీడగలనా ?

౨

ఒడలు పులకింపగా ;
వలపు లుబుకింపగా ;
పండువెన్నెలలీను ;
నిండుచందురుఁగూడి ;

నిర్మలాకాశమున
నివసింపవలె ; గాని
నిలువగలనా ?—మనసు
నిలుపగలనా ?

౩

సాంద్రతర మేఘాల
చాటునన్ మెరసెడి ;
చంచలత దిరిగెడి ;
శంపావధువుఁగూడి

పరిరంభణము సలుప
పాటుజెందెద ; గాని
తలపనగునా ?—విడిచి
తాళగలనా ?

౪

కమ్మతావులజిమ్ము
కాంతారవీథులలో
కపటమెరుగనినాడు
కలలోని ప్రియుఁగూడి

ముద్దుముచ్చటలాడ
మురిసిపోయెద ; గాని
కలయె కాదా ?—వట్టి
కల్లయగునా ?

కవితాజగము—నవలామణులు

కే. వెం. రాఘవఅయ్యంగారు. ఎం. ఏ

లోకమున వారివారి చిత్తవృత్తుల నెఱుంగుటయే కష్టసాధ్యము. అట్టిచో పరులహృదయమర్మముల గుర్తించుట కష్టతరము. అందును పురుషుల చిత్తవృత్తుల గ్రహించుటకన్న స్త్రీహృదయమును తెలుసుకొనుట మిగుల కష్టము. కావున నారీ హృదయమును గుర్తించుట కష్టతమమని పెద్దలందురు. అందుచేతనే కాబోలు, ఆంధ్రకవితా పితామహుండు

"ఒక్కొక వేళ పద్మముఖులొల్లమి
సేయుదు రొక్కవేళ పె
న్మక్కువ నాదరింతురు క్షణక్షణముల్
జవరాండ్ర చిత్తముల్
పక్కున వేసరంజన దుపాయములన్
దగునిచ్చకంబులన్
జిక్కగఁజేసి దానిస్థితిచిత్తముబట్టి
సుఖింపఁగావలెన్."

అని వచించెను. మరియు సంస్కృత పండితులుకూడ "స్త్రీణాంచ చిత్తం పురుషస్యభాగ్యం దేవో న జానాతి కుతో మనుష్యః" అని పల్కిరి. పాశ్చాత్య విద్వాంసులుకూడ పై భావముతో ఏకీభవించిరి. ఇంక నవీను లన్నచో, వనితా హృదయారవిందమును (Barometer) వాయుమాపకయంత్రముతో పోల్చిరి. ఆ యంత్రమునందు వలెనే స్త్రీల డెందమునందు గూడ నత్యంతసూక్ష్మములైన పరివర్తనములు చూపరులదృష్టికి గోచరములగుచుండును. స్త్రీలచిత్తవృత్తు లత్యంత కోమలములు, సజీవములునై వెలుగొందుచుండును. నారీమణుల హృదయవీణలయందలి తంత్రు లతిసూక్ష్మములు; కావున సూక్ష్మాతిసూక్ష్మవాతాహతాలోలములై సుకుమారగాత్రుల హృదయవిపంచీ సునిశిత తంత్రు లాలాపము సేయుచుండును. స్త్రీల శరీర నిర్మాణమును, హృదయరచనమును పురుషులకన్న భిన్నముగను మిన్నగను కెలంగునని శరీరమనోవిజ్ఞానధనులు వచింతురు. సుకుమారగాత్రులు, సుందరాంగులనుట స్త్రీజాతికన్వర్థాభిధానము 'నవనీతకోమలాంగు'లనియు, 'వెన్నవలెంతరంగు నలివేణుల'నియు పండితరాయలచేతను, కవితాపితామహులచేతను స్త్రీజాతి వర్ణింపబడుటయే వారు 'సత్యం, శివం, సుందరం' మను నిధిత్రయమునకు నిధానములై పురుషుల కానందదాయినులై వెలుగొందుచుండురనుటకు ప్రబల ప్రమాణము.

జగమునందలి జంతుజాలమును బరికించినచో, శరీర సౌష్టవము, అంగసౌందర్యమునకును పురుషజాతియే ప్రసిద్ధిగాంచినట్లు గానవచ్చును. ఇంక మానవసృష్టి యందలి తారుమారై, అవయవరచనమునందును, అంగవిన్యాసమునందును సౌందర్యసంపదనంతయు స్త్రీజాతికే పరమేశ్వరుడు ప్రసాదించినట్లు గానవగును. ఇటుల కేవల బాహ్యసౌందర్యమునందు మాత్రమే గాక, అంతరంగిక సౌందర్యమునందుగూడ స్త్రీజాతియే మిన్నగా వన్నెలొలుకుచున్నది. ఇంతియేగాదు. సాకారమైన శృంగారరసము, మూర్తీభవించినకరుణ రసాధిదేవతలై స్త్రీజాతి వెలుగొందును. ఇంక పురుషుడన్నచో రూపొందిన వీరరసము, తనువుదాల్చిన శాంతరసమనవొప్పును. నవరసములలో వీరశాంతముల కన్న కరుణశృంగారములే జనుల మనముల నత్యంతము నాకర్షించుట సహృదయసంవేద్యము. ఈ నాలుగు రసములును ప్రత్యేకముగ ప్రకాశించినచో రసికుల హృదయముల గరగింపజాలవు; ఇది తా మొండొంటిపై నాధారపడి, అన్యోన్యాశ్రితములై వెలుగొందుచున్న

ప్పుడే ప్రజలకు పరమానందమును గూర్పజాలును. అటులనే స్త్రీ పురుషులు తామొకరికొకరు 'మాలతీ లతాక్రాంత మనోజ్ఞమైన సహకారమువడి' ఈడుజోడుగా మెలంగుచున్నప్పుడే చూపరులకు నయనానందమును గూర్పగలరు. స్త్రీలహృదయాలవాలమున నంకురించి, పల్లవించి, పుష్పించి, ఫలించు ప్రేమము, స్వార్థత్యాగములను కల్పలతాద్వయమే పురుషులను పశుత్వశ్రేణినుండి దేవత్వధామమునకు గొనిపోవజాలును. నారీమణులలో ప్రకాశించు ప్రేమ బలిదానముల మించిన స్పర్శవేది మానవజాతికి విశాల ప్రపంచమున వేరొకటిగానరాదు. ఈ స్పర్శవేదికై విశేషముగ వెదుకనక్కరలేదు; ఇంటింట నిదిగాన వచ్చును. ఈ స్వార్థత్యాగ మావేశజన్యము గాదు; ఈ క్షణమున సర్వస్వమును సమర్పించి, ఉత్తరక్షణమున సున్నాలమై పోవునదియు గాదు. ఈ ప్రేమబలి దానములు, ఆద్యంతరహితములు క్షణక్షణము, దివారాత్రములు ప్రకాశించు పరంజ్యోతి స్వరూపములు. ఈప్రేమ మన్యసమానసౌహార్ద సరసంగమనియు, ఇది అనాదిదంపతులలో గానవచ్చుననియు, పింగళి సూరనార్యుడు విరచించెను. దీనినే సీతారాముల దాంపత్యమున మనము గాంచగలము. భవభూతిమహాకవి:—

"ఇయంగేహే లక్ష్మీ రియము
మృతవర్తిః నయనయో
రసావస్యాః స్పర్శో వపుషి
బహుళ శ్చందనరసః
అయంబాహుః కంఠే శిశిర
మసృణో మౌక్తికసరః
కిమస్యా న ప్రేయో యదిపరమ
సహ్యస్తు విరహః||"

అనియు.

"అద్వైతం సుఖదుఃఖయో
రనుగతం సర్వాస్వవస్థాసు య
ద్విశ్రామో హృదయస్య యత్ర
జరసా యస్మిన్నహార్యోరసః
కాలేనావరణాత్యయాత్పరిణతే
యత్స్నేహసారే స్థితం
భద్రంతస్య సుమానుషస్య
కథమప్యేకంహితత్ ప్రార్థ్యతే||"

అను శ్లోకద్వయమున దాంపత్యప్రేమమాహాత్మ్యము ప్రతిబింబింపజేసెను.

ఇటుల ననేకమంది కర్మయోగులు, వీరయోధులు, విపశ్చిద్వతంసులు, మహాకవులును స్త్రీలయొక్క సూక్తిదాయకశక్తిని ముక్తకంఠముగ వర్ణించిరి. పురాణేతిహాసములందు మాత్రమేగాదు—దేశచరిత్రమునందుగూడ ననేకు లిట్టి స్త్రీరత్నములుగలరు. విశ్వవిజేతయని విఖ్యాతిగాంచిన నెపోలియను చక్రవర్తి తనతల్లి గుణగణముల సర్వదా సంస్తవ మొనరించువాడని చరిత్రకారులు రచించిరి. కవిసార్వభౌముడైన 'డాంటే' (Dante) తనప్రేయసీమణియైన బీట్రిసు (Beatrice) ను విశేషముగ వినుతించెను. తనఅర్ధాంగియొక్క అనునయాలాపములవలననే, తులసీదాసునకు శ్రీరామచంద్రుని యందలి భక్తి హృదయమున గుదురుకొనెను. సీతాదేవికి శ్రీరామచంద్రునియందును, శ్రీరామునకు సీతాసతీమణియందును గల ప్రేమమే శ్రీరాముని లంకావిజయమునకు కారణమయ్యెను. రాధామనోమణియొక్క నిష్కామప్రేమమే, శ్రీకృష్ణుని గీతాబోధమువలన జనించిన అమృతప్రవాహము. ఇంతియేగాదు. రాధికా నిష్కామప్రేమమే శ్రీకృష్ణుని గీతాబోధమునకు బీజప్రాయమని చెప్పవచ్చును. స్త్రీ స్తన్యపానమును గ్రోలి, వనితాంకసీమ నడయాడి వృద్ధినొందని పురుషుడీ సమస్తమానవజాతియందు మందునకొక్కడైన గానరాడు. బాల్య కౌమార, యౌవన, జరావస్థల నాల్గింటియందును పురుషున కానందదాయిని స్త్రీజాతియే!! వేయేల—మనము నివసించు మృత్యులోకమును స్వర్గసమానముగ నొనరింపజాలు దేవతాంగనలు, స్త్రీలని పలుకవచ్చును.

ఇప్పుడొక ప్రశ్న వచ్చును. ఇట్టి ఉన్నతపదము, ఇంతప్రాధాన్యము స్త్రీజాతి కున్నప్పుడు, కవితా

జగమునందు నవలామణులు శీల పురుషులవలె రచయితలు గాకున్నారని కారణము స్పష్టమే. స్త్రీలకు కార్యక్షేత్రము వేరుగనున్నది. గ్రంథరచనము గాదందురు. సంస్కృత సారస్వతము నొకపరి పరిశీలించినచో, విద్యాభ్యాసమునందే జీవితమునంతయు గడపుచు బ్రహ్మచారిణులుగా గార్గి, మైత్రేయి మొదలైన వారు కాలము గడపినట్లు మనకు గానవచ్చును. ఉత్తర రామచరితమున కుశలవులతో పాటు వాల్మీకి వద్ద స్త్రీలువిద్యనభ్యసించినట్లు గోచరించును. మరియు శార్ఙ్గధర పద్ధతియందు నారీమణులు రచించినశ్లోకము లెన్నియో గలవు. శీలాభట్టారిక రచించిన "యఃకౌమారహరః స ఏవహి వరః" అను శ్లోకమును ఉత్తమమైన ధ్వనికావ్యమునకు లక్ష్యముగ మమ్మటాచార్యుడు కావ్యప్రకాశికయందు పేర్కొనెను. మరియు 'ధన్యాసియాకథయసి' యను శ్లోకమందే విజ్జకాకృతమని ఉదాహరింపబడెను. ఈమె దండికాలమున నున్నటుల నీ క్రిందిశ్లోకము వలన తెలియును.

"నీలోత్పలదళశ్యామాం విజ్జికాం మా మజానతా
వృథైవ దండినా ప్రోక్తం సర్వశుక్లా సరస్వతీ"

అని దండికృతమైన కావ్యాదర్శమునందలి సరస్వతీ స్తుతి పద్యమునకు ప్రతిపద్యమును విజ్జికరచించి దండికవిని పరిహాసములాడెనందురు.

ఇటుల శీలాభట్టారికా విజ్జకలేగాక, గౌరీ వికటనితంబాదు లెందరో, విద్యావతులు, విదుషీమణులు భారతవర్షమున విఖ్యాతిగాంచినటుల నిదర్శనములు గలవు. కాళిదాసాది మహాకవుల శ్లోకము లెన్నియో యుండ, వానినిమాని, శీలాభట్టారికా విజ్జికల శ్లోకముల లక్ష్యములుగ స్వీకరించిన వాగ్దేవతావతారుడైన మమ్మటాచార్యుని కావ్యప్రకాశగ్రంథమే, కవితా జగమున నవలామణుల ప్రథమగణ్యస్థానమును ప్రకటించుచున్నది. ఇందువలన స్త్రీలు, భవభూతి వచించినట్లు "గృహలక్ష్ములు"ను మమ్మటుడు రచించినట్లు "హ్లాదైకమయము, అనన్యపరతంత్రము, నవరసరుచిర నిర్మితము నైన భారతీదేవులు"నై వెలుగొందవలయును. కావున సాహిత్యక్షేత్రమునందు గూడ సాధ్వీమణులు పురుషులకు సహభాగినులై చేదోడువాదోడుగా నెలంగుచు ప్రాచీన భారత సౌభాగ్యము మరల కేకెత్తునటుల చేయవలసిన బాధ్యత వారిపై గలదు. భావిభారత భాగ్యోదయము స్త్రీజాతి భుజాస్కంధమున దొలుకాడుచున్నది. దేశపారతంత్ర్యమును బాపుటకును, దేశదారిద్ర్యమును దూరమొనరించుటకును భారత నారీమణులు బద్ధకంకణులు గావలయును. సీతాదేవి మూలముననే త్రిలోककంటకుడైన రావణుడు నశించుట లోకవిదితము. శ్రీకృష్ణునకు రణరంగమున దోడుగానుండుటయే గాక, తరుణ మాసన్నమై నపుడు నారిసారించి నరకాసురుని వధించిన సత్యభామ చరిత్రము మనకందరకును తెలిసినదియే!! 'రాకేందుబింబమై రవిబింబమై యొప్పు నీరజాతేక్షణ నెమ్మొగంబు' అను పోతనామాత్యుని సత్యభామా వీరశృంగార వర్ణన పద్యములు చదువని ఆంధ్రబాలబాలిక లుండరు. దశరథునకు కదనరంగమున కైక తోడుపడుటయే గదా రాముని వనవాసమునకు పిదప కారణమయ్యెను. సుభద్రార్జునుల యొక్కయు, ప్రమీలార్జునులయొక్కయు కథలు జగత్ప్రసిద్ధములే! ఎన్నటి పురాణములో యనినచో, దేశచరిత్రమున గానవచ్చు దృష్టాంతము లెన్నియో గలవు. రాణాప్రతాపుని రాణియొక్క ప్రోత్సాహము లేనిచో నాతడన్ని సంవత్సరములు అక్బరుచక్రవర్తిని ప్రతిఘటించగలడా? భారతనారీవతంసము జీజియాబాయియొక్క బోధనలు, హితోపదేశములు లేకున్నచో హైందవ స్వరాజ్యమును శివాజీ మహారాజు ప్రతిష్ఠింపలేడనియే చెప్పవచ్చును. శత్రువులపై సమరమునకు పోవునపుడెల్ల తల్లియాజ్ఞనుగొని, ఆమె యాశీర్వాదమును బడసియే శివాజీచక్రవర్తి పోవుచుండెను. అహల్యాబాయి ఝాన్సీ లక్ష్మీబాయి మొదలైన వారల చరిత్ర లత్యంతనవీనములు. వీరిచరిత్రల బరిశీలించినచో, జాతీయజీవనప్రబోధమునకును, దేశ

సేవా పరాయణత్వమునకునుగూడ స్త్రీజాతియే పురుషునకు వెన్నెముకయు, వజ్రాంగియునై విలసిల్లునని తేటపడును. అందుచేతనే 'ఉద్యోగ నూపుచేయుయే, ఉర్వీతలమునంతయు నేలును'ని పెద్దలందురు.

ఇటుల వన్నె గాంచిన వనితామణులు భరతఖండమునం దేనాలనో గాక, మన ఆంధ్రదేశమునందు గూడ మున్ను గలరు.

'ముగురాడువార మైతిమి
పగ పేటికి జలకమాడ వచ్చిన చోటన్.'

అను రణతిక్కనగారి భార్యయొక్క వచనములు,

'నీ వసితైచి విరిగివచ్చిన
బసులుం విరిగినవి తిక్కపాలుం విరిగెన్.'

అని వీరరసమును పురికొల్పిన తిక్కనతల్లి యుల్లసపు మాటలును మనకు పూర్వ పరిచితములే. కావుననే,

'ఏమితపంబుచేసి పరమేశ్వరు నేమిట బూజచేసిరో-
శ్రీమహితప్రతాపుడగు సిద్ధన తిక్కనగన్న తల్లియున్'

అను పొగడ్తకు ఖ్యాత తిక్కనతల్లి పాత్రురాలయ్యెను. ఇటుల స్వదేశసంరక్షణార్థము పుత్రులను, భర్తలను ప్రోత్సహించి బలిదానమొనర్చిన మాతృదేవతలును, భార్యాదేవులును ఆంధ్రదేశమునందును గలరు. బొబ్బిలి పల్నాడు సీమలందలి వీరాంగనల వీరపత్నుల కథల, పాటల వినని వారుండరు; కావున జాతీయ జీవితమునందు పాల్గొనుటకు స్త్రీజాతికి సర్వస్వామర్థ్యమున్నది. సారస్వతమే జాతీయజీవితమునకు దర్పణము. అట్లగుటచే వనితామణులు కవితారంగమున కవతరించి వారి శక్త్యనుసారము భాషాసేవయు, దానిమూలమున దేశసేవయు జేయుటకు నడుముగట్టవలయును. నారీమణులు రానంతవరకును సారస్వత ప్రపంచ మర్ధనిమీలితమై యుండును. స్త్రీ సహయోగము చేకూరనంతవరకు మానవసాహిత్యము సంపూర్ణత నందజాలదు. ఒకానొక పురుషుడు వేరొక మనుజుని హృదయానుభూతిని సఫలముగ ప్రకటించుటకు సమర్థుడగును; జాత్యైక్యత చేకూరుటచే, పరేంగిత ప్రకాశనపారీణత పురుషునకు లభించును. ఇంత చేసితో పురుషుడు స్త్రీ హృదయానుభూతిని చిత్రింపజాలడు. నారీమణుల చిత్తవృత్తుల వికాసనిమీలనముల వర్ణింపబూనినచో, ఎంతటి ప్రతిభాశాలియైన కేవలకల్పనములతోడనే తృప్తినొందవలయు.

ఉదాహరణార్థము—ఒకానొక కవీశ్వరుడు మాతృవాత్సల్యము, వధూహృదయోల్లాసము, కామినీ మనోభావనా ప్రకాశనమును వర్ణింపనుంకించినచో నతనిరచనము కృతకమై గన్పట్టునే గాని సహజముగ రాణింపదు. జాత్యంతరప్రకృతి పరిశీలనప్రకాశనము లత్యంతదుష్కరములు; అత్యంతదుర్జ్ఞేయములై యుండును. ఎంత ప్రయత్నించినను, ప్రకృతివిరుద్ధములై యుండునే గాని ప్రకృతిసిద్ధములు గానేరవు. 'పాము కాళ్లు పాముకెరుక' యన్నట్లు స్త్రీజాతియొక్క చిత్తవృత్తులు స్త్రీజాతికి కరతలామలకమైనట్లు పురుషజాతి కవగతము గాదు. వారివారల ఉదాత్తభావ విభావానుభావములును, హృదయావేగావస్థాభేదములును స్వహృదయ సాక్షికములే గాని, పరహృదయసంవేద్యములు గావనుట ముమ్మాటికిని సత్యము.

కావున స్త్రీ ప్రకృతిని వర్ణించుటకు స్త్రీలకే ప్రథమాధికారము గలదు. కావ్యము 'కాంతాసమ్మిత'మనియు, కావ్యము 'రసాత్మక వచన'మనియు, 'శబ్దసంగీత'మనియు, 'ధ్వనిసంగీతములకు కావ్యమునందు ఘనిష్ఠసంబంధము గల'దనియు ఆలంకారికు లందురు. 'బాలరసాలసాల నవపల్లవ కోమల కావ్యకన్యక'యనియు ఆర్యులచే వర్ణింపబడుటచే కవిత్వప్రకృతికిని స్త్రీప్రకృతికిని సాదృశ్యము సామంజస్యము సంభవించుచున్నది. ఈదృష్టితో తిలకించినచో పురుషులకన్న స్త్రీలకే సారస్వత ప్రపంచమునందు స్వాభావికము సులభసాధ్యమునైన సాధనసంపద గలదనుట నిర్వివాదము. ఇంతియే గాదు. సంగీతసాహిత్యముల కధిదేవత సరస్వతి. ఆమె స్త్రీజాతియగుటచేతనేమో సంగీతశాస్త్రమునందు పురుషులకన్న స్త్రీలకే

కంఠమాధుర్యము మిక్కుటముగ ప్రసాదింపుమని బ్రహ్మను నిర్బంధించి యుండరో? ఏది యెటుల నున్నను; స్త్రీలే గానమునందు జాణలై రాణజెందిరి. చెందుచున్నారు. అభ్యసింపకున్న నేమో గాని, సంగీతమం దలవడిన చాతుర్యము సాహిత్యమునందు స్త్రీజాతికి చిక్కకుండునా? నాట్యశాస్త్రమును రచించినవాడు పురుషుడైనను దానిని ప్రచారములోనికి దెచ్చిన ఊర్వశీ, రంభా మేనకాదులు స్త్రీజాతిలోనివారే. లోకాంతరవార్త లేలయున్న నో, నేడుగూడ సంగీతమునందును, నృత్యమునందును వన్నెకెక్కుచున్నవారు వనితామణులే. ఇన్ని లలితకళలయం దభిరుచినిగన్న నారీరత్నములు, లలితకళావతంసమైన కవిత్వమునందు నిరాదరణమును జూపుచున్నారు. సహజముగ స్త్రీస్వభావము కోమలము; ఆగుణము వారిశబ్దమునందును, వాణియందునుగూడ వ్యాప్తి నొందియున్నది. కర్ణకటుశబ్దములను మధురములు, సరళములుగ నొనరించుట రమణీమణుల కవశ్యకర్తవ్యము. సంస్కృతసాహిత్యమునం దీ సత్యము నకు ప్రచురప్రమాణము గానవచ్చును. ఎట్లన—సఖీమణులు 'శకుంతల'ను 'సఉందల' అని పిలుతురు. ఆమెపేరు నందున్న కర్కశములైన 'శ,క,త' అను వర్ణముల నుజ్జగించి చెలికత్తెలు 'స,ఉ,ద,'లను గూర్చిరి. ఈమార్పు వలన యామెనామమున కెట్టి కోమలత, యెంత మధురిమయు చేకూరెనో చదువరులు సులభముగ నెరుంగగలరు. ఇటులనే 'కృష్ణుని' గోపబాలురు 'వెన్నుడ'ని వ్యవహరింతురు. పదములలోని మృదుత్వమును, మాధుర్యమును, అచ్చతెనుగునందు మిన్నగ గానవచ్చును. ఈతెనుగునుడికారమునందలి తియ్యదనము, ఇల్లాండ్ర మామూలుమాటల... చాల వన్నెలొలుకును. స్త్రీలభావములందు సరళతా కోమలతలు స్వాభావికములై యుండ పురుషులభావయందు ప్రౌఢిత్వప్రకటనము ప్రచురమై ప్రకాశించుచుండును.

పురుషులభావ చాలవరకు సంస్కృతమయమై చెలువొందును. పెద్దనార్యుని 'పూత మెరుంగులుం పసరు పూపబెడంగులు జూపునట్టివా కైత'లను మాటలయందు సంస్కృతాంధ్రరచనలకుగల భేదమే పురుషులయొక్కయు స్త్రీలయొక్కయు రచనలందుండు గూడ గానవచ్చునని చెప్పనొప్పును. అందుచే స్త్రీల రచనలు మధురతరములు, కోమలతరములుగా చెలువారును. ఇందుకు నిదర్శనముగ రామాయణమును రచించినవారి గ్రంథములజూచినచో, భాస్కరుడు, అయ్యలరాజు రామభద్రుడు, కంకంటి పాపరాజు, గోపీనాథం వెంకటకవి వీరల రామాయణము, రామాభ్యుదయములకన్న మొల్లరామాయణము సరసజనామోదముబడసి విలసిల్లుచున్నదని చెప్పకతప్పదు. పురుషులైనవారు రచించిన రామాయణమును జదువని వారు గలరని చెప్పవచ్చునుగాని ఆంధ్రబాలికలలో మొల్లరామాయణమును బఠింపనివారలుండరు. 'ఈ రామాయణమును గొంత కాలము క్రిందటివరకును వీధిబడులలో బాలురకు పాఠమునుగా జెప్పుచుండిరి. ఇది పురుషులు చెప్పిన గ్రంథములలో ననేకములకంటె మనోజ్ఞమై ప్రౌఢమైయున్నది' అని వీరేశలింగము పంతులుగారు వచించిన పలుకులే స్త్రీరచనల ప్రాశస్త్యమును నొక్కి వక్కాణించును. ఆమెతరువాత ముద్దుపళని రచితమైన రాధికాసాంత్వనము గలదు. ఈమె సామాన్యయగుటచే గాబోలు గ్రంథమునందు పరకీయాశృంగారమే ప్రాధాన్యము వహించెను. 'ఈమె సంగీతసాహిత్యములందును, సంస్కృతాంధ్రములందును బ్రవీణురాలు. కవిత్వము నాతికఠినమై మృదువుగానున్నది. స్త్రీ కవిత్వమని తెలిపెడులోకోక్తులను, జాతీయములును పద్యములందు గలవు' అని వీరేశలింగము పంతులుగారే వచించిరి. పంతులుగారు, సంస్కర్తలగుటవలననేమో, ముద్దుపళని రచనయందు 'శృంగారరసము మేర సంభోగాదివర్ణనములు మిక్కిలి పచ్చిగా నున్న'వని నిరసనభావమును వెలిబుచ్చిరి. అది కథావస్తువునందలి లోపముగాని వేరొండు

గాదని గ్రంథనామమే చాటును. ఈకాలముననే మోహనాంగియను శ్రీ మారీచిపరిణయమును రచించినట్లు కవులచరిత్ర నుడువుచున్నది. పిదప తరిగొండ వెంకమాంబయను వనితావతంసము కవితాలోకమున గణుతిగాంచెను. ఈమె మంచివిద్వాంసురాలు, గొప్ప భక్తురాలని గ్రంథములే చెప్పుచున్నవి. భాగవతమును ద్విపదకావ్యముగ రచించినట్లీమె వేంకటాచల మాహాత్మ్యమున జెప్పుకొన్నది. ఈమె రాజయోగసారము గూడ భక్తిరసప్రధానమే. వెంకమాంబగారి కవనమతి కఠినముగాక మృదుమధురరచనము, గలదని కవుల చరిత్ర నుతించుచున్నది. ఈమె సమకాలికురాలు సుభద్రయ్యమ్మగారు కొన్ని దండకములు, శతకములు రచించినట్లు తెలియవచ్చును. ఈమెతరువాత పేర్కొందిన కవయిత్రులు ప్రాచీనులలో లేరు. 'నాచిన్ననాడు శ్రీ నాథునివీధి నాటకమునందు కవిపట బుధరాజు వారికన్యచే రచింపబడినదని 'వనజాతాంబక యేయు సాయకములకు వారింపగారాదు' అను చాటువు నొకదానిని నేను చదివితిని. దీనివలన ప్రాచీనులలో, ఆధునికులలో గూడ నవలామణులు కవితాజగమునందు కృషి సల్పిరనుటకు నిదర్శనములు గానవచ్చును.

కవిత్వమునందు భాషకును భావమునకును శరీరమునకును, ఆత్మకును గల అవినాభావసంబంధము గానవచ్చుచున్నను, ప్రాధాన్యము ఆత్మకే నుండును. కావున భావమే ప్రధానమువహించును. అందువలననే మనుచరిత్రమునందలి 'ఎవ్వతెవీవు భీతహరిణేక్షణ!' అను పద్యమును 'ఎక్కడివాడొ యక్షతనయేందుజయంతవసంతకంతులన్' ... 'ఎక్కడిదియూరు కాల్నిలువ కింటికి బోయెదనంచు బల్కెదీవు' అనుపద్యమును చదువరుల మనముల గరగించినటుల 'ఆటజనిగాంచె భూమిసురుడంబరచుంబి' అనుపద్యము చదువరుల కానందము గూర్పజాలదు. కావున కవితాజీవము సరళపదములు, సరసపాకముపై నాధారపడియుండును. రచనము కఠినశయ్యాకలితమైనచో సగమానందము శూన్యమగును. ఈకారణముననే సాహిత్యమర్మజ్ఞులు 'విపంచీస్వర సౌభాగ్యయుతమైన వైదర్భీరీతిని' మిగుల వినుతించిరి. ఇక గుణములలో మాధుర్య ప్రసాదగుణములనే చాల గణుతించిరి. ఒకానొక వస్తువర్ణనమునుగాని, భావ ప్రకాశమునుగాని సరసములైన శబ్దములతో, లలితములైన పదములతో చదువరులకు సులభముగను, సుగమముగ నుండునటుల రచించినచో నచట మాధుర్యప్రసాదగుణములు విలసిల్లుచుండును. కవిత్వము హృదయముయొక్క భాష. ఇటుల భావరూపము నొందినభావమే కవనమై వెలుంగుచో పాండిత్య ప్రకటనమునకంతగా ప్రాకులాడ నక్కరలేదు. ఇంత మాత్రమున సౌకుమార్య లాలిత్యములకొరకై పాటు పడ నక్కరలేదను భావముగాదు. భావ స్వభావ సిద్ధము, జన సాధారణబోధకమునై వెలుంగవలయు ననియే తాత్పర్యము. ఈవిషయములనన్నిటిని గమనించి నచో స్వాభావిక వర్ణనలసలుపు సామర్థ్యము గల వారలందరును, స్త్రీపురుషజాతి భేదమునుగూడ, చేతనైనంతవరకు శక్తివంచనలేక సారస్వతసేవ సలుప వలయును. పురుషశ్రేష్ఠులతో పాటు నవలారచనలు గూడ సాహిత్యసౌధము నలంకరింపవలయును. దేశ సేవకు భాషాసేవయే ప్రథమసోపానము. పాశ్చాత్య స్త్రీలు ప్రకటించి వనితామణులు ప్రఖ్యాతి వహించినటులనే, సంగీతసాహిత్య శాస్త్రములయందు గూడ సామర్థ్యములు చాతుర్యములు ప్రకాశింపజేసి, ప్రాచీనవిదుషీమణుల మార్గము నవలంబించి, మాతృదేశోద్ధరణమునకు మార్గదర్శకులు గానలయునని ప్రబోధించుచున్నాము. ఇంతమాత్రమున నేడు స్త్రీజాతి భాషాసేవ జేయుటలేదని మాయాశయముగాదు. భావిభారతజాతికి బాల్యమునందు మాతృదేవతయే విద్యోపదేశకురాలు గాన, తామెంతో విద్యావతులైన తనయు లంతకుమించి విద్యావంతులగుదురు. అందు వలన చేయుచున్న సాహిత్యసేవతో సంతృప్తినొందక నవలారత్నములు కవితాజగమునందును, సారస్వత ప్రపంచమునందును ద్విగుణీకృతోత్సాహము వహింప వలయునని హెచ్చరించుచున్నాము.

స్త్రీ విద్య

శ్రీమతి చదలవాద వెంకటచలంగారు

ఉ॥ హర్తకు కాదుగోచర మహర్నిశమున్ సుఖపుష్టి జేయు స
ర్వార్థిఘటించు విద్యయను దివ్యధనం బఖిలార్థకోటికిన్
బూర్తిగనిచ్చినన్ బెరుఁగు బోదు యుగాంతప్రవేళనైన భూ
భర్తలు తద్ధనాధికులపట్టున గర్వముమాను టొప్పగున్ ॥

అని భర్తృహరి తననీతిశతకమునందు వ్రాసియున్నాడు. విద్యనేర్చుటవలన వినయాదిసుగుణసంపత్తి లభింపవలెను. మరియు తాను నేర్చిన విద్యవలన, అన్యులకు యేమాత్రము కీడు కలుగరాదు. అట్లు ఇతరులకు కీడు కలిగెడు విద్య, జల్లికూతలతో సమానమనియు, దానికంటె మౌనమే మంచిదనియు పండితాభిప్రాయము.

“విత్”అను ధాతువుపై, కార్యప్రత్యయానుకరణములు చేరుటవలన విద్య యనబడెనియు, అనగా విద్యాశబ్దమునకు మూలకారణము తెలివి తేజస్సు అని అర్థమనియు జ్ఞానవంతులు వచించెదరు. అట్టి విద్యవలననే మంచిజ్ఞానము లభించుననియు, అట్టి మంచి జ్ఞానము లభించినను గాని భయములు వీడవనియు పెద్దలు వచించుటవలన సద్విద్యావంతుడొక్కడే నిర్భయుడు.

అట్టి విద్యలేనివారలు “విద్యావిహీనః పశుః”అనగా పశువులతో సమానమని పరిగణింపబడుదురు. పశువులకు నాలుపాదములు గదా యని యోచింప “విద్యలేనివాఁడు వింత పశువు”అని ఏనుగు లక్ష్మణకవి వచించెను. అనగా “అవి చతుష్పాజ్జంతువులు, ఇవి ద్విపాదపశువులు” కావున సర్వజన సమాదరణీయమైనది విద్య—దానినందరును జదువవలయును.

ఇట్టి సద్విద్య స్త్రీలకు ఆవశ్యకమా కాదా యనుటకు విచారింప.

గీ॥ విద్యవలనను దొలుత వినయమబ్బు
వినయమున సర్వగుణములు వెలయుచుండు
వానిచేతను పతిభక్తి పాదుకొనును
గావునను సుందరులు విద్యగరవవలయు॥

అను సద్వాక్యప్రకారము స్త్రీలు విద్య నేర్చుట యావశ్యకము. అట్లయిన నిపుడు కొందరు విద్యనేర్చిన స్త్రీలు దుష్ప్రవర్తకురాండ్రై యుండలేదా యనియు, విద్యలేనివారలు, పతిభక్తి కలిగియుండలేదా యనియు కొందరు వాదింపవచ్చును గాని, ఇంతమాత్రము చేతనే తక్కిన వారెవ్వరును చదువవలసినది లేదా?

నీతిశాస్త్రమునందు తెల్లవారి లేచిన వెంటనే దంతధావనముఖప్రక్షాళనాదులు చేయనివారు ఇతర విషయములందు విష్ణు

వృత్తో సమానులై నను వార్లను నేను పరిత్యజించెదనని, శ్రీదేవి వచించెనని వున్నది. ఇప్పుడు మనము చూచునట్లనేకులు 12 గంటల వరకును పగలు పండ్లుతోమకనే యుండువారు కలరు. అట్టివారు మహదైశ్వర్యవంతులుగా నున్నారు. ప్రాతస్స్నానములు చేయుచు బహు పరిశుద్ధులుగా నుండువారు కేవలము దరిద్రులై యున్నారు. ఇంతమాత్రము చేత నెవరును ముఖము కడుగవలసినదే లేదన వచ్చునా? కావున యేవో అపూర్వములుగా నుండు విషయములను అన్నిటికిని చేయన రాదు.

స్త్రీలు దయ, వినయ, సౌజన్యాది సుగుణవతులు కావలసిన యెడల విద్య నేర్చియే తీరవలెను. మరియును విద్యార్థులు శృంగార జావళీలు, బిల్హణీయము, సారంగధర చరిత్రము, తారాశశాంక విజయము, వైజయంతీ విలాసము, శృంగారక్రీడలు మొదలగు విరాగులను సైతము సరాగులనుగా చేయు గ్రంథములను స్త్రీ, పురుషులెవ్వరును చదువరాదు.

గొప్పనీతులను పాతివ్రత్య ధర్మములను బోధించెడి అనసూయాశకుంతలా సంవాదము, పద్మావతీచరిత్రము, సత్యాద్రౌపదీ సంవాదము, దమయంతి సీతా మొదలగు సాధ్వీమణుల చరిత్రములు, నీతికథావల్లరి మొదలగు సద్గ్రంథములను పఠించుట, గొప్ప వారిచే వచింపబడు ఉపన్యాసముల వినుట, స్త్రీ పురుషుల కత్యంత శ్రేయస్కరము. విద్యావంతులు అనేకులు దుర్మార్గముననే యున్నారుకదా యనగా నదివారి గర్వము. దీపము ప్రకాశముకలది. అట్టి దీపమువలన ననేకులు అంధకారమువలని బాధలను తొలగించుకొని సుఖముగా నుందురు మరి కొందరు గర్వించి దానిచే, తమ వస్త్రములనే కాల్చుకొందురు. అందుచేత నెవరికిని దీపమే కూడదనవచ్చునా; అట్లనుట యవివేకము దప్ప వేరు కాదు. మఱికొందరు, స్త్రీలకు విద్య యెందులకు—వారలకు పురుషుల సేవ వలననే ముక్తి కలుగునని వచించెదరు. పురుష సేవయనగా పతిసేవ శ్రేష్ఠమనుట నిజమే యైనను, విద్యలేని స్త్రీలు సాధారణముగా మూఢవిశ్వాసములకు లోనై పతిభక్తియం దసూయకలవారై యుందురనియు విద్య నేర్చిన స్త్రీలు అట్టి మూఢనమ్మకలను పాటింపక పతియం దసమాన ప్రేమకలిగి యుందురనియు నాగరికతగలవారి యభిప్రాయము.

ఒకవేళ స్త్రీలకు విద్య యనావశ్యకమే యైన యెడల పరమవిజ్ఞాన సంపన్నులై శ్రీరామానుజాచార్యాది మహానుభావులు స్త్రీలకుగూడ పంచసంస్కారాదులు కొన్నిటిని నియమించియుండు రెందుకో:—

గౌరీ పంచాక్షరీ, లక్ష్మీస్తవము మొదలగు ననేకమంత్రములను చక్రాంకితాదులను యెందుకు నియమించిరో తెలియకున్నది. విద్యలేని స్త్రీలకు యివన్నియు ఎట్లు తెలియబోవును. అనేక వ్రతములును, మంత్రములు స్త్రీలకొఱకు విధించియుండగా, స్త్రీవిద్య కూడదనుట యెట్టిమాట. విద్యలేని వారికి మంత్రమెట్లు రాగలదు.

శ్యామల

శ్రీమతి ఆదంట కొండమ్మగారు

ఏలూరిలో మోహనరావుగారొక ప్రసిద్ధి జెందిన ప్లీడరు. ఆయనకు 18 సంవత్సరముల కుమార్తెయు, 10 సంవత్సరముల కుమారుడును యుండిరి. ఆయన సహధర్మచారిణి కుమారునిగనిన సంవత్సరములోనే మృతినొందెను. తల్లి లేని లోపమురాకుండా అన్నివిధములచేతను తల్లియు దండ్రియు తానేయై ఆబిడ్డలను పెంచుకొనుచుండెను. శ్యామల, రామారావు చాలా తెలివిగల్గినపిల్లలు. వారికి చక్కని రూపసంపద యున్నది. శ్యామల మెట్రిక్యులేషన్ పూర్తిచేసిన వెంటనే యఫ్. ఎ. చదువుకు మద్రాసుపంపు నుద్దేశముతో తండ్రియుండెను. ఏలూరునందు మోహనరావు గారి ప్రక్కవీధిలో మునసబు నాగభూషణరావు గారికి ఒక పెద్దమేడ యుండెను. ఆయనకు పిత్రార్జితమైన భూములుగూడ గలవు. ఆయనకు కమలాకర రావను ఒక కుమారుడుండెను. అతడు చాలా చక్కని వాడును, తెలివైనవాడును అయియుండెను. శ్యామల అతనితో ఆటపాటలయందు పాల్గొనుచు మిగుల మైత్రిగా యుండెను. కమలాకరుని తల్లి రాజేశ్వరమ్మ గారు తల్లిలేని బిడ్డలగు శ్యామల రామారావులను తన కొమరునితో సమానముగా ప్రేమించుచుండెను. సాయంత్రపువేళలందు ముగ్గురును చేరి షికారుపోవుచూ, ఎవరికి ఎచ్చటెచ్చట కుతూహలముగా ఉన్న అక్కడక్కడ వారువారు నిల్చుచు కాలమును సంతోషముగా గడుపుచుండిరి. అంతకంతకు జ్ఞానము కలిగిన కొలది కమలాకరుడు శ్యామల సౌందర్యముచూచి ముగ్ధుడగుచూ మాటలచేత తనప్రేమను వ్యక్తీకరించుచుండెను. ఒకనాడు సాయంత్రము శ్యామల తనతండ్రి గారి ఉద్యానవనములో పూలుకోసికొనుచు తనలో కమలాకరునకు "నామీదిప్రేమ దినదినమునకు వృద్ధి పొందుచున్నది. నాకును ప్రేమ యున్నదిగాని భావము లేమియు మొలకలెత్తుటలేదు. అతనినిచూచిన స్త్రీప్రేమ గలుగుచుండును గాని ఉద్రేకపూరితమైన పలుకులను విన్నప్పుడుమాత్రము కొంచముకోపము వచ్చుచుండును. జవాబుచెప్పుటకు నాకేమియు నోరాడుటలేదు. ఏమన్నను, అతనికి కోపమువచ్చునేమో యనుభయము నాకన్నిటికిని అడ్డువచ్చుచుండును. యౌవనములో ఉన్న కమలాకరునితో నన్ను మాటలాడవలదనిగాని షికారు పోవలదనిగాని నాతండ్రి ఎన్నడునూ అన లేదు. కమలాకరుని తల్లిదండ్రులును, అతనిని మందలించినట్లు తోచదు." ఇట్లు శ్యామల తనలోతా ననుకొనుచుండగా మెట్లవద్ద నెవ్వరితోమాటలాడుచున్న సవ్వడివిని అచ్చటికివెళ్ళి చూచుసరికి, కమలాకర, రామారావు లిరువురుకూర్చుని మాటాడుచుండుట గాన్పించెను. అంత శ్యామల "ఏవిషయమై మాట్లాడు చున్నారు? నాకుకూడ కొంచము చెప్పుడు." అనెను.

కమలా:—నాకు సెలవులు 15 దినములున్నవి. మాతండ్రి నన్ను కాశీలో ఇంజనీరింగు చదువుమని ఎల్లుండి మంచిరోజగాన నన్ను బయలుదేరమని చెప్పిరి అని విచారముగా బల్కెను.

శ్యామల:—(కమలాకరుని దగ్గరకువచ్చి) కమలం ఏల ఇంతవిచారము? ఎక్కువవిద్య నేర్చి మంచి ఉన్నతోద్యోగము సంపాదించి ఒకగృహస్థువై తల్లి తండ్రులను సుఖపెట్టుటగదా నీవంటివారి స్వభావము. అదియునుగాక సంతోషముగా నుండుటకు మారుగ ఇంతవిచారముగా ఉండుటకు కారణమేమి? అని

తమ్మునివైపు తిరిగి "రామం! నీకు తెలుసునా మన మిత్రుని విచారకారణము?

రామ:— అక్కా! నాకు తెలియదు. అని కమలాకరుని వంకతిరిగి "మిత్రమా! ఏల నీవిట్లు విచారముగానున్నావో మాకు కొంచము తెల్పరాదా?

కమలా:— (విచారముతో) మిమ్ములనువిడిచి దూరదేశమునకు వెళ్లవలసివచ్చుటయే కారణముగాని వేరే విచారకారణము నాకు మరేమున్నది?

శ్యామల:— కమలాకరా! వెళ్లుము. విచారింపకుము. ఎల్లకాలము అందరము ఒకచోట ఉండుట తటస్థించునా? నన్నును మాతండ్రి చెన్నపట్నమునకు పంపదలచినారు. నీవును విద్య చాలించుకొనిరమ్ము. నేనును విద్య పూర్తిచేసివచ్చెదను. భగవంతునిదయ వలన మనము తిరిగి కలసికొనగలము.

కమలా:— (తనలో) నేనెన్నివిధముగా నా ప్రేమను సూచించినను ఈమె తనమనస్సును కొంచమైనను నాకవగతమగుట కవకాశ మీయకున్నది. ఆమె తన ప్రేమను ఒకవేళ నాయందు సోదరప్రేమగా మాత్రమే నిల్పినదేమో నాకు తెలియదు.

శ్యామల:— ఏమట్లు పరాకుగానున్నావు? తెల్పుము. అని మాటాడుచున్నప్పుడు ఒకసేవకుడరుదెంచి కమలాకరునిచూచి "బాబూ మీతండ్రిగారు మిమ్ములను తొందరగా రమ్మనుచున్నారు" ఆమాటలు వినగానే కమలాకరుడు లేచి "మిత్రులారా! నే బోయివచ్చెద" అని పల్కి వెడలిపోయెను.

రామ:— అక్కా! కమలాకరము మనలను విడువలేక విడువలేక వెళ్ళినాడుసుమా పాపము. మనలనుగూడ మన నాన్నగారు కాశీకిబంపిన ఎంత బాగుండును?

శ్యామల:— (తనలో) "ఈ అమాయకపు తమ్మునికేమియును తెలియదు" అని అనుకొని ప్రకాశముగా "తమ్ముడా! రమ్ము ప్రొద్దుపోవుచున్నది." అని లోనికి తీసికొనిపోయెను.

౨

శనివారమునాడు ఉదయము నాగభూషణంగారు కుమారునితీసికొని మోహనరావుగారింటికివచ్చి ఆయనను చూచి నమస్కరించి "మాఅబ్బాయి కాశీకిపోవుచు మీ ఆశీర్వాదముకొర కిచ్చటికి వచ్చినాడు."

మోహన:— నాయనా! కమలాకరా! నీవు నీస్వధర్మమునుమీరక జాగ్రత్తగా విద్యాపూర్తిగావించుకొని త్వరలో వచ్చునట్లు భగవానుడాశీర్వదించుగాక. నీశరీరమునుమాత్రము అనవసరవ్యసనములకు పాల్పడనీయక ఆరోగ్యముగా నిల్పుకొనుచుండుము.

కమలా:— చిత్తము అనిపల్కి తన మిత్రద్వయము కరములను తనకరములబట్టుకొని "నేను వెళ్లి వచ్చెదను జ్ఞాపకముంచుకొనుడు" అని గద్గదస్వరముతో బల్కి తిరిగి శ్యామలను ఒకపరి దీనదృక్కులతో గాంచెను. ఆమె యెంతధైర్యవతియైనను తన కనుకొలకులనుండి రెండు కన్నీటికణములను రాల్చకుండ ఉండలేకపోయెను. అప్పటికే కాలాతిక్రమణమగుచున్నదను భయముచే తండ్రికుమారులిద్దరు సెలవుగైకొని వెడలి కారెక్కిరి. కమలాకరుడు మాత్రము పోవుచున్నప్పుడు తనదృష్టులను శ్యామలనుండి మరల్పజాలక బలవంతముగ మరల్చుకొని తనలో "శ్యామల నన్నుగాక మరెవరిని వివాహమాడును? చిన్ననాటి స్నేహితుడనగు నన్ను తృణీకరించునా" అని యోచించుచూ వెడలిపోయెను. మరి పదిదినములకు మోహనరావుగారు తనకుమార్తెను చదువునిమిత్తమై చెన్నపట్టణమునకు పంపెను. అక్కడ బి. యల్. చదువుచున్న కృష్ణారావు అతనిచెల్లెలు పద్మిని, మనశ్యామలకు మిగుల మిత్రులై ఎడబాయకుండ మసలుకొనుచుండిరి.

శ్యామల కృష్ణుని చూచినది మొదలు ఒకవిధమైన ప్రేమానురాగములచే పీడింపబడుచుండెను. కృష్ణారావు

కూడా శ్యామలనుచూచినదిమొదలు ఆదేవిధమైన భావములచే ఉద్రేకింపబడుచుండెను. ఇట్లు ఒకసంవత్సరము గడచినపిమ్మట మువ్వురునుకలసి ఒకరోజున చీచికి షికారుకువెడలి సూర్యాస్తమయసరికి కొంచముదూరముగా ఏదో సందడగుచుండ పద్మిని దానిని కనుగొనుటకు వెడలెను. అంత కొంతసేపటికి శ్యామల ప్రియాయనబోయి ఆపి, మిత్రమా! నీసోదరిని ఎవరు వివాహమాడుదురో వారు మిగుల సదృష్టవంతులు సుమా!

కృష్ణు:—ప్రియా అనబోయి ఆపివేసితివేల? ప్రియాఅని పిలిపించుకొనుటకు నాకు అర్హతలేదా? నీవు నిజముగా నన్ను ప్రేమించినయెడల మన వివాహమున కేమి అభ్యంతరము?

శ్యామల:—(తలవంచి) నేనడుగునదదిగాదు నీ సోదరి వివాహమునుగూర్చి,

కృష్ణ:—సరి పద్మినిని వివాహమాడువారి అదృష్టముకంటె నిన్ను వివాహమాడువా రెక్కువ అదృష్టవంతులని నానమ్మకము. సరేగాని మీకుటుంబమున నాసోదరికి తగినవరు డెవ్వడైనదొరికిన మనమందరము ఒకచోటనే ఎడబాయకుండా ఉండవచ్చును.

శ్యామల:—నాస్నేహితుడును మిగుల బుద్ధిమంతుడును అగు కమలాకరరావను మునసబు నాగభూషణంగారి కొమారుడు ప్రస్తుతము కాశీలో చదువుచున్నాడు. నీసోదరికి అతడన్నివిధముల తగియున్నవాడు. కృష్ణరావు ఎద్దియో జవాబు చెప్పబోవుచుండునంతలో పద్మినివచ్చి "అన్నా చీకటి పడుచున్నది ఇండ్లకుపోదమా" అని పల్క అందరులేచి గృహోన్ముఖులైరి. కృష్ణునికి తండ్రిలేడు. తల్లిఉన్నది. పిత్రార్జితమైన కొంతనగదువున్నది. ఇప్పుడాతను నివసించుచున్నగృహము వారి స్వంతముదే. అతనితల్లి చాల ఉత్తమురాలు. శ్యామలను చూచినప్పటినుండి తన కొమరునకు ఆమె తగియుండునను సంకల్పము కలిగెను. క్లాసులు మూసినవెంటనే శ్యామల తండ్రిగారిపిలుపు ననుసరించి ఈ మిత్రులనిరువురను వదలలేక విచారించుచు తనఊరికి వెళ్లెను. ఒకరోజు మధ్యాహ్నము తండ్రి కుమార్తె లిరువురు ఒక్కచోటకూర్చుండి లోకాభిరామాయణము మాటాడుకొనుచూ మాటల సందర్భమున శ్యామల, కృష్ణారావు కుటుంబస్థితిని గూర్చియు అతనిగూర్చియు కొంచము తెలియబరచెను. అందుల కాతడు తలనూచుచూ "అమ్మా నీకిష్టముగా యుండి నిన్ను చేసుకొనుటకు అతనికి అతనితల్లికి ఇష్టముగా నున్నయెడల నాఅభ్యంతరముండదు. నాఉద్దేశముమాత్రము నీచిన్ననాటిమిత్రుడగు కమలాకరుని కీయదలచినాను. అదిగాక అప్పటి మీవిహారములు, మీఆటలుచూచి నేను మీఇరువురియందును ప్రేమాంకురములు నాటినవని అనుకొంటినిగాని నీప్రేమ సోదర ప్రేమయే యని ఇప్పటివరకు గ్రహించలేకపోతిని. అయినను మించినదేమి. నీఇష్టానుసారము వారికి జాబు వ్రాసి తెలుసుకొని మీవివాహప్రయత్న మొనర్చెదను. ఆపలుకులువిని శ్యామల తనతండ్రి ఔదార్య బుద్ధికి చాలసంతసించి లోనికి వెడలిపోయెను. మోహనరావుగారును కృష్ణారావువద్దనుండి అంగీకారమైన జవాబునుపొంది తన బంధువర్గమునకు కాశీలో చదువుచున్న కమలాకరునకు శుభలేఖలను వ్రాసెను. అచ్చట కమలాకరుడు ఈజాబును గాంచినతోడనే నిర్ఘాంత పోంది ముచ్చెమటలు గార్చుచుండెను. చేతనున్న పత్రిక జారి క్రిందబడెను. అంత ఆక్కడనున్న కుర్చీలో జారి పడి శ్యామలనుగూర్చి వాపోవుచూ "అయ్యో! నేనెంత నిర్భాగ్యుడను. నాఆశలన్నియు అడియాసలాయెను. నాశ్యామల ఇట్లుచేయునని లోకలనైన అనుమానించలేదు." అని విచారించుచూ పిచ్చిఎత్తిన వానివలె అటునిటు తిరుగుచూ, దీర్ఘాలోచనా తత్పరుడయ్యెను. తిరిగి కొంతసేపటికి "నేనెంత పిచ్చివాడను. నాఅభిప్రాయమును ఒక్కసారియైన స్పష్టముగా చెల్పితినా? నాఅభిప్రాయమును తెల్పక ఆమె ప్రేమనుగూడ నాప్రేమవంటిదే అను నమ్మకముతో ఆమెను నిష్ఠూరపరచిన లాభమేమి? నేను తప్పక

వివాహమునకు పెళ్లికున్న నాస్నేహమునకు భంగం రాక తప్పదు. తప్పక వచ్చెదను." అని తన సామానులను సర్దుకొనుచూ తొందరపడుచుండెను.

3

పెండ్లిదినము వచ్చెను. మోహనరావుగారు తల్లిలేనిబిడ్డయగు శ్యామల వివాహమునుగూర్చి మిగుల నాతురపడుచూ కన్యాప్రదాతలకొరకై విచారించుచుండెను. ఇంతలో నాగభూషణరావుగారు తనకుమరునితోగూడ అక్కడికిరాగా చాలాసంతోషించినవారై సంతోషపరిహారములు పెనగొన ఆతని రెండు చేతులను తనచేతులతో బట్టుకొని "ఆర్యా! తమరు మా శ్యామలను నాకన్న ఎక్కువగా పెంచి పెద్దదానిని చేసినారు. ఈ వివాహముకూడ మీరే లక్షణముగా జరిపించి నాకు సంతోషమునుగూర్ప ప్రార్థించుచున్నాను." ఇట్లు వీరు మాటాడుకొనుటలో లీనులై యుండగా కమలాకరుడు శ్యామలను చూచుటకు లోనికి వెళ్లెను. వెంటనే శ్యామల స్నేహపూరస్వరముగా "కమలాకరా! వచ్చితివా? చాలసంతోషము. నీవువత్తువో లేవో అని నేను మిగుల నాందోళన చెందుచున్నాను. నాకు నిజమైన స్నేహతత్వమును నీవు బోధపరచితివి. స్నేహమను నది శాశ్వత మాత్రములచే బంధింపబడి ఎట్టి అవాంతరములకు లోబడక తన నిర్మలమైన పరిశుద్ధస్వభావమును మాత్రమే వ్యక్తపరచుచుండును. నేనొక్కసంగతి నీకు చెప్పెదను: నీవు దానినిఅంగీకరింతువని నమ్ముచున్నాను నీకుతగిన కన్యయు కృష్ణారావుగారి సోదరియు అగు పద్మిని మ్యాట్రిక్యులేషను చదువుచున్నది. ఆమెను నీవు తప్పక వివాహమాడిన మనము దూరముగాక దగ్గరనే మనుపటివలె మెసలుకొనుచుండవచ్చును. ఏమియూ టాడకున్నావు. సోదరా! నీ శరీరమునం దేమియు లేదుగదా? కండ్లనుండి నీరు కారుచుంటివేమి? కారణము నాకు తెలుపరాదా?

కమలా:—శ్యామలా! నా ప్రేమతత్వమునుగూర్చి నీకు తెలియునను నమ్మకముతోనే, ఇన్నిదినములుండి అనేక గాలిమేడలను నిర్మించుకొనుచూ ఉంటిని. వాటినన్నింటిని ఒక్కసారిగా నేలమట్టమును గావించి నన్ను నిరాశలోగూల్చినావు అని గద్గదికకంఠముతో బల్కెను.

శ్యామల:—కమలాకరా! ఎట్టి వెర్రిభ్రమలలో మునిగియుంటివి? స్త్రీలహృదయమును పూర్తిగా గ్రహించనిదే పురుషులు ఇట్టి ఆశలను గల్పించుకొని తిరిగి స్త్రీలను నిట్లు నిష్ఠూర్యపరచుట భావ్యమా?

ఇన్నిదినములనుండి నన్ను చూచుచున్నను నామనస్తత్వము నీవు ఏమియు కనిపెట్టలేకపోతివను మాటే. నీవు అన్నవనియు రాముడు తమ్ముడనియు నే ప్రేమించుచుంటిని. నాతండ్రిగారుకూడా ఇట్టి భ్రాంతిలోనేయుండి నే నీసంగతిని ప్రస్తావించినప్పుడు ఆశ్చర్యపడినారు. నీ విప్పటికే నిజస్థితిని గ్రహించి ధైర్యమునువహించగల సామర్థ్యవంతుడవని నమ్మియున్నాను.

కమలా:—సోదరీ! నాతప్పును క్షమింపుము. నా మందబుద్ధిని దిద్దుబాటు చేసినందులకు మిగుల కృతజ్ఞుడను. ఇంతలో పద్మినీ కృష్ణారావులు తమ తల్లితోకూడ ఇచ్చటికే వచ్చిరి. అప్పుడు కృష్ణారావు కమలాకరమును చూచి చాలసంతోషించి తన చెల్లెలగు పద్మిని వివాహప్రస్తావన దెచ్చెను. గాని పెద్దల అనుజ్ఞ పుచ్చుకొనుట అవసరమని నాగభూషణంగారి వద్దకు అందరూ వెడలి సంగతి సందర్భములను ఆయనకు వివరించిరి. ఆయనయు మిగుల సంతోషముతో "నా కింతకన్న కావలసిన దేది? వారి ఉభయులకు అంగీకారమే గదా?" అని ప్రశ్నించెను. కమలాకర పద్మిను లిరువురు లోలోపల నవ్వుకొనుచుండగా కృష్ణారావు శ్యామలతో "చూచితివా నీ సోదరుడు కమలాకరుడు ఏమియు తెరుగని వంగనాచియని నాతో మొదట చెప్పినావు. ఒక్కచూపుతోనే నాసోదరిని పెళ్లిదానిచేసినాడు. అని పల్క అందరు పకపకనవ్వసాగిరి. కృష్ణారావు తల్లియు తనఅల్లుని రూపసంపదకు విద్యాభివృద్ధులకు మిగుల సంతోషించి వారందరికి మంగళాశీర్వాదములను ఆశీర్వదించెను. శుభముహూర్తమునం పెద్దల సన్నిధానమున శ్యామలా కృష్ణారావులకును, పద్మినీ కమలాకరులకును అత్యంతవైభవముతో వివాహములు జరిగెను.

కీ॥ శే॥ వెల్లూరి తులశమ్మగారు

కో॥ రామేశ్వరరావుగారు

ఈమె వెల్లూరి పెద్దంబరాజుగారి ధర్మపత్ని. శ్రీరాజునాయుడుగారు బ్రహ్మధర్మానుష్ఠానపరులు. వీరు బ్రహ్మధర్మమును స్వీకరించిన నాఁటాదిగా కీ॥ శే॥ తులశమ్మగారు తమ భర్తగారి యడుగుజాడల ననుసరించి, బంధువర్గమువారి పీడ, సంఘబహిష్కారమునకు వెరువక బ్రహ్మధర్మమును దమజీవితాదర్శకముగా గడపిరి. బ్రహ్మధర్మకుటుంబములలో వీరిదొక్కటే యనుష్ఠానిక కుటుంబమని జెప్పుటకు శ్రీతులశమ్మగారి పాతివ్రత్యమే యని చెప్పక తప్పదు.

శ్రీ పిఠాపురం రాజావారు స్థాపించిన యనాథశరణాలయమునకు శ్రీ రాజునాయుడుగారు 1909-వ సంవత్సరమున సూపరెంటుగా నియమింపబడిరి. ఆనాటి దినములలో శ్రీ మహారాజావారి ధనసహాయముతోబాటు అనాథులగు బాలురకు మాతృప్రేమ యావశ్యకత కొరతై యుండెను. ప్రారంభమున నీదంపతులు యనాథశరణాలయమునకై పడినశ్రమ యెంత కొనియాడినను దనివి తీరదు. పలసన శరణాలయమునందప్పటిలో పంచములుదప్ప తదితరవర్గముల వారిని జేర్చుకొనుటకు శ్రీ మహారాజావారి యనుజ్ఞనొసంగుటచే, యిదియును క్రైస్తవ సంస్థయే యని ప్రజలూహించుటవలన సేవకులు సంఘబహిష్కారమునకు వెరచి ప్రథమములో శరణాలయమునందు పనిచేయరైరి. శ్రీ తులశమ్మగారు యత్యంతాదరముతో, దమ పుత్రులతో సమముగా నీయనాథులకు వంట చేసి స్నానములు జేయించి వేయేల మాతృదేవతయై చేసిన సేవకొనియాడదగినది.

ఇట్లుండ దమ గృహమునందు సైతము దమ సహోదరిని, యామె పుత్రికలిరువురను నొకపుత్రుని, శ్రీ రాజునాయుడుగారి సోదరుని కొమార్తెను యతిగారాబముతో పెంచి పెద్ద చేసిన మహాసాధ్వి తమ సహోదరి కుమార్తెకును, శ్రీనాయుడుగారి సోదరుని పుత్రికకును మంచిదాంపత్యమును జూసి వివాహమును జేయించిరి.

ఈమెకు ముగ్గురు కుమార్తెలును అయిదుగురు పుత్రులునుగలరు. శరణాలయపు బాలికను దమ జ్యేష్ఠపుత్రునకు వివాహముజేసిరి. తమభర్తతోపాటు యనాథపోషణ యుత్కృష్టమైన భగవంతునిసేవయని, సదా వారి శ్రేయస్సు దమబిడ్డల శ్రేయస్సని, నిరాడంబర జీవియై, యెల్లరమేలు దమమేలని త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మిన స్త్రీరత్నము శ్రీతులశమ్మగారు, దమభర్తగారు శరణాలయమునుండి విరమించిన నాటనుండి, బహుకష్టములకు లోనై

నను, వెనుకాడక, భర్తగారికి సహాయురాలై ధైర్యముతో సంసారమును దమయంత్య కాలమువరకు నిర్విచారముతో, భగవద్భక్తితో గడపిరి. ఈమెను శరణాలయపు బాలురు "అమ్మా" యని, శ్రీరాజునాయుడు గారిని "నాయన"యని సంబోధించెడువారు. ఈ దంపతుల నీ రెండు నామములతో సంబోధించుటచేతనే, కేవలము జీతముకొరకేగాక వీరు దమ శ్రేయస్సునైన విడిచి, యష్టకష్టములకు పాల్పడినను, దైవమునే నమ్మి 1926-వ సంవత్సరమువరకు హృదయపూర్వకముగా సేవజేసిరి. ఇట్టి పవిత్రజీవిత నిష్కల్మష చిత్తయైన శ్రీ తులశమ్మగారు వందనీయులు నాడునాటిన విత్తనమే నేటికి మహాసంస్థయైనది.

భర్తగారుద్యోగమునుండి విరమించినను శరణాలయపు బాలురు దమగృహమునకు వచ్చిన "నాయనా వచ్చితివా" యని యతి దయారసముతో యాదరించి, కష్టసుఖముల నెరింగి భోజనముపెట్టెడువారు. మాతృప్రేమకొరత బాలురా ప్రేమను శ్రీతులశమ్మగారి హృదయముద్వారా యనుభవించిరనుటలో సంశయము లేదు.

తుదకు 1931-వ సంవత్సరమున యీమె విషజ్వరపీడితరాలై మేనెల 21-వ తేదిని పరమపదించిరి. ఇప్పటికి నాలుగుపత్సరములైనవి. శరణాలయమునకు మాతృదేవత కొరత దీర్చిన జనని తులశమ్మగారు నేటికి దమ గృహమునకే కరువై పోయిరి. శ్రీరాజునాయుడుగారు, వారిపుత్రికా పుత్రులు నేటికికూడ ప్రతి లక్ష్మివారమునాడు యీమె మృతశయ్యను జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనుచుందురు. శ్రీ తులశమ్మగారి యాత్మకు భగవంతుడు శాంతినొసగుగాత. శ్రీ రాజునాయుడుగారికి, వారి కుటుంబమునకు కష్టపరంపరలను తొలగించి సర్వేశ్వరుడు ఆయురారోగ్యములనిచ్చి పోషించుగాత!! పురాణాదులలో చెప్పబడిన సీత, సావిత్రి, దమయంతి, మున్నగు ప్రతివ్రతా రత్నములు గలరో లేరో గాని మాతాపితరుల పోగొట్టుకొనిన యనాధుల పాలిట కల్పవృక్షమై, పతివ్రతా శిరోమణియై, విశాలహృదయయగు శ్రీ తులశమ్మగారు తమజీవితమున "ధన్యత"గాంచి పరమేశ్వరునియందు లీనమైరి.

మణి

(శ్రీ)మతి పెద్దిసెట్టి రామంగారు

రామచంద్రరావుగారి ఇంటిలో బహు సంతోషదాయకముగా యున్నది. రామచంద్రరావుగారి ధర్మపత్నియగు సుందరమ్మ పనిమనుష్యులను ఇదిచేయి, అదిచేయి అని తెత్తాయించుచుండెను. రామచంద్రరావుగారిఇల్లు యింత సంతోషముగా యుండుటకు వారి ఏకపుత్రుడగు మాధవుడు చెన్నపట్టణమునుండి బి. యల్. పరీక్ష ప్యాసుఅయి వచ్చుటయే ఆదంపతులను ఆనందసాగరమున ముంచివేయును. రామచంద్రరావుగారు స్వయంగా కారుపైవెళ్ళి కొడుకుని తోడ్కొనివచ్చెను. కుమారుడు వచ్చుటయేతడవుగా తల్లి కుమారుని కౌగిలించుకొని ఆనందబాష్పములను విడిచెను. కుశలప్రశ్నలైనతరువాత స్వలహార మారగించి మేడపైకివెళ్ళి యీజీచైరులోపడుకొని తన చిన్ననాటిసంగతులను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుచున్నాడు: ఆహా! యీప్రదేశమువీడి రెండువత్సరము లైనదికదా యని అనుకొనుచున్నాడు. మాధవుడు చక్కనిమనిషి; 24 సంవత్సరముల యువకుడు; సదయహృదయుడు. ఆయన హృదయము యెల్లప్పుడును కూడుకరుణతో నిండియుండును. అతడట్లు పండుకొని అహో! సోమరివలె పట్టినే పండుకొనవలెన యని పవిత్రఆంధ్ర మాసపత్రికయగు గృహలక్ష్మిని తీసి చదువుచున్నాడు.

ఇంతలో మాధవా! యని పిలుచుచు తల్లి మేడపైకివచ్చి యేమిచేయుచుంటివి నాయనా అనిఅడిగెను. ఏమియు చేయుటలేదమ్మా యీగృహలక్ష్మి చదువుచుంటినని బదులు పలికెను. ఇంతలో 15 వత్సరముల కన్యక ఆమేడపైకి వచ్చెను. సౌందర్యవంతురాలు కాదు. మెడలో ఒక గొలుసును, చేతికి రెండు జతలుగాజులును, చెవులకు లోలక్కులును, చేతికి ఒక వుంగరమునుతప్ప వేరేమియు నగలులేవు. మాధవుని చూచి ఆమె సిగ్గుచే తిరిగివెళ్ళిపోవలెనని ప్రయత్నించినదిగాని, సుందరమ్మయొక్క బలవంతముచే వచ్చి ఆమెప్రక్కన కూర్చున్నది. ఎవరమ్మాయి యీ అమ్మాయి అని మాధవుడు ప్రశ్నించినాడు. యీ అమ్మాయిని మరిచిపోయినావా నాయనా? ఆనందరావుగారికుమార్తె మణిని జ్ఞాపకములేదా నాయనా అని ఆమె అడిగినది. ఆవెంటనే మాధవుడు అమ్మా నేనుచూచి రెండుసంవత్సరము లైనదికదమ్మా అప్పటికి చిన్నపిల్ల ఇప్పుడు కొంచెము పెద్దదైనది కదమ్మా అందుచే గుర్తించలేకపోతిని. మణీ యిలాగురా అని పిలిచినాడు. మణి వెళ్ళుటకు సిగ్గుపడినది. వెళ్ళమ్మా! మాధవునిదగ్గర నీకేమిసిగ్గు వెళ్ళుమనెను. మణి వెళ్ళి మాధవునికి కొంచెముదూరముగా నిలువబడినది. మణీ నేను ఒకవేళ మరిచిపోతే నీవుపలకరించకూడదా? ఏమి! ఇంత సిగ్గెందుకు. అని మణీ యేమి చదువుకున్నావు? ఫస్టుఫారం చదివితిని, ఏమి ఇంక చదువుటలేదా? నాన్నగారు వెళ్ళనిచ్చుటలేదండీ అందుచే వెళ్ళలేదు. అని అనెను. అమ్మా ఎందుచేతమ్మా మణిని బడికి పంపుటలేదు. అని అడిగెను. బాబూ! మనలో అట్లు వెళ్ళకూడదు నాయనా! బడికివెళ్ళితే తప్పేమి అమ్మా చెన్నపట్టణంలో చూడవలెను. ఎక్కడ చూచినా ఆడవాళ్ళు బియ్యేలు ఎమ్మేలే కదా? మన హిందూమతంలో మరీ అన్యాయముగాయున్నది. నాయనా మణిని పెండ్లిచేసుకుంటావా బాబూ నాకు వచ్చినది అని అడిగి కుమారుడు ఏమని జవాబు చెప్పునో యని కుమారునిమొగముపై చూపులు నిగిడ్చెను. మణి పెండ్లిప్రస్తావన వచ్చుటయే అక్కడనుండి వెళ్ళుటకు ప్రయత్నించెను. గాని మాధవుడు వెళ్ళవద్దు మణి ఎందుకుసిగ్గు వెళ్ళకు అనిచెప్పి బలవంత

మున వెళ్లకుండా చేసెను. నాయనా! నాకోరిక నెరవేర్చెదవా బాబూ అని అడిగెను. అమ్మా నీమాటకు ఎదురు ఆడుదునా! అట్లనే చేసుకొందును. అని పలికెనో లేదో సుందరమ్మ మనస్సు సంతోషముతో యుప్పొంగెను. సుందరమ్మకు పనివుండుటచే క్రిందకు దిగి వెళ్ళిపోయెను. సుందరమ్మ మేడదిగుటతోడనే మణి వెళ్ళిపోవుటకు లేచెను. గాని మాధవుడు మణీ వెళ్లకుమణీ; వుండు అని చెప్పి స్వయంగా గదిలోనికి వెళ్లి ఒక కుర్చీ తెచ్చి శైటవరండాపై వేసి తానొక యీజీ చైరుపై పండుకొని మణీ నిన్ను ఒకమాట అడిగెదను, చెప్పెదవా? చెప్పెదనన్నట్లు తలయూచినది మణి. నన్ను పెండ్లిచేసుకొనుట ఇష్టమేనా? అని అడిగెను. ఇష్టమైనను కొనసాగుట బహుదుర్లభమను ఆశానూచకముగు పలుకులుబల్కెను. ఏమి! మణీ ఎట్లు దుర్లభము. ఎట్లు దుర్లభమని అడుగుచున్నారా? మీరు పెద్దజమీందారుని ఏకపుత్రులై జన్మించినారు. బి. యల్. ప్యాసు అయినారు. నేను ఒకానొక చిన్న ఆఫీసర్ కూతురును. మేము ఇద్దరము అక్కచెల్లెండ్రము, ఇద్దరు అన్నదమ్ములు. మాది కొంచెము పెద్దకుటుంబము. వచ్చే ఆదాయముచూస్తే నెలఒక్కంటికి 95 రూప్యములు. నాన్నగారి ఒక్కరిచేతిమీద వచ్చేదల్లు తొమ్మండగురు తినుట; అన్నయ్య చెన్నపట్టణములో యం.బి.బి.యస్. చదువుచున్నాడు. నిన్నటిదినము 100 రూపాయలు అర్జంటుగా పంపమని వుత్తరము వచ్చినది. నాన్నగారు కంగారుపడుచుండగా నా మెడలోని మీదిచైనుతీసి అమ్మివేసి ఆవచ్చేడిసొమ్ము అన్నకు పంపమని చెప్పి ఇలాగు వచ్చితిని. మీనాన్నగారు కనీసం నాలుగువేలుఅయినా కట్నం పుచ్చుకొననిదే మీకు పెండ్లిచేయరు. మానాన్నగారుచూస్తే ఏదో వెయ్యిరూపాయలకు మించి ఇవ్వలేరు. మాఇల్లు మా తల్లిగారికంటిమీదనున్న నగలు అమ్మిన నాలుగువేలు వచ్చుననుకొందము. ఆనాలుగువేలు మీకు కట్నం ఇచ్చెదరు. తక్కిన పెండ్లిఖర్చు ఎక్కడనుండి తెచ్చెదరు? ఇంకనూ నాతరువాత చెల్లెండ్రకు ఎట్లు వివాహము చేయుదురు? నాతమ్ముళ్లకు ఎట్లు విద్యచెప్పించెదరు? నావివాహముచేసి వారు చిప్పలు పట్టుకొనవలెనే గాని అంతకుమించి వేరేమియు లేదుకదా? అందుకని మీకు నాకు వివాహమవుట అసంభవమని తెల్పితిని. మణీ ఇంత చిన్నతనములో కష్టసుఖములగురించి బాగుగా ఆలోచించినావు. మన ఆంధ్రులలోవున్న తెలివితక్కువే ఇది. కట్నం ఎందులకుమణీ! ఆడబ్బు ఇచ్చెడివారు ఎంత కష్టపడి ఎంత దుఃఖపడి ఇచ్చెదరో!! ఆసొమ్ము ఎన్నాళ్లు వుండును కనుక వారిని అంత కష్టపెట్టుట మణీ! చెన్నపట్టణములో వరకట్నముపేర సభజరిగినది. ఆసభకు నన్ను యుపన్యాస మివ్వమని కోరియుండిరి. ఆసందర్భములో ఇచ్చిన యుపన్యాసమునకు గాను, యీ సువర్ణపతకమును ఇచ్చినారు. అని చెప్పి ఆసువర్ణపతకమును చూపెను. ఆమెయు బహు సంతోషముతో దానినిచూచి మీకీర్తి ఆచంద్రార్కము వ్యాపించుగాక. అని మృదుమధురవాక్యముపల్కి తిరిగి ఇచ్చివేసెను. అయితే మీరు ఇప్పుడు కట్నంపుచ్చుకొనెదరా? లేక మానివేయుదురా? అని అడిగెను మణి. మణి! నేను కట్నంపుచ్చుకొనిన నలుగురిలో ఎంత పరువుబాటు. బి.యల్. చదివినాడు, యుపన్యాసము లిచ్చినాడు తానే ఆఖరకు కట్నం పుచ్చుకొన్నాడు. మరి యితరులు చదువుకొనని కుంకలు సభలన్న ఎరుగనివారుగూడా తీసుకొన్నారంటే తప్పేమి. అని అడిగెదరా? లేదా? మణి. కాన నాకు కట్నముండు ఆశ లేదు కాన నిన్నే తప్పక పెండ్లి చేసుకొందును. మణి టైము అయినట్లుగా యున్నది. అలాగున షైరు వెళ్లవలయును. అని చెప్పి లేచెను. నాకుకూడ వంట వేళ అయినది వెళ్లెదనండి అని చెప్పి కుర్చీపైనుండి లేచెను. ఏమి! మణి నీవు వంటచేయుదువా? మీరు జమీందారులు కాన ఎట్లనైన వంటమనిషిని పెట్టుకొందురు. మేము ఎట్లు పెట్టుకొనగలమండీ అని నవ్వుచూ పల్కినది. పోనిలే మణి నేను పెండ్లి చేసుకొన్నతరువాత వంటమనిషినిపెట్టి నిన్ను ఇట్లనే కుర్చీపై కూర్చొనబెట్టి చక్కనిముద్దులు గైకొందును. లెమ్ము అనెను. ఎట్లు! నాకు చూపెదరా అనెను. అమ్మ! మణి! మా చమత్కారిణివలె నుంటివేయని చెప్పి కుర్చీపై కూర్చొనబెట్టి చక్కనిముద్దు పెట్టుకొని ఇలాగునని తెలియజేసెను. ఇద్దరు నవ్వుకుంటూ మేడ దిగిపోయిరి. మాధవుడు బీచివైపు వెళ్లిపోయెను. మణి రామచంద్రరావుగారి ఇంటికి కొంచెము దూరములోని చిన్నఇంటివద్దకు వెళ్లి తలుపుకొట్టెను. ఇందుమతి అను బాలికవచ్చి మణిఅక్కా వచ్చావాఅని తలుపుతీసెను. ఇద్దరు లోనికివెళ్లి తలుపు గడబెట్టిరి.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

పాటలు

కోకిల

ఎగురుఎగురు కోకిలా
దిగుముదిగుము కోకిలా
ఇగురుపట్టి చెట్లునీకై
చిగురుతొడిగె కోకిలా ॥ ఎ ॥

తీయమావి చెట్టుమీద
తిన్నెవుంది కోకిలా
కావికంఠ మెత్తి ఒక్క-
కళనువిసురు కోకిలా ॥ ఎ ॥

చలిదిపొద్దువేళ పాఠ
శాల విడచివచ్చుచు
కలరుతంబు విన్నమాకు
కలుగుముదము కోకిలా ॥ ఎ ॥

ఎండవేళలందు ప్రకృతి
యెల్ల నిద్రపోవగా
నిండుకంఠ మెత్తిపాడు
నింగిపగుల కోకిలా ॥ ఎ ॥

కసవుమేసి ఆవులిండ్ల
కడకు వచ్చువేళలం
పశులఅర్పులందు నీదు
పాట చేర్చుకోకిలా ॥ ఎ ॥

రాతిరెల్ల నిదురపోయి
ప్రాతఃకాలమందు లేచి
ప్రీతిమీరునట్లుపాడు
దినదినంబు కోకిలా ॥ ఎ ॥

పాటనాలకించి నీవు
పలుకుప్రక్క చూతునా,
పాటవముగ నెపుడుకండ్ల
పడవదేమి కోకిలా ॥ ఎ ॥

ఆకుగుత్తి చాటులేక
అరక్షణంబుపాడవు
ప్రాకటముగ ఇంతసిగ్గు
పడుట తగునెకోకిలా ॥ ఎ ॥

కథలు

మన హిందూదేశమునకు ఉత్తరమున హిమాలయపర్వతము లున్నవి. వానికి అవతల టిబేటుదేశ మున్నది. దానికి తరువాత చీనాదేశ మున్నది. చీనాదేశము ప్రపంచములోగల దేశములలోనెల్ల కడుపెద్దది. అచ్చటి జనసంఖ్యకూడ చాలయెక్కువ. ఆ దేశములో ముఖ్యమైనమతము బౌద్ధమతము.

పెకింగునగరములో పెద్దగంట

మన కథాకాలమునాటి కా దేశమును యుంగ్లో అనుపేరుగల చక్రవర్తి పరిపాలించుచుండెను. అతను చాలా ప్రఖ్యాతపురుషుడు. నాన్కింగు అనే పట్టణమునుండి అతను పెకింగుఅనే పట్టణమునకు తనరాజధానిని మార్చెను. క్రొత్తరాజధానిలోఅనేక భవనములను కట్టించెను. వానిలోకెల్ల

ముఖ్యమైనది రాజనగరు. అనగా తాను తనకుటుంబమును నివసించుసౌధము.

ఆ సౌధముయొక్క గోపురముకూడ మిక్కిలి పెద్దది. ఆగోపురమునకు తగినంత పెద్దగంటను పోయించి తగిలించవలెనని అతడు సంకల్పించెను. ఆ గంటమ్రోగిన తన పట్టణమంతటను వినబడవలెనని అతని యుద్దేశము. కాని అంత పెద్దగంటను ఏకమ్మరివాడు పోయఁగలడు?

చక్రవర్తి మంత్రినిపిలిపించి గంటను తయారుచేయించవలసినదని ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రి ఆరాజ్యములోనెల్ల ప్రసిద్ధిపొందిన కమ్మరవానిని పిలిపించి పెద్దగంటను తయారుచేసి యియ్యవలయునని ఉత్తరువొసరించెను. అతనిపేరు కుఅన్యో. చీనావాళ్ళపేరులు మనకు నోరు తిరగవుకాదూ? అవును, మన పేరులుకూడ వారి కట్లేఉండును. అయినను అభ్యాసము చేసుకొనవలెను. లేకున్న దేశ చరిత్రల నెట్లు నేర్చుకొనగలము?

కుఅన్యో అచ్చు తయారుచేసి, కంచును కరిగించి దానిమీద పెద్దగంటను పోసెను. కాని ఆగంట పగిలిపోయెను. దానితో అతనిహృదయము వ్రక్కలయ్యెను. ఏలననగా, ఇంతవఱకు అతను పోసినది బ్రద్దలగుట అత డెన్నడును నెఱుగడు.

చక్రవర్తికికూడ దుఃఖముకలిగెను. పోనీ మరియొకసారి ప్రయత్నించి మంచిగంటను తయారుచేయుమనెను. అతడు రెండవసారి కూడ పోసెను. ఈసారి అది బ్రద్దలుకాలేదు, కాని దానినిండ తేనెపట్టులోవలె చిల్లులు కనిపించెను. కుఅన్యోకు తిరిగి దుఃఖము కలిగెను. చక్రవర్తియు విచారించెను. మూడవమాఱు కడసారిప్రయత్నము చేయుమనెను. "ఈసారి నీప్రయత్నము విఫలమయ్యెనో, నీతలతీయించివేసెద"నని అతడు కఠోరముగు ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

కుఅన్యో ఏమిచేయఁగలడు? అతడు తన మూడవప్రయత్నమునైనను సఫలమొనర్చుమని తనయిష్టదైవమును ప్రార్థించెను. అందములకు కుప్పయు, తన కేకైకపుత్రియునగు కోఅయి అను చిన్నారికన్నెను పిలచి ఈ చరిత్ర నంతటిని చెప్పెను.

ఆమె అందాలబరిణె గదా! ఆమె దంతములు ఆణిముత్యములవలె తెల్లగ మెఱయును. చెక్కిళ్లు గులాబిమొగ్గలవలె లేలేత యెఱ్ఱదనమును గ్రక్కుచుండును. చూపులు నల్లని చంచరీకములవలె ఇటునటు చరించుచుండును. లేడిపిల్లవలె ఆమె చుఱుకుగపరుగెత్తుచు తన తండ్రి యింటిచుట్టునుండు గుట్టలమధ్య నాడుకొనుచుండును. తండ్రియనిన నామె కపారమైనప్రేమ. అతనితలను చక్రవర్తి తీయించు నన్న భయ మామెడెందమును కళవళ పెట్టసాగెను.

ఆమె ఒకగుట్టయొద్దకుపోయి, దానిగుహ వద్దకుచేరి దేవుని ప్రార్థించెను. అందులో నుండి ఒకమాంత్రికుడు వచ్చెను. అతనితో ఆమె తనతండ్రికిని తనకును కలుగనున్న ఆపత్తును నివేదించి, అందునుండి ముక్తికలు

గుటకు తగిన సలహానిమ్మని కోరెను. అతను దీర్ఘాలోచనచేసి యీవిధముగా చెప్పెను.

“అమ్మాయీ, నాకు సర్వమును తెలిసెను. ఆగంట సరిగా తయారుకావలెనన్న ఒక్కటే ఉపాయముకలదు. ఆ గంటను పోయుటకై కఱగించుకంచులో ఒకఅందమైన కన్యకామణిరక్తము మేళనమైనచో, ఆగంట సరిగా తయారగును, లేకున్నచో ఈప్రయత్నమును విఫలమగును” అనిచెప్పి అదృశ్యుడయ్యెను.

అందమైన పిల్లయొక్క రక్తము! ఎట్లు వచ్చును? రక్తము నిమ్మన్నచో, అనగా చావుమన్నచో ఎవరుచత్తురు? చావకున్నచో తనతండ్రి బ్రదుకుటయెట్లు? తనతండ్రి మరణించినచో తానెట్లు బ్రతుకగలదు?

ఇట్లు తలపోసి తలపోసి ఆమె కృతనిశ్చయురాలయ్యెను. మాంత్రికుడు చెప్పిన విషయములన్నిటిని తండ్రికి నివేదించెను. “తండ్రీ నీప్రయత్నములో నీవుండుము. నీ ప్రయత్నము సఫలము కాగలదు.” అని చెప్పి ఆమె ఊరకొనెను. అమాయికుడగు తండ్రికీమాట లెవ్వియును అర్థముకాలేదు.

అతను కూతురుమాటలు నమ్ముకొని చక్రవర్తియొద్దకు వెళ్లి కొలిమిపెట్టించి కంచును కఱగించుచుండెను. లోహము ఎఱ్ఱగా ప్రవహించుచుండెను. అచ్చుమీద నింక పోయవలసియుండెను. పెక్కుమంది జనులుచుట్టునుమూగి ఈప్రయత్నమేమౌనో కుఱన్యాబ్రదుకవలెనో చావవలెనో తెలుసుకొనవలెనని కుతూహలములో కనిపెట్టుకొనియుండిరి. పలువురుకలసి ఆకఱగుచున్న లోహప్రవాహమును ఎత్తి అచ్చుమీద పోయుచుండిరి.

ఆసమయమున “తండ్రీ”యని కంచువలె ఖంగునమ్రోయు కంఠము జనులకెల్లఱకు వినబడెను. జనసమూహమును త్రోసుకొనుచు పరుగు పరుగునవచ్చి కోఅయి కన్య ఆకంచు ప్రవాహములో పడిపోయెను. తండ్రి ఆశ్చర్యపోయెను. ఎల్లఱును దుఃఖించిరి. తండ్రి ఆమెను పట్టి తప్పించి యీవలకు లాగివేయుటకు ప్రయత్నించెను. ఆమె ఆతని చేతుల నుండి జాఱిపోయి అందులో పడిపోయెను. అతనిచేతిలో ఆమె యెడమకాలిజోడు ఒక్కటి మాత్రము మిగిలిపోయెను.

ఆమెరక్తమాలోహములో కలిసిపోయెను. అచ్చుపై లోహము సరీగాపారెను. గంట తయారయ్యెను. బ్రద్దలుకాలేదు; చిల్లులు పడలేదు. అందఱును ఆపెతండ్రియు చక్రవర్తియుకూడ వలవలనేడ్చిరి. అయిననేమి గంట తయారయ్యెను.

చక్రవర్తి గంటను గొంపోయి గోపురములో తగిలించెను. నేటికిని అది మ్రోగుచున్నది. పట్టణమంతటను ‘తండ్రీ’యను శబ్దమింకను ఖంగున మ్రోగుచున్నట్లు వినిపించుచుండును. కాని ఆశబ్దము చల్లాఱునప్పుడు ‘హాయిష్ష్ష్ ..’ అనుచు సన్నని కీచుగొంతుకతో ఒకమాట శాంతముగ ఆ ధ్వనిలో అణిగిపోవుచుండును.

'హెయిష్...' అనిన చీనాభాషలో అర్థమేమో మీాకు తెలియునా? కాలిజోడు. "తండ్రీ, నా కాలిజోడు మీాలోకములో ఉండిపోయినది. దానిని నాకిచ్చివేయుము. తొడుగుకొనుటకు నాకులేదు" అని ఆమె యేడ్చుచున్నదని నగరవాసు లిప్పటికిని చెప్పుకొనుచుందురు.

ఈకథ నిజమేనా? ఏమో! కథకు కాళ్లేమిటంటారు. నిజమైనను అబద్ధమైనను ఈకథవల్ల మనకు చక్రవర్తికి నగర సౌందర్యమునందుగల ఆసక్తికి ఆన్యాకు చక్రవర్తియందుగల రాజభక్తి, కోఅయికన్యకు తండ్రియందుగల అనురాగము, ప్రజలకు ఈకుటుంబము వారి త్యాగశక్తియందుగల విశ్వాసము మొదలైన వింత విషయములెన్నియో విశదమగుచున్నవి. మనుష్యులు చచ్చిపోయినను వారి త్యాగము సద్గుణములు మొదలగునవి దేశచరిత్రలో ఇట్లు జీర్ణించి పిల్లపిల్ల పర్యంతము చెప్పుకొనబడుచుండును.

ఆ॥ వె॥ పురముశోభకొఱకు నరవరుండుతపించె
చక్రవర్తికొఱకు జనులుసమసె
జనకుకొఱకు అసులుచాలించె లేకన్న
మఱువ దుర్వి పుణ్యతరుల చరిత॥

మాటా–మంతీ

మనిషికికూడ రెక్కలు

చాలమంది నవీన శాస్త్రవేత్తలు మనిషికూడ ఆకాశమున ఎగురుటకు రెక్కలు గనిపెట్ట చాల కాలమునుండి ప్రయత్నించుచునే యున్నారు. ఇప్పుడు క్లెంక్ అను శాస్త్రవేత్త స్వంతముగా రెక్కలు తయారుచేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వానిని పట్టుకొని పక్షివలె ఎగురుచు ఆకాశమున సంచారము చేయవచ్చునట. విమానముపైనెక్కి, వానిని గట్టుకొని క్రిందికి దూకి వేయి అడుగులు రాగనే అవి మహావేగము గల్పించునట! అప్పుడు మనిషి యిష్టము వచ్చినచో నెల్ల అరుగవచ్చునట!

నవ్వే గ్రుడ్డితనము కుదుర్చునట!

పారిసు మానసికశాస్త్ర విద్యాలయమున డాక్టర్ 'పియర్ వాచెట్' వద్దకు ప్రతి ఆదివారము వందల కొలది గ్రుడ్డివారు చికిత్సకై వచ్చుచుందురు. వారందరు వచ్చినతరువాత, వారిని డాక్టరొక చీకటింటిలోనికి ప్రవేశపెట్టెదరు. "కన్నులు మూసికొనుడు. విశ్రాంతి తీసికొనుడు. మనస్సును నెమ్మదిగానుంచి నేనుచెప్పునది శ్రద్ధగావినుడు" అని డాక్టరు వారందరికి చెప్పును.

తరువాత వారినందరిని 'నేను బాగుగ నున్నాను, బలముగ నున్నాను, నెమ్మదిగ నున్నాను." అను మంత్రము నుచ్చరించమనును. దానిని వారందరు తీవ్రముగా నుచ్చరింతురు. వెంటనే డాక్టరు "ఇప్పుడందరు నవ్వుడు" అనుచు తమాషాలతోడను నవ్వుతోడను నిండిన గ్రామఫోనును పెట్టును. అదియంతయు వినుసరికి అచటచేరినవా రందరు నవ్వుటకు ఆరంభించెదరు. ఆవిధముగ వారందఱును సంతోషించుచున్న సమయమున దీపములు వెల్గింపబడును. ఆశ్చర్యము!! అందరికిని దృష్టివచ్చియుండును. అందఱును అమితానందముతో వెళ్లుదురట! ఆహా! నవ్వెంత జేయును?

78 సం॥ కాచుకొని యుండెదను

అమెరికాయందొక నీగ్రోబందిపోటుదొంగకు 78 సంవత్సరముల కారాగృహశిక్ష విధించిరి. అతని వయస్సు 21 సంవత్సరములు అతని ప్రేమించియున్న యొక నీగ్రో కన్య అతడు శిక్షముగించువఱకు అతని వివాహమాడుటకు కాచుకొనియుండెదనని చెప్పినదట! ఆమెకు తన ప్రియుడు 99 వ సంవత్సరమున విడుదలయగునని కాచుకొనియున్నది కాబోలు. ఆమె ప్రేమమయస్వరూపిణీ యన వింతగాదు. దినమునకు రెండుపూటలుకూడ విడాకులకై పెనుగులాడుచున్న అమెరికా యువతులకు నీయొకన్య, యీ ప్రేమమయినుండి పాఠము నేర్చుకొనమని చెప్పగూడదా!

స్త్రీలకు కావలసినవిద్య

గృహకృత్యములు అత్యంతశ్రద్ధతోడను చాకచక్యముతోడను నెరవేర్చుటకు గావలసిన ఆరోగ్య శాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, పాకశాస్త్రము చాల ముఖ్యము. చిత్రలేఖనము, సంగీతము గృహపరిశ్రమలు —కుట్టుపని మొదలగునవి— వారికి సులభముగ నుండుటయేగాక త్వరగా నలవడును. వీనివలన ముఖ్యముగ గృహపరిశ్రమలవలన ఆర్థిక పరిస్థితియు బాగుపడి దేశాభ్యుదయమునకు మార్గసూచకము లగును.

మన స్త్రీ లీవిషయములను విదేశ నారీమణులనుండి యెక్కువగ నేర్చుకొనవలసియున్నది. ఇప్పుడు ప్రాగ్దేశములన్నిటియందును దేశాభ్యుదయమునకు పురుషులతో సమానముగ తోడుపడుచుండు నారీమణులుగల దేశము జపాను. మనము వారిని శ్రద్ధగ గమనించుచో వారు మనవలె డిగ్రీలకై చదువుదురో లేక దేశాభ్యుదయమునకై గావలసినవి మాత్రము—డిగ్రీ లున్నను లేకున్నను—అది శ్రద్ధగ నేర్చెదరో తెలిసికొనగును.

జపానునందు మిసెస్ కుకోడా యను కన్య నిస్తంత్రీ వార్తల మూలమున లక్షలకొలది గృహిణులకు, పాకశాస్త్రమును గురించి వరుసగ పాఠముల నిచ్చుచుండునట! అంతియేగాక ప్రపంచమున లండను, పారిసు, న్యూయార్కు ఆదిగాగల గొప్పనగరముల నుండి ఎప్పటికప్పటికే వార్తలను, అచ్చటి మార్పులను అందలి మంచి చెడ్డలను గమనించి వానినెల్లను రేడియో మూలమున దెల్పుచుండునట! శిశురక్షణ, గృహశిక్షణ, విద్యాసూచనలు మొదలు గాగల విషయముల నెన్నింటినో గూర్చి ఆమె వ్రాయుచుండునట! వివిధ దేశపాకశాస్త్రమునుగురించి ఆమె వ్రాయుటచే జపాను దేశమున స్త్రీలయం దెంతయో మార్పుగలుగుచున్నదట.

(చి॥ రా॥)

యువతీవిద్యానిలయము

(బాపట్ల)

ఈ యువతీవిద్యానిలయముయొక్క ద్వితీయవార్షికోత్సవమును రాజుగారి రజతోత్సవమును, ఈనెల 6–5–35 సోమవారము సాయంత్రము అయిదుగంటలకీయుత్సవమునిమిత్తమై యీ పాఠశాలా భవనావరణమునందు ప్రత్యేకముగా నిర్మింపబడి యలంకరింపబడిన పందిరియం దత్యంతవైభవముగా జరుపబడినది. ఈమహాసభకు మాపురమునందలి గవర్నమెంటు హాస్పిటాల్ లేడీడాక్టరుగారగు మిస్. ఏ. మేత్యూస్ ఎల్. యమ్. పి. గారధ్యక్షతవహించిరి.

తొలుదొల్త పాఠశాలబాలికలచే దైవప్రార్థనయు, రాజభక్తిగీతగానమును జాతీయగీతగానమును చేయబడినవెనుక శ్రీమతి భీమరాజు వరలక్ష్మమ్మగారిచే జూబిలీపంచరత్నములు చదువబడెను. తదుపరి యీ పాఠశాలా మేనేజరుగారగు శ్రీమతి వెలగపూడి సరస్వతమ్మగారు వార్షికనివేదిక చదివిరి. అనంతరము పాఠశాలోపాధ్యాయిని యగు శ్రీమతి టి. రోజ్ మాండ్ జోసెఫ్ గారు పంచమజార్జిచక్రవర్తిని గూర్చియు బ్రిటిషు పరిపాలనగూర్చియు జూబిలీయుత్సవమును గూర్చియు నుపన్యసించిరి. పిమ్మట బాలికలచే అల్లాయుద్దీను-లాంతరు అనురూపక మింగ్లీషునందు ప్రదర్శింపబడెను. తదుపరి పాఠశాలాబాలికలు పెక్కుమంది జడకోలాటమును త్రివిధములుగా ప్రదర్శించి చూపఱుల నానందవారాశి నోలలాడించిరి. తరువాత గతవత్సరము పరీక్షలయం దుత్తీర్ణలైన బాలికలకు రజతపాత్రములు, ఉత్తమ గ్రంథములు, బొమ్మలు సబ్బుపెట్టెలు వగైరా సామానులును, బిస్కెట్టుపొట్లములును బహుమానములుగా నీయబడెను. తదుపరి పాఠశాలబాలికలు కొందఱు తెలుగునందు కృష్ణలీలలను నాటకము నత్యంతనైపుణ్యముగను మనోజ్ఞముగను ప్రదర్శించి ప్రేక్షకుల మనం బత్యంతముగ నాకర్షించి వారి యభినందనములకు పాత్రలైరి. ఈనాటకఖేలనమునందు ప్రావీణ్యతచూపిన బాలికారత్నములకు మరల రజతపాత్రములును గాజుబొమ్మలును, బహుమానము లీయబడెను. గొల్లని పాత్రధరించిన ధారాలలితాంబయు కంసపాత్రధరించిన ధారాపద్మావతియు యశోదఅక్రూర పాత్రధారిణులగు విజయలక్ష్మి, సీత, ఇందుమతి యను బాలికామణులును వృద్ధురాలివేషమును ధరించిన ఉషాదేవియు దేవకీపాత్రధరించిన రంగనాయకమ్మయు వీరు వారననేల ప్రతిబాలికయు తమతమ పాత్రముల నత్యంతకౌశలముతో ప్రదర్శించి యాద్యంతము ప్రదర్శన మతి రమణీయముగావించిరి.

ఈ యువతీ విద్యానిలయము యుక్తవయస్కులగు యువతుల నిమిత్తము ఈపురము

నందలి సుప్రసిద్ధన్యాయవాదిప్రముఖులగు మ-రా-శ్రీ వెలగపూడి సుబ్బారావు పంతులుగారి సతీమణియగు సరస్వతమ్మగారిచే స్థాపింపబడినది. ఇందు యేడు తరగతులుగలవు. దొరతనమువారిచే రికగ్నైజు చేయుబడినది. ఉన్నతపాఠశాలా పాఠ్యక్రమము ననుసరించి యిందును విద్యగఱపబడును. మఱియు హిందీ భాషయు సంగీతము, కుట్టు, చిత్రలేఖనము, అల్లికపనులు మున్నగు లలితకళలను నేర్పబడుచున్నవి. ఇందు బాలికల కెల్లరకు విద్య యుచితముగా నేర్పబడుటయేగాక పేదయువతులకు భోజనము, పుస్తకములు, వసతిగృహము వగైరా సౌకర్యములుగూడ నొసగబడుచున్నవి. పొరుగూరువారును వచ్చి చదువుకొనవచ్చును. ఇన్ని విధముల నౌన్నత్యదశయందుండిన యీపాఠశాలకు తగిన ప్రోత్సాహముండెనేని హైస్కూలగు నవకాశముగలదు. శ్రీ సరస్వతమ్మగారి సంకల్పమును నిదియే. అయితే పాఠశాల యిట్టి యున్నతస్థితికి వచ్చుటకు దొరతనమువారియొక్కయు, నాంధ్రమహాజనులయొక్కయు బాపట్ల పురవాసులయొక్కయు సహాయ ప్రోత్సాహము లెంతయు నావశ్యకములై యున్నవి.

ఇంతవరకీ పాఠశాల సరస్వతమ్మగారి సొంతపెట్టుబడివల్లను దొరతనమువారి గ్రాంటువల్లను మాత్రమే పోషింపబడుచున్నది. పురవాసులవల్ల చందాలుగూడ స్వీకరించు నేర్పాటుగలదుగాని యీధనము బీద విద్యార్థినులకు మాత్రమే వినియోగింపబడుచున్నది; కాన నీ యుత్తమ విద్యాసంస్థకు పురవాసులును, నాంధ్రమహాజనులును విరివైన విరాళముల నొసంగి పోషించి యీ పాఠశాల యితోధికాభివృద్ధినందునట్లనుగ్రహింతురుగాకయని కోరుచున్నాను. సకల శుభప్రదాతయగు పరమేశ్వరుడీవిద్యాసంస్థకు విశేషవ్యయప్రయాసలకోర్చి యీవిద్యాసంస్థను పోషించుచున్న శ్రీ సరస్వతమ్మగారికిని చిరాయురారోగ్యముల నొసంగి వర్ధిల్లునటు లాశీర్వదించునుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

బాపట్ల
7-5-35

ఇట్లు,
కనువర్తి వరలక్ష్మమ్మ.

మే డ మ్ క రీ

చ॥ ధరణి సమస్తసస్య సముదాయఫలప్రదఁగా నొనర్చుచున్ ।
బరఁగు మహానదుల్, నరుఁ డెవండును జూడఁగరానియట్టి భూ ।
ధరకుహరంబులం బొడమి తద్దయు దేశములందుఁ బారుచా ।
చెరవుననే మహామతులుఁ జేదలయిందురఁ బల్లెటూళ్లలో ।
నరయఁజనింతు రాతతదిగంతయశోవిభవాభిరాములై ॥

వ॥ కృ॥ మూర్తి

మహావ్రణబాధితులై హాహాకారములఁ బెట్టు లక్షోపలక్షల రోగార్తుల సముద్ధరించుటకై లోకమున నవతరించిన దొక యబల— మేడమ్‌కరీ యనునామె. "ఆడుది భౌతిక శాస్త్ర ప్రపంచమునం దేమి చేయఁగలిగిన దయ్యా?" యని యాసడించువారల పెదవి విరపులను జక్కఁజేయుటకుఁగానే యామె జన్మించి తనజీవితమంతయు ధారవోసి తుదకు "రేడియం" అను నపూర్వపదార్థ మొకదానినిఁ గనిపెట్టినది. ఇఁక నీపెజన్మమునకు దేవత్వము సిద్ధించినది.

ఈ యమ సం॥ 1869 రమున వార్సాలోఁ నొక సామాన్యునియింటఁ బుట్టినది. తండ్రి యొక ప్రైమరీస్కూల్ మాస్టరు. ఆయూరనే ఆపాఠశాలలయందే కొంతవరకుఁ జదువుకొని యచటనే 25 సంవత్సరముల వయసువరకు నీకన్యారత్న ముపాధ్యాయినియై యుండినది. అంతలో రష్యాదేశమునం దేవేవో రాజకీయాందోళనములు సంభవించుటవలన నామె సమయమెరిఁగి మెల్లిగా పారిస్పత్తనముఁ జేరుకొనెను. అచట నొకమారుమూల నెక్కడనో యొక చిన్నగది దీసుకుని, సీసాలు శుభ్రముగాఁ గడుగుచు నావృత్తివలన దినమునకై దుపెన్సు గడించుకొనుచుఁ గాలక్షేపము చేయుచుండెను; కాని యింతేకాదాజన్మకుఁ బరమావధి! ఆమె కొంతమందికి ప్రైవేటుట్యూషను చెప్పి తనమ్మాలమున డబ్బు గడించుకొనుచు పారిస్ యూనివర్సిటీలో గణితశాస్త్రమునందును ఫిజిక్సునందును పట్టములఁబడసెను. 'ప్రపేదిరే ప్రాక్తనజన్మవిద్యా' యన్నమాట నిరర్థకముకాదు కదా!! కూఁడుగుడ్డలకుఁ జాలక మాడిపోవుచున్నను సరే 'ప్రారబ్ధార్థము నుజ్జగింపదు' కాబట్టియే ప్రజ్ఞానిధియై యాయువతి, తల మానికమైనది!

1894 లో పియరీ కరీయను యువకునితో మనమేరీ— ఇది మొదటిపేరు— కన్యకు బరిచయము కలిగెను. ఈయువకుఁడును ఫిజిక్సులో మంచి చురుకైనవాఁడు! కాఁబట్టి వీరి యిరువురి పరిచయమును గాలక్రమమున గాఢానురాగముగాఁ బరిణమించినది। ఇంకేఁ బున్నె ముడిపడుటయే తడవు! కన్యమేరీ మాత్రము 'సుబ్బీ' యంటే వుబ్బిపోదు! పెండ్లియంటే మాటలా! జననీజనకులను

జన్మ భూమిని విడచిపెట్టవలెను!! ఎన్నటికైన మరల జన్మభూమియందే దేహయాత్ర సేయవలయునని యామెసంకల్పము; కాని యది సిద్ధించేటట్లు కానరాదయ్యె! తన వలపుకాని నిర్బంధము తీవ్రము కాసాగెను. కాఁబట్టి యామె స్వదేశమునకుఁబోయి యుండినది, మరల పారిసునగరమునకు వచ్చెను. ఇప్పటి కామెకొక నిశ్చయజ్ఞానము కలిగినది "యింట నన్నవస్త్రముల విషయము నందే కాదు— బాహ్యప్రపంచమునఁ గూడఁ దన కభిమానధనమగు ఫిజిక్సు శాస్త్రపరిశోధనలందునుగూడఁ దనకు సహాయుఁడైయుండ సమర్థుఁడగు నొకయువకునిఁ— దాను మనసార వలచియున్న వానినిఁ జేపట్టుటకంటె జీవితమున కధికతరలక్ష్య మేది!" యని. సరి. 1895 లో వివాహమైనది. అది మొదలయ్యాలుమగలు తమశాస్త్రపరిశోధనలయందు మగ్నులైరి. బెక్వెరల్ అను నొక సుప్రసిద్ధపండితుఁ డీదంపతుల ప్రజ్ఞ కచ్చెరువొంది తాను చేయుచుండిన శాస్త్రపరిశోధనలయందుఁ దనకు సహాయులు గానుండ గోరెను.

ఉండనీ! యిప్పుడు 'రేడియ'మ్మంటే నేమిటిదో దాని గుణతత్త్వము లెట్టివో, దానిమహిమ యెంతటిదో చాలామంది యెరుగుదురు. కాని అదినో—యిది, దైవశక్తిగల యీ రేడియ మొక మానవవ్యక్తి, అందును ఆడుదియొకతె, కనిపెట్టినదిమాత్రము చాలామంది యెరుఁగరుకదా!

పెండ్లియాడి ప్రపంచములోఁబడిన యీ పడుచువాళ్లు, భార్యాభర్తలిరువురూ పడిన యవస్థ లెవరెరుఁగుదురు?! ఒక నౌకరును బెట్టుకొంటకుఁగూడ వారికి గతిలేదు. అంత యె దుకః: దినవెచ్చమునకై వారు ప్రైవేట్ ట్యూషనులు చెప్పుకొనక తప్పలేదు! అయినను వారు దీక్షాపరు లయ్యేయుండిరి. తమ పరిశోధనలఁ జేసికొనుటకు వారికొక మంచిస్థలమే లేకుండెను. ఒక ఫిజిక్సుస్కూల్ కాంపౌండులో నొకమూల నేదో యొక చిన్నగది దొరికినది. అది యొకకొట్టుగదిగా నుండెను; గాలిరాదు; వెలుగు లేదు; నేల చెమ్మ; చలికాలములో నైతే అక్కడఁ గాలు పెట్టలేరు—జల్లుమనుచుండెను!! ఐనా ఆమాత్రపుస్థలము చిక్కనందుకే వారెంతో సంతోషపడియుండిరి. ఔను: "లెక్కకు రానీయడు కార్యసాధకుఁడు దుఃఖంబుల్ సుఖంబుల్ మదిన్." ఈశ్వరసృష్టిలో నున్నదే! యైనను మానవుని ధీంద్రియమున కతీతమై యున్న యొక మహాత్ద్వార్థము ఆ యాలుమగలు పడిన కష్టములకు ఫలముగాఁ గనఁబడినది. వారి కక్కరయైన తారుమడ్డియైనఁ గొనుక్కొనలేనంత యార్థికదుస్థితిలోఁబడి వారు మిత్రులను ఋణమడిగి హతాశులై చివరకు బారన్ రాత్ స్ చైల్డ్ అను నొక కోటీశ్వరుని అర్థించిరి. అతఁడొక టన్ను వెంటనే యిచ్చెను! ఉండరా దయాపరులు లోకముగో!!

సం 1898 రపు క్రిస్మస్ దినమున శ్రీమతి కరీ, రేడియమును గనుఁగొంటినని లోకమునకుఁ బ్రకటించెను. అంతలో వారికెని విరగడయైనది! ఇఁక మరియాంద కేమిలోటు!! ఒకవంక దేపిపగకము మరియొకవంక

నోబుల్ ప్రైజు, యింకొకవంక పారిస్ యూనివర్సిటీలో ప్రత్యేక పండితపదవి-ఒకటేమిటి నానాముఖములవారు దేవతలవలెనే పూజింపబడసాగిరి.

విధిదృష్టి కిదియెల్ల వెక్కసముగాఁ దోచినది కాబోలు! ప్రొఫెసర్ కరీగారు సమున్న ఎకాడమీ పండితుఁడైన యొక సంవత్సరమైన నిండకమున్నే పరాకున నొకసామాను బండిక్రిందఁబడి మడసెను!! మరేమున్నది. కొంపకూలినది!! రత్నములవంటి యిద్దరు బిడ్డలతల్లి; యిప్పుడిప్పుడే దరిద్రములన్నియుఁ దీరి యెత్తుకొలుచున్నది సంసారము; యిటువంటి యవస్థలోఁ బిడుగుపాటువంటి యీ భర్తృమృతికై యెంత తల్లడమంది యుండదు!!! ఏమాటలతో నాపె దుఃఖమును వర్ణింపఁగలము?! అయ్యయ్యో కరీ సతీమణీ!! యీశ్వరుఁడు అజరామృతిగల దేవత్వము నీకు సిద్ధింపఁజేయుటకుమున్నీ యగ్నిపరీక్ష జేసియుండనోపు!! నిత్యానిత్య వివేకురాలవు కాఁబట్టియే యీవిచారము వీడి భర్తృమృతి కనంతర మా యుద్యోగము నీవే నిర్వహింపఁబూనితివి!! నీవు కాకున్న మరి సమర్థులేరీ?!

చదువరులారా, యీమె కాలక్రమమున రేడియం యిన్‌స్టిట్యూట్యునకు స్వామినియే యయ్యెను. ఒకఔన్సు రేడియం 8736000 పౌనుల వెలయట! ఇక దానియోగాములను గూర్చి అపరధన్వంతరులవంటి వైద్యులు ఎన్నెన్నో వ్రాసినారు. వ్రాయుచున్నారు. ఇంతవరకు ప్రపంచములో దొరికిన రేడియమ్మంతయు 27 ఔన్సులుమాత్రమే!! ఇంకను తీయుటకై మహామహులు విశ్వప్రయత్నములఁ జేయుచునే యున్నారు.

ప్రాచ్యలోకము

పాశ్చాత్యుల సందేహములు

[పాశ్చాత్యుల సందేహాలు—చీనా యువతులు, వారి సామ్రాజ్యములు—వారి కళలు సుఖస్వాతంత్ర్యములు—స్త్రీ పురుష ధర్మవిభాగము—చీనా స్త్రీల విశిష్టప్రజ్ఞలు—చీనా కుటుంబములు, పాశ్చాత్యకుటుంబములు—నిజమైన స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము—యంత్రోత్పత్తివల్ల అనర్థములు—గృహపరిశ్రమలు—మానవుడు యంత్రములు. భారతదేశపు కర్తవ్యము.]

పాశ్చాత్యుల సందేహములు

తెల్లవాళ్లందరికీ తామే మహానాగరకతా శిఖరము మీద నెక్కి కూర్చున్నట్లు, తక్కినవాళ్లంతా అందులో ముఖ్యంగా ఆసియాఖండస్థులు అజ్ఞానసాగరంలోను మూఢాచారదాస్యంలోను మగ్గుతూ సుఖలేశమైన నెఱుగకుండ క్రుంగుతున్నట్లు భావించడం సాధారణమయింది. అందులోను చీనా జపాను ఇండియా దేశముల స్త్రీలు చాల హీనముగా యిళ్లలో మగ్గుచు పురుషుల కూడిగములు చేయుచు లోకజ్ఞానము లేక కృశించుచున్నారనీ, వారిని తమ స్త్రీలంతటివారి నేలాగైనా చేయవాలనీ వారి ఆశయము. కొందరి కీపని చేసేసిందాకా నిద్రకూడా పట్టదా అన్నట్లు కనిపించుతుంది. ఏ దేశస్థులైనా వారికి కనిపించగానే వారు వేసే మొట్టమొదటి ప్రశ్నలు "మీదేశంలో స్త్రీలకు, పాపం!, సుఖమన్న దేలాగుంటుందో తెలుసునా? వారిస్థితి బానిసలస్థితికంటె ఏమేనా నయంగా వుంటుందా? లేక వందలకొలది సంవత్సరాలక్రిందట మేము అనుభవించిన దురవస్థలనే వారు నేడుకూడా అనుభవించుచున్నారా?" అని.

వాళ్ల కౌతూహలము ప్రశంసనీయమేకాని విదేశ స్త్రీలనుగురించి వారికి గల తప్పుటభిప్రాయములు దిద్దుకోదగినవని మనకు కొంతవరకు తోచును. ఈ ప్రశ్నలనే యస్. టి. హ్స్యయుంగు అనే చీనాగ్రంథకర్తను కొందరాంగ్లేయులు వేస్తే, అతనికి నవ్వువచ్చింది. "ఏమిరా మనకర్మం! ఇంత ప్రాచీన సభ్యతగల ఉత్తమజాతివారం మనం మన ఆచారములకు వీరి ఆచారములకు కొన్ని భేదములుంటే ఉండవచ్చును. అయినా ఇట్టి అవివేకపుప్రశ్నల నితరులు వేయవలసినంత దురవస్థలో మనమున్నామా? ఇంతకు ఈ తెల్లజాతుల స్త్రీల అవస్థలు మనవారివి కావని అంతకన్న మహోత్తమంగావున్నవా? మనవాళ్లు వీరికంటె అంత తెలివితక్కువవారుగా ఉన్నారా? శుద్ధమైన అజ్ఞానము లేక మిడిమిడి జ్ఞానము ఎవరికైనా ఎట్టి అహంకారమునైనా తప్పుటభిప్రాయములనైనా కలుగచేయవచ్చునుగదా!" అని అతను అనుకున్నాడు.

"అయ్యా క్షమించండి నేను నవ్వుతున్నాను. ఒకరుకాదు ఇద్దరుకాదు మీదేశంలో మహనీయులనేకు లిట్టి ప్రశ్నలనే నన్ను అడుగుచున్నారు. మా దేశములో ఎవ్వరముకాని విదేశస్థుల నిట్టి అవకతవక

ప్రశ్నలు వేయను. మీ అజ్ఞానము అనవసర కుతూహలము అహంకారముచూస్తే నాకు నవ్వువస్తున్నది' ఇంకా గట్టిగా నవ్వుదును కాని, నన్ను మర్యాదాహీనుడని మీరెక్కడ అనుకుంటారోఅని ఆపుకుంటున్నాను.

"ఇక ప్రస్తుతాంశమునకు వద్దాము. మాదేశపు స్త్రీలు చాలా సుఖముగా వుంటారు. వారెంతమాత్రము బానిసలు కారు. వారికి కావలసినంత స్వాతంత్ర్యమున్నది. ఇక విజ్ఞానాది విషయములలోనా, 'వారి కున్నంతమాత్రం మనకుంటే చాలు'నని మీకు కూడా తోచకమానదు" అన్నాడు.

చీనాయువతి సామ్రాజ్యము

ఒక ఆంగ్లవనితకు ఈ మాటలు వినేటప్పటికి ఆశ్చర్యం పుట్టుకొనివచ్చింది. "అహా! అట్లాగనా? ఏదీ వారిసంగతి కొంచెంశలవివ్వండి" అని అడిగింది.

"ఆమె సామ్రాజ్యము ఇల్లు! అచ్చటనే ఆమె హాయిగా వుండి యింటిని దివ్యముగా దిద్దును, పురుషులతో సమానముగా వర్తించుచు, వారిని వారి ద్వారా బహిర్వ్యాపారములను దేశీయపరిస్థితులను ఆమె బాగా నడిపించగలదు. ఆమెకు యిల్లంటే కోపం లేదు, రోతలేదు, అసంతృప్తిలేదు!! గృహరాజ్ఞీత్వమంటే ఆమెకు గౌరవకారణముగానే ఆమెభావించును. నిరవస్థగాను దాస్యముగాను ఎన్నడును తలచదు. కనుక మాటికీ చీటికీ స్థానిక పత్రికలలో తమ దుస్థితినిగూర్చి, పురుషుల అక్రమములను గూర్చి ఏమీ వ్యాసములువ్రాసీయదు. ఆమె చాలాబుద్ధిమంతురాలు. అనగా నా వుద్దేశమేమిటంటే అతి తెలివిమంతురాలులాగ అన్నింటిలోనూ వేలుపెట్టి పురుషులతో సంఘర్షణలు తెచ్చిపెట్టుకోదు."

చీనాస్త్రీ లెందుకంత కలకలలాడుచుందురు.

అయితే వారు పౌడర్లు క్రీములు మర్దనలు మొదలైన సౌందర్యపోషణవిధానము తెలుగరేమో; అయినప్పటికీ ముసిలివాళ్లైపోయినా పడచువారిలాగ ఎందుకంత అందంగా వుంటారు? వార్ధక్యంలో కూడా వారి ముఖములమీద ముడతలు గీరలు ఏర్పడ వెందుచేత?"

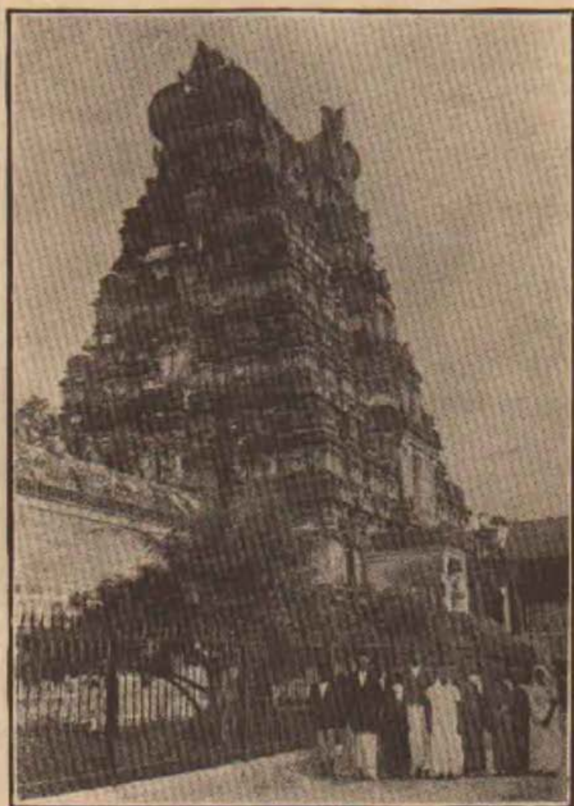
"ఎందుచేతనా? వారికి చీకూ చింతా అట్టే వుండదు. అనవసర సమస్యలలో వారి బుఱ్ఱలనుదూర్చి వారి మెదడును నరములను మనస్సులను వారాయాసపెట్టుకోరు.

అంటే వారివి మట్టిబుఱ్ఱలు, కారుమొద్దులు అని మీరు భావిస్తారేమో! అట్లెంతమాత్రమును కాదు వారత్యంత నిశితధీమతులని శతాబ్దములనుండి ప్రతీతి సంపాదించియున్నారు. వారిమెదడుకు వారు మిక్కిలి విశ్రాంతినిత్తురు. హైరాణ పడవలసిన అవసరములూ వారికిలేవు. వారట్లు పడనూ పడరు. వారి జీవనములో బెంగలేదు. గౌరవముగా బ్రతకలేమను భయములేదు. అనుకోనికష్టములు వచ్చి మీదనుపడిపోతాయన్న అనుమానము లేదు. అగౌరవము కలుగుచున్నదను అల్పత్వస్వభావములేదు. ఆమెజీవనములో పోరులేదు. ఇట్టి సుస్థిరత్వము తొలగునన్న సూచనలు కూడ ఆమెకు లేవు.

ఇటువంటివారి చిత్తము లుత్సాహపరవశములై, వదనారవిందములు మందహాససుందరములై అందము లొలుకుచుండక మానునా? అందుకనే మాదేశపు పడుచులు ముప్పైయేళ్లుదాటినా, మీదేశములో యిరవైయేళ్లలోపలి పడుచులకంటె కమ్మదనమును చిమ్ముచుందురు. మీపిల్లల దేహములను చింతలు సంశయములు చిందరవందర చేయుచుండు తరుణ వయస్సులో మాదేశపు పడుచు లానందసామ్రాజ్యముల నేలుచుందురు." అని చెప్పినాడు.

వారి సుఖస్వాతంత్ర్యములు

"అయితే వారికి స్వంతసంపాదనము స్వాతంత్ర్యము శూన్యమన్నమాట!"

శ్రీ రామేశ్వర గోపురము.

గృహలక్ష్మి

దాసరి కోటిరత్నం

"ఆహా! ఏమిసందేహము. మీ కాశ్చర్యము కలిగితే కలుగనీయండి కాని నే నొక్కసంగతి చెప్పకోరుచున్నాను. ఆడవాళ్లు కూలిపనులు ఉద్యోగములు చేసిన్నీ నాటకాలవేషములు వేసిన్నీ డబ్బు సంపాదించుకో గోరడం, ఇదంతా ఆర్థిక సాంఘిక స్వాతంత్ర్యమనుకోవడం ఈ మొదలైన చర్యలవల్ల మీరు ఇహమునకు పరమునకు కూడ చెడుతున్నారని నా ఉద్దేశము.

మీ వెంగాలుచూస్తే మీకు సుఖమున్నది ఏకో కానా లేదనే నాకు తోస్తుంది. కామోద్రేకంలోనో, లేక మరో ఆవేశంలోనో వున్నప్పుడు మీకు కొన్ని ఉద్రేకాలు కలుగవచ్చును. ఆ సమయాల్లో మీరేదో వ్రాయవచ్చును, ప్రేలవచ్చును, చేయవచ్చును, కాని ఇది సుఖమనిపించుకోదు. సుఖమనగా ఎటువంటిది యోగ్యజీవనమో దానిని సంతృప్తితోను సంతోషముతోను చేయుచు దినములను నియమములవలె వెళ్లబుచ్చుట.

మీ రా విధమైన ధన్యజీవనము చేయలేదు సరే గదా, అనవసరచింతలు అపనమ్మకములలో కుళ్లుచు తుచ్ఛమైన అదృష్టదేవతను నమ్ముకొని దానిని వెంటాడుచు ఎంతవచ్చినా సంతోషము పడక అనుకున్నట్లు కాకపోతే మరీ తల్లడిల్లుతూ సుఖానఉన్న ప్రాణములను దుఃఖాలపాలు చేసుకుంటున్నారని నా అభిప్రాయము. చీనా యువతి తనయమూల్య జీవనమును అదృష్టదేవతతో పందెము వేసి వ్యర్థముగా వెళ్లబుచ్చదు. గృహనిర్వహణము సంసారసౌందర్య నిర్మాణము తనవిధియనుకొని ఆ హద్దులో తాను ఇమిడివుండి అదే తన ఉద్యోగము, అదే తన స్వాతంత్ర్య సామ్రాజ్యము అని ఆనందపరవశయగుచుండును."

స్త్రీపురుష ధర్మవిభాగము

"ఛీ! ఛీ! ఇదియా మీ ఆశయము అజ్ఞానమునకు దాస్యమునకు దీనికీ భేదమేమి?" అని ఒక పత్రికా విలేఖరి (స్త్రీ) ఆతని నాక్షేపించెను.

"మీరు నవ్వవచ్చును. మమ్ములనుగూర్చి వెక్కిరించవచ్చును. కాని నేను చెప్పినది యథార్థము. ఇల్లు ఆమె స్వరాజ్యము. ఆమె సామ్రాజ్యము. అందామె సర్వాధికారిణి. తక్కిన వ్యవహారములు కళలు, ఆటలు, సాహసకృత్యములు మొదలగు లోకముల లోనికి దండయాత్రలు చేసి పురుషుల నోడించి బిరుదు పట్టాలను పొందుదామనే వెఱ్ఱివెఱ్ఱి సంకల్పాలతో ఆమె తన్నుకోదు. ఇంట్లో ఆమెను పురుషు డోడించలేడు, ఓడింపగోరడు. బయట ఆమె పురుషునితో పోటీకిరాదు."

"అయితే పురుషులకంటె స్త్రీలు తాము తక్కువవారమనిన్నీ, వారితో సర్వవిషయములలోను పోటీచేసి నెగ్గలేమనిన్నీ అధైర్యపడుచున్నట్లేగదా! స్త్రీలకు పురుషులతో అన్నిటను సమానత్వము లభించని మీరెట్టి నాగరకులు?"

"సమానత్వమో అసమానత్వమో నాగరకతో అనాగరకతో ముందుకు పోవడమో వెనుకకు రావడమో మాకు తెలియదు. గృహధర్మ నిర్వహణములో ఆమెది సర్వంకష పాండిత్యము. ఇంట్లోకివచ్చి ఏదేనా పనిని అలాగకాదు ఈలాగ చేయవాలి అని ఏ భర్త పుత్రుడు లేక మరోవిధమైన పురుషుడు చెప్పజాలడు, చెప్పగోరడు. అందులో ఎట్టిపురుషుడును, పురుషుడేకాదు అన్యదేశీయులగు స్త్రీలైనను వారికి తీసికట్టే!! అది ఆమె విశిష్టప్రజ్ఞ!! ఎవ్వరుకాని ఆమెతో సమానులమని చెప్పి ఢీకొనజాలరు. ఇక బహిర్వ్యవహారములు ఆటలు సాహసములలోనా ఆమె యెంతమాత్రమును జోలికిపోదు. అందులో అతనితో సమానత్వమున కామె వాంఛించదు."

"మమ్ములనుచూచియైన ఈ సుగుణములను మీవారు నేర్చుకొనరాదా? స్త్రీ స్వాతంత్ర్య, స్త్రీపురుషసమానత్వ సిద్ధాంత సందేశములను ఎలుగెత్తి ప్రపంచమున గల సకల మానవ కాంతాలోకమునకు చాటి జండాయెత్తి సాగించుచున్నది మేముకదా! ఈ సందేశమును వినక కూపస్థమండూకములవలె వారు ఉండిపోవచ్చునా?"

"మీరు అన్నింటిలోను ముందుకుదుమికి పురుషుల నోడింప గడగుచుండుట నిజమే కాని యే ఒకరిద్దరో తప్ప జాతికి జాతీ మొత్తముమీద తీసుకున్నప్పుడు మీరు మీపురుషుల నెంతవరకోడించగలుగుతున్నారు, సాధించగలుగుతున్నారు? అటువంటివారు ఆయా యా సమయములలో అన్నిదేశములలోను ఉదయించుతుంటారు: మీదేశములలోను ఉంటున్నారు? దానికై ప్రత్యేకించి గర్వపడనవసరము లేదు. వ్యవహారరంగంలో, ఆటలలో వ్యాపారములలో మీలో దక్షంమీద పురుషులు సంపాదించుచున్న ప్రాముఖ్యమును కీర్తిని స్త్రీలు సంపాదించుకొన గలుగుతున్నారా? పురుషులు మిమ్ములను చులకనగా ఓడించి వారి మాయలలో పడేసుకుంటున్నారు. మా దేశపుస్త్రీలు ఇట్టి భంగపాటున కొప్పుకోనరు. వారు బుద్ధిమతులు. ఇట్టి అవివేకపు పోటీలోకి వారు దిగరు."

చీనాస్త్రీల ప్రజ్ఞలు

"అయితే మీదేశపుస్త్రీలు చేయగలిగే పనులేమి టేమిటి?"

"వారు ప్రశస్తముగా వండుతారు. దివ్యంగా పతిభక్తి నెరపుతారు. కులాసాగాను చక్కగాను పిల్లలను పెంచుతారు. వారికి భార్యాత్వము మాతృత్వము కంటె మించిన వ్రతములులేవు. అన్యత్వము లక్కర లేదు. అందువలన వారి మాతృత్వము సర్వాంకషమైనది. బిడ్డలని పెంచుటలో, 'ఆడించుటలో, సద్బుద్ధులుగ అపడములో, ఉత్తమపురుషులనుగా చేయడములో సర్వాధికారము తామే వహింతురుకాని అన్యులను వ్రేలుపెట్టనీయరు. మాహక్కును అన్యులేల ఆక్రమించవలెనని వారికి కోపము. పిల్లలు పెద్దవాళ్ళైతే చదువుకుంటకు చదువులబళ్ళకు పంపుతారు కాని బొమ్మలు పిట్టలు పెంక్కులు జంతువులు చూపించి ఆడించే కిండరుగార్టను బళ్ళకు పంపమంటే వారికి కోపము. ఆపనిని తాము చేసుకుంటామంటారు. మా పిల్లలకు మేము మప్పినట్లు పంతులయ్యలు పంతులమ్మలు మప్పేదేమిటంటారు. కిండరుగార్టను బడిలో చదువవేసే తరుణవయస్సునందు పిల్లలు తల్లులదగ్గర, యింటిపట్టున, కుటుంబపరిసరములలోను వుండడం మంచిదికాని బడిలో పడేయడమేమిటంటారు. తల్లికి ఫేక్టరీలో కూలిపని, పిల్లలను క్రెచీలలో దాదులాడించడం అంటే వారిమనస్సు నొస్తుంది. పిల్లలకు బుద్ధి, మప్పితము, మర్యాద, అనురాగము, కులాసాకలిగించుటకు తల్లులను మించిన సంస్థలను మానవులు నిర్మించలేరని వాళ్ళంటారు. ఇంతకూ వాళ్ళకు పిల్లలంటే ప్రాణము. ఒక అరగంటసేపైనా వాళ్ళ నెడబాసి రెవరికో ఒప్పచెప్పివుండలేరు."

చీనా కుటుంబములు

"చాలా వింతవ్యక్తులలా గున్నారేమో ఆడవాళ్లు!"

"అవును, వారికి కుటుంబమే స్వర్గము. చీనాదేశములో కుటుంబజీవనమునం దున్నంత గౌరవము పాశ్చాత్యదేశములలో ఉన్నట్లు నాకు కనిపించదు. మాదేశములో సాంఘికజీవనమునందు కుటుంబముల కుండే ప్రాముఖ్యము అపారము. కుటుంబప్రేమ, కుటుంబవృద్ధి, కుటుంబపోషణము, కుటుంబగౌరవము నిలిపిద్దుటయే మాకు ప్రధానోద్యోగము. మాదేశములో కుటుంబమంటే రెవరో ముగ్గురు నలుగురు వ్యక్తులుమాత్రము లెక్కలువచ్చేదాకా కలిసివుండడముకాదు. మా బంధువర్గము అనగా స్త్రీలవంక వారు పురుషులవంకవారుకూడ కుటుంబముక్రిందనే వస్తారు. తల్లీ పిల్లల యందెంత అనురాగమో బంధువర్గమంతటియందుకూడ మాకటువంటిప్రేమయే వుంటుంది. 'ఎవరికి వారే యమునాతీరే' అన్నట్లు సర్వస్వతంత్రతతో వర్తించే మీకు మాపద్ధతి ఆశ్చర్యము కలిగించకమానదు.

పాశ్చాత్య కుటుంబములు

"మాది సంయుక్తకుటుంబవిధానము. ఒకయింటి కప్పుక్రింద యెంతమంది జీవిస్తావుంటే మాకంత యెక్కువ సుఖముగావుంటుంది. ఇంతమంది ఒక యింట్లో దూరివుంటే యేమి సౌఖ్యంగా వుంటారని మీ దేశాలనుంచివచ్చి మాదేశంలో ప్రయాణంచేసే వారు ఆశ్చర్యపడతారు. మాకుకూడా మీచర్యలు చూస్తే ఆశ్చర్యంగానే వుంటుంది. కాస్త పెద్దవాళ్లు కాగానే వేఱుపెడదాము వేఱుపడదాము అనే మీరు కోరుతారు. మీదేశములో లక్షలకొద్ది కోట్లకొద్ది జనులు కుటుంబములకు దూరులై ఒంటరిగా ఎక్కడో కాలక్షేపము చేస్తావుంటారు. కుటుంబవాసన, కుటుంబప్రేమ పిరికింత తక్కువగా ఎట్లావుంటుందా అని నామట్టుకు నాకు ఆశ్చర్యమే!! కొడుకులు, కోడండ్రు' మనమలు, మనమరాండ్రు యెంతోమంది ఉన్నవాళ్లు కూడా వారినివిడచి యేకాకిగా ఒంటి పిల్లులలాగ ఎక్కడో యేవో కార్యములు దిద్దుకుంటూ దూర దూరంగా తిరుగుతారు; దగ్గరగావున్న పది పాస్లు భోజనభాజనములకు మాటావుంతికి వచ్చి పోతూవుండడం అరుదుగా వుంటుంది.

"ఈ ఘోరమైన పరిస్థితులుచూస్తే నాకు ఒళ్లు జలదరిస్తుంది. ఏమి! ఈ దేశములన్నియు పిల్లలతో పోట్లాడిపోయే తల్లిదండ్రులు, తల్లిదండ్రుల నిండ్లలో నుంచి గెంటేసే సంతానముతో కూడిన మానవ యెడారులాఅని నాకు ఆశ్చర్యమవుతుంది. వీరిని కన్న బిడ్డలు పైకి గెంటుచున్నారా, లేక తల్లిదండ్రులను రాగవిహీనులై విడిచి పారిపోవుచున్నారా అని నాకు సందేహము కలుగుతుంది. ఇదంతా ఇప్పటికికూడా నాకొక అగమ్య గోచరమైన సమస్యగా కనిపించు తుంది.

"నే ననేకమందితో దీనినిగూర్చి ప్రశంసించాను. ఇట్లా వేఱువేఱుగా ఉండడమే వాళ్లకిష్టమట!! ఇదే స్వతంత్రమట! నాకేమో అర్థముకాకుండావుంది. నా పిల్లలే నావృద్ధాప్యంలో న న్నట్లా గెంటేశారురా అంటే నాకు వారిమీద పట్టరానంతకోపం రాకమానదు. నాకిదేంబాగుంది, ఇదే నాకిష్టము అని దొంగ మాటలు నే నొకనాటికిని ఆడలేను.

నాకిది దుఃఖకరమైన దృశ్యమే. అయితే మీకు మాత్ర మిందులో వైపరీత్యమేమీ అగుపించక చాలా సైజముగానే తోస్తుంది. దీనికి కారణము మీ దేశాచారములు వేఱు మా దేశాచారములు వేఱు, మీ ఆర్థిక విధానములు వేఱు, అసలు మీతత్వములే వేఱు మాతత్వం వేఱు. ఎందువను మీకూ మాకూ సామాన్యమన్నది ఇనుమంతలేదు. మీ విధానము మాకు భయంకరంగా వుండకతప్పదు. మావిధానం మీకు వింతగా వుండక తప్పదు. మీరట్లా విడివిడిగా ఒంటరిగానేవుండండి, మేము మాదేశములో కుటుంబమంతా కలసిమెలసి హాయిగా వుంటూవుంటాము."

నిజమైన స్వతంత్ర మెద్ది ?

"అయితే మీఆడవాళ్లకు స్వతంత్రమక్కరలేదూ?"

"ఓహో! స్వతంత్ర మక్కరలేనివాళ్లుంటారా? అందులోను పడుచుర్క్తముకలిగి చలాకుగా వ్యవహరించే సుందరులకు స్వతంత్రములేకుంటే అసలు ఒప్పుతారా? అయితే ఆడవాళ్లకు యింట్లోవుంటే స్వాతంత్ర్యంవుండదు, వీధిలో కూలిపనికో లేకవుద్యోగమునకో పోతే స్వాతంత్ర్యం ఊడిపడివస్తుంది అంటే మా దేశపు స్త్రీల కర్థముకాదు. మీది యంత్రపరిశ్రమల దేశం, మాది వ్యవసాయకుటీర పరిశ్రమలదేశం. మీకు యిళ్లు పల్లెలువిడచి కారకస్నలోకి పట్నాలలోకి పోయి ద్రవ్యోపార్జనచేసుకోకతప్పదు. మేమింటి పట్టున, గ్రామముపట్టున ఒకరికొకరము హత్తి పరస్పర సహాయ మవుచుండకతప్పదు. మీరు ఇంటినిమిత్తమై, పిల్లలనిమిత్తమై కంటె యంత్రములనిమిత్తమై పొట్టల నిమిత్తమై పనిచేసుకోకతప్పదు. మేము యజమానుల నిమిత్తమును పొట్టలనిమిత్తమును కాక కుటుంబముల నిమిత్తమును సంఘమునిమిత్తమును పనిచేసుకోక

తప్పదు. మీపద్ధతి మీకు స్వతంత్రంగాను విజ్ఞానముగాను నాగరికతగాను కనిపించుచుండేమో! కాని మాపద్ధతి మాకు ప్రశస్తమైన మానవధర్మములాగ కనిపించుచుంది. ఇంటిని స్వహస్తములతో అలంకరించుకోవడం, పిల్లలను స్వంతపరిశీలనక్రింద పెంచుకోవడం, బంధుసముద్రములో హాయిగఉండడం, వ్యవసాయం చేతిపనులు దిద్దుకోవడంకంటె, ఫ్యాక్టరీలుపూడవడం యంత్రాలపొగలలోను రొదలలోను తిరగడం, కచేరీలలో రికార్డులువ్రాయడం, కోర్టులలో కేసులువాదించడం మొదలైనపనులు ఎక్కువ సుఖప్రదమైనవా అని నేను మిమ్ములను తిరిగీ ప్రశ్నిస్తున్నాను. కోపంపడకుండా జవాబు చెప్పవలెనని ప్రార్థన.

స్త్రీలంటే నాకు చాలాగౌరవము. వా రెట్టిపనులనుచేయుట అత్యుత్తమముగా తలచుందురో, జీవనక్రమములో వారికర్హమైన స్థానమేదో ఆయాపనులలో ఆస్థానములో వారు రాణించడమే నాకు మిక్కిలియిష్టము. మీ తెల్లదేశాల స్త్రీలు సాతంత్ర్యం స్వాతంత్ర్యంఅంటూ పాలికేకలువేసుకుంటూ తిరిగే పుద్యమాలలో ఎక్కడా ఆస్థానముకాని ఆ అర్హతకాని యెక్కడాలేదని నాఉద్దేశము. మీరు మా జపానుపడుచులుకూడా బాగా కూలిపనులు చేస్తున్నారు, యంత్రాలు త్రిప్పుచున్నారు, మోటార్లు తోలుతున్నారు, ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు, విమానాలలో యెగురుతున్నారు నిజమే- ఎంతమాత్రం సణుగుగొణుగుకూడా లేకుండా యీపనులుచేయడం కూడా ప్రశంసనీయమే- ఈపనులు చేస్తున్నాముగదా అని గర్విస్తున్నారు, అదికూడా ఆశ్చర్యమే. కాని యీమాత్రంపనులు పురుషులుకూడా చేయగలరు. వారు చేయగలపనులనే మీరుకూడా చేయడంలో ఎట్టిప్రజ్ఞయు నాకు కనిపించదు. వారు చేయజాలని విశిష్టపనులను, మీరుమాత్రమే ఉత్తమముగను అందముగను నిర్వహించగల ప్రత్యేకకృత్యములను మీరు నెరవేర్చి ప్రతిష్ఠపొందడములోనే మీ గౌరవము కలదని నాపుద్దేశ్యము. మాదేశపు స్త్రీలసంకల్పములును ఆశయములును ఇట్టివి. వారినిచూసి మీరునవ్వితే నవ్వండి, విచారించితే విచారించండి" అని వ్రాసిచ్చినట్లు 'డెయిలీస్కెచ్చి' అనే పత్రికావిలేఖరి వ్రాయుచున్నాడు.

చీనా భారత దేశముల పరిస్థితులపోలికలు

మనదేశంలోకూడా క్రొత్తగాలేచుచున్న పాశ్చాత్యదేశ స్త్రీస్వాతంత్ర్యపద్ధతుల నుపాసించు స్త్రీలు ఇందులోనుంచి నేర్చుకోవలసిన విషయములేమైనా ఉన్నవేమో నిర్ణయించుకొనుటకు వారే అర్హులు. ఇదివరకెల్లా శ్వేతదేశస్థులధోరణులు వారువింటూ అనుసరిస్తూ వస్తున్నారు. ప్రాచ్యదేశస్థులదృక్పథమును ఈలేడి చక్కగా నిర్వచించినట్లు తోస్తుంది. యంత్రాలు పట్నాలు పెరిగినదేశాలలో శ్వేతదేశాశయములు అంగీకరింపబడినట్లు వ్యవసాయకుటీరపరిశ్రమల దేశములలో అంగీకార్యములు అవుట చాలా కష్టసాధ్యము. మనదేశాన్ని తెల్లదేశాలమాదిరిగా యంత్రాలతోను పట్నాలతోను దిద్దడమా లేక గాంధీమహాత్ముడు సంకల్పించినట్లు పల్లెలమీద మనదృష్టిత్రిప్పి కుటీరపరిశ్రమలు గ్రామసౌభాగ్యము, జీవాధారసమృద్ధి, సంతృప్తి మొదలగువానితో తులతూగునట్లు చేయడమా అన్నది పెద్దప్రశ్న.

యంత్రోత్పత్తివల్ల అనర్థము

పాశ్చాత్యదేశాలు ఈవిషయములో యిప్పటికే యంత్రపరిశ్రమలు, ఉత్పత్తివిస్తారము, వర్తకము, విదేశాక్రమణము సామ్రాజ్యదురాకాంక్ష మొదలగు పథములలో ఒక పెద్దఅడుగు వేసినవి. వానియొక్క దుష్ఫలితము లీనాటికి వారికే తెలుసుకొని వస్తున్నవి. అయినను అవి వెనుకడుగు వేయలేవు. ఈస్థితిలో నిలువలేవు. పరస్పరమాత్సర్యములు విరోధములు అనుమానములు ప్రబలుచున్నవి. యుద్ధమైనా కాకపోయినా యుద్ధప్రయత్నాలు విపులముగా చేసుకోక

తప్పదు, చేసుకొనుచున్నవి. యుద్ధమయిందా, ఇవ్వాళ్లాయు పొందుతూవున్న నీటిబుగ్గలాంటి సౌభాగ్యము ఆరక్షణములో భస్మమౌతుంది. కాకపోయిందా యీ సౌభాగ్యము భాగ్యమంతా నిరుద్యోగులకు పనులు కలిపించే ప్రయత్నములలో బదులు అనుమానాలను పశమింపచేయడములో బదులు ద్వేషములను వల్లార్చడములో బదులు సవ్యమయిన విజ్ఞానమును సంతృప్తిని స్నేహమును ప్రపంచఐకమత్యమును బలపరచడములో బదులు యుద్ధసైన్యములు, యుద్ధవిమానములు, యుద్ధనావలు, విషవాయువులు మొదలగు మారణసాధననిర్మాణములో ఖర్చయిపోతుంది. లేదా వారంతా ఒకకూటమై వారికంటె బలహీనులగు ఆసియా ఆఫ్రికా మొదలగు ఖండవాసులను స్వతంత్రముగా అభివృద్ధి పొందనీయకుండా దాసులుగాను, కూలివారుగాను, నిర్వ్యాపారులుగాను, జీవాధారరహితులుగాను దుర్బలులుగాను ఉంచి వారి ఆశయములను హతమార్చి తమప్రస్తుత బలవత్స్థితిని నిలబెట్టుకోవడంకోసం వినియోగించవలసివుంటుంది. ఇవి రెండవియును వాంఛనీయములుకావు.

గృహపరిశ్రమలతో వాటిని అరికట్టగలమా ?

అయినను వారిప్రస్తుత విజృంభణమును మనప్రాచీన సుందరసంప్రదాయములతో అరికట్టగలమా అన్నది కూడ ఆలోచించదగ్గదే. ఈమార్గమున మనము దాని నరికట్టగలమని మనకు నమ్మకమున్నను లేకున్నను, వారిమార్గముల నవలంబించి వారి నరికట్టగలమన్నమాట కల్ల. వారిది తప్పుమార్గమయినప్పుడు వారిమార్గమునే మనము త్రొక్కుటవలన ఆకూటమునకు మరియొక్క అంకెను చేర్చడమే శేషించును కాని ప్రయోజనమింత కన్న నేమియు నెక్కువయుండదు. ఇంతేకున్న అనేక శతాబ్దములనుండి యీయున్నస్థితిని వాక్రమించుకొని మనలను నిస్సహాయులనుచేసిన తరువాత ఆవిధానములతో తిరిగేవారితో మనము తుల్యులము కాగల మను ఆశయు వట్టిది. అయ్యది ధనసైన్యసాధ్యము, మన పెండిబంగారములన్నియు వెళ్లిపోయినవి. అయ్యది తమవ్యవహారములను తామే నిర్వహించుకొనుచుండు జపానువంటి సర్వతంత్ర స్వతంత్రదేశములకు మాత్రము కొంతవరకు ప్రారంభసాధ్యము. హిందూదేశముకాని చీనాదేశముకాని అట్టి భాగ్యమునకు నోచుకోలేదు. మన కిష్టమైనను కాకున్నను, సాధ్యమైనను కాకున్నను ప్రాచీనపద్ధతితప్ప వేఱొండు మన కవలంబనీయము కాదు. ఏపట్టణవాసకులకో ఏపాశ్చాత్యవిద్యావిభూషితులకో గ్రామపద్ధతులు పూర్వసంప్రదాయములు అంటే కిట్టక లాభప్రదములు కావను అపనమ్మకమున్నదికాని, నూటికి తొంభైమందికిపైగా గ్రామములలో నివసించు చీనా ఇండియావాస్తవ్యులకు వాటియందు విశ్వాసములుపోలేదు.

ఇప్పటికే లేచి విజృంభించుచు విదేశస్థులతో శేస్త్రములుకట్టుకొని పల్లెలభాగ్యములను దోచుచున్న యంత్రదూషితనగరములబాధ మనపల్లెలకు నానాటికి హెచ్చుచున్నది. మనము విదేశస్థులొనరించు యీ ఆర్థికదాడి నెదుర్కొనవలెనన్నను, మననగరములు చేయుచున్నదాడి నెదుర్కొనవలెనన్నను మనగ్రామములను కొన్నికొన్ని కాలోచితమార్పులతో ప్రాచీనపద్ధతులప్రకారము పునర్నిర్మాణము చేసుకొనుటతప్ప వేరు శరణ్యములేదు. కాన మనదేశస్థులు స్త్రీపురుషులెల్లరును చీనాదేశీయులవలె పల్లెలమీదను ప్రాచీనసంప్రదాయములమీద స్త్రీపురుష యథోచితస్థానగౌరవములమీదను తమదృష్టులను నిగిడ్చి గ్రామసౌభాగ్యములకు త్రోవతీయుదురుగాక! మొట్టమొదటిలో మనకిది యేటికెదురీతవలె వెఱ్ఱిమొఱ్ఱితలంపులవలె కనిపించవచ్చును కాని ఒక్కసారి విశ్వాసము కుదిరినచో మొక్కవోని దీక్షతో పనిచేసి మన యీ మహత్కార్యములను సాధించవచ్చును.

మానవుడు: యంత్రము

మానవుడు పరమేశ్వరరచిత సజీవయంత్రము. యంత్రము స్వార్థోపాసకుడగు క్షుద్రమానవునిచే

వృద్ధికి తేబడిన నిర్జీవయంత్రము. అట్టి నిర్జీవయంత్రముతో స్వార్థోపాసకుడగు మానవుడు ప్రపంచమునకు నేడింత క్షోభకూర్చ గలుగుచున్నప్పుడు, సర్వమానవ సౌభాగ్యోపాసకుడగు మానవు డెట్టి సజీవ అనంతకోటి మానవయంత్రములతో ఎట్టి కళ్యాణము నొనగూర్పలేడు! అయితే విశ్వాసము, దీక్ష, ప్రచారము, ప్రబోధము ఈ సుగుణసంపద అత్యంతావశ్యకము. చీనాదేశమునుండో హిందూదేశమునుండో తప్ప యిట్టి మహోద్యమములు విజృంభింపజాలవు. గాంధీమహాత్ముడు దీనికి పునాది వేసినాడు. నిరాడంబర జీవనులగు కొందఱు దేశీయనాయకులు దీనిని ఒకతపస్సుగా భావించి చేయుచున్నారు. భారత ప్రభుత్వమువారుకూడ దీనిపై నొక క్రీగంటి చూపు నిపరిక తప్పచున్నది కాదు. నిరాధారులై నిస్సహాయులైయున్న విద్యాధికులైన యువకులను దరిద్రులై మృత్యుముఖులై నవయుచున్న రైతులు కులవృత్తుల వారలకును ఈ సందేశము నమృతబిందువులవలె వీనుల విందగునట్లు ఉపన్యసింపగల కీర్తింపగల వక్తలును కవులును గాయకులును యోగులును కొందరున్న చాలును జనసమూహమునకు సమూహమును ఒక్కమాఱు విఱుగబడి, పేరాసలు, దురహంకారములును, మృగతృష్ణా జలాస్వాదనాయత్త పిపాసలను విసర్జించుకొని భూదేవిని అమాయకమానవప్రకృతిని కొలిచి భూలోకమున కంతటికిని కళ్యాణము గూర్పగలరు!!

భారతీయులకు సాధ్యము

ఈ పనిని ఆధ్యాత్మిక తత్వవిభాసితులగు భారతదేశ పురుషశ్రేష్ఠులును వనితామణులునే చేసి చూపించజాలక నిష్పృహపొంది ఇతర పాశ్చాత్యదేశస్థుల తెగలో కలిసిపోయినయెడల ప్రపంచమునకు మరి తరణోపాయ మెక్కడ! భారతనారీమణులెల్లరును గాంధీ మహాత్ముని స్వరాజ్యసంగీతమును విని ముసుగులు చించుకొని వీధులలో వేదికలమీదికి వచ్చి ఉపన్యసించి ప్రజలనుద్బోధించి కష్టనష్టముల కోర్చి మహాత్యాగము నాచరించి జెయిళ్లలో కుటికి నట్లే నేడు గ్రామములలోని కుటికి పొలములలోనికి వెళ్లి, కుటీరములలోనికి దూరి వ్యవసాయమును పరిశ్రమలను సులభమార్గముల వారిచేత చేయించి, వారుత్పత్తిచేసిన పదార్థములను మాత్రమే పౌరులకు [illegible] మాన ఆదరపాత్రములు చేసి యంత్రాధినాథుల కుతంత్రముల కెల్లస్వస్తి చెప్పుదురుగాక! పరమేశ్వరుడు వారి కట్టి ప్రయత్నములలో సర్వ సహాయముల నొనరించునుగాక!

మనోరమ

చ. క్షితిపయి వట్టిమ్రాకులుచిగిర్ప వసంతుఁడు దా రసోపగుం
భితపదవాసనల్ నెఱప మెచ్చక చంద్రుఁడు మిన్నునన్ బ్రస
న్నతయును సౌకుమార్యము గనంబడ తాల్పరగంగ జేసె: నే
గతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చరే కదా!

—విజయవిలాసము

"మెచ్చరు—వచ్చినసైన మెచ్చరు—తలఁగొట్టుకొనినపరే—మెదడుఁ జింపుకొనినపరే—వల్లకాటి సమకాలికులలో నీపోఁగాలము సృష్ట్యాదినుండియు నున్నది. గ్రంథము మనసునఁ బెట్టకుండ, నోటఁ బలుకకుండఁ, గంటఁ జూడకుండఁ, జెవిని జేర్చకుండఁ, జేత బట్టకుండ—"అబ్బే! పట్టితుక్కుండీ—పట్టి పెంట-నిరర్థకపుఁ జెత్త. చదువవలయుననియే యూహింతుము; ఏదీ? ఒక్కప్పుటు బలాత్కారముగఁ జదువు వరికి వమనమగునంతటి వికారమారంభమై పుస్తకమువలఁ బాఱవైచుటకుఁ దోచనిరొండల నీకుఁ జేయవలసినదేది? పుస్తకము తెఱవనైన బుద్ధిపుట్టనప్పుడికఁ జేయునదేది? శాణునితరువాత సిగ్గువిడియములున్నవాఁడు కలము చేతఁబట్టవలసినదా?" యను మహానుభావులు స్వచ్ఛందరసములై ప్రకాశించుచున్నారు.

"—మొద్దు మొదలుకొని కుండలాల విద్వచ్ఛిఖామణివఱకు నొకటేసైఖరి! ఎల్లదేశములలో నెల్లజాతులలో నెల్లకాలములలో జను లుత్తమకవులను గ్రహింపలేక వారిని నిందించుట నిత్యవిధిగ జరుగుచున్నదే కాని క్రొత్తదికాదు. పూచునంతకాలము తేఁగకు గిల్లులు తప్పవు. ఇచ్చుచున్నంతకాలము దాతకు దెప్పులు తప్పవు. వ్రాయుట మానుకొనిన తరువాతఁగూడఁ గవికిఁ దిట్లు తప్పవు."

—'విమర్శాదర్శ' విమర్శాదర్శము.

అంతట మహోల్లాసశీలయు, పాశ్చాత్యానురూపవర్తనయు నగు లీలావతి తాను భాషాంతరీకరించియున్న కథాభాగమును జెప్పవలసినసమయము మాసన్నమయ్యెను. ఆమె యాలాపవైఖరుల నెఱఁగి మాసభాభవనమునఁ జేరియున్న మహిళామణు లందఱు నీమె నామె యేవిధముగఁ గథను వినుపింపఁగలదాయని యుత్కంఠము నెదురు చూచుచుండిరి. వారి మనములఁ బట్టుకొనియున్న సంశయవల్లరుల ఛేదింప నూహించుచు నేతదుద్యమ నిర్వాహ పరాయణయగు కళావతి యిట్లు పలుక నారంభించెను.

"మాసమాజమునందలి యితర సభ్యురాండ్రవలె లీలావతి కథను భాషాంతరీకరింపఁగలదా యని మీరు భావించుచున్నారు. మీరొకేకాదు. ఇట్టిసంశయము తొలుత మాయందు సహితము నుదయించినది. కథను జెప్పుటకే మయిదుగురమును మామా యభిరుచుల కనుగుణ్యముగఁ జెప్ప నేర్పాటుచేసి

కొన్ని నియమములనుబట్టి మేము రచించు కథాభాగములఁ దప్పక భేదముండునని మీరు భావించుట యుక్తమే. మనోరమ మా సంఘనిర్మాణమునుగూర్చి పత్రికలకు పంపిన వ్యాసమునం దీమెనుగూర్చి 'వేషభాషాదివ్యవహారముల నెల్లప్పుడును పాశ్చాత్త్యుల పద్ధతుల ననుసరింప నభిలషించుచుండు"నని చెప్పియున్నది. కాని లీలావతి కాంగ్లభాషయందువలె నాంధ్రమున నంతగ ప్రవేశము లేకపోలేదు. ఈమె పదేండ్లవఱకుఁ దన మాతామహునియొద్ద గీర్వాణభాషాగ్రంథముల నభ్యసించెను. అహోరాత్రము లమరుఁడు వ్రాసియుంచిన నామలింగానుశాసనమును వల్లించుచుఁ బెద్దల కాశ్చర్యజనకముగ నెట్టిదొట్టి కఠినశబ్దముల నైన నేకసంతన గ్రహించి ధారాళముగ నొప్పఁజెప్పుచుండెడిది. ఆవిధముగ నుండిపోయినయెడల నిప్పటికీమె యుభయభాషాప్రవీణయై ఉదాత్తరసాన్విత కావ్యరచనావిశారదయైయుండియుండవలసినది. సంస్కృతమభ్యసించుచుండఁగనే తండ్రిగారీమెకొక యింగ్లీషు దొరసానినిఁబెట్టి ఆంగ్లభాష నేర్పింప నారంభించిరి. ఒకవంక రఘువంశమును జదువుచు నొకవంక నాంగ్లభాష నీమె ధారాళముగ మాట్లాడుట కారంభించినది. అప్పుడీమెను తండ్రిగారు బెంగుళూరు నందలి యొకయాంగ్లోఇండియన్ పాఠశాలకు బంపివేసిరి. అప్పటినుండియు నీమె జీవితమున నొక క్రొత్తశక మారంభమైనది. తనవారినుండి వేఱయి పరదేశమున నితరుల యింటఁ బెరుగుటకుఁబోయి వారియందపరిమితానురాగమునఁ దేజరిల్లుచున్నదివలె నీమె యాక్షణమునుండి స్వస్థానవేషభాషాదులను వదలి ఆంగ్లేయబాలికాయోగ్యమైన వేషభాషాదుల నవలంబించుచు విద్యోపార్జన మొనర్చినది. అందువలనఁ గావలయు నామె కాంగ్లేయ నైఖరులన్న నింత యభిమానము.

"నేటికాలమున నాంగ్లభాష మిక్కిలి ముదిరియున్న విద్యార్థులవలెనే ఈమె ప్రసంగముల నాంగ్లవాగ్జాలమునకు స్వేచ్ఛాప్రచారమున్నది. అంగ్లమునఁ బట్టపరీక్షల నిచ్చిన భారతీయులకుగూడ గష్టసాధ్యమనియు నరుదనియుఁ జెప్పఁబడు 'థింకింగ్ ఇన్ ఇంగ్లిష్' (ఇంగ్లీషునందే యూహించుకొనుట) అనుగుణము ఈమె కలవాటైపోయినది. అంగ్లభాషావ్యామోహ మెల్లరి కనులను బ్రామచున్న ఈకాలమున నాలుగైదింగ్లీషుముక్కలను బట్టుకొని సందర్భమంతగ లేకపోయినను వానిని బ్రదర్శించుచు పరమానందమును జెందు నాడువాండ్రలో ధారాళముగ నాంగ్లభాషయందు సంభాషణ మొనర్పఁగల మాలీలావతికి ఎల్లప్పు డింగ్లీషుముక్కలే నాలుకకు వచ్చుటలో నాశ్చర్య మేమియున్నది? కాని కలము చేతఁబట్టి యాంగ్లకావ్యమును భాషాంతరీకరణ మొనర్పవలసినప్పుడు లీలావతి ప్రదర్శించిన శబ్దార్థపరిజ్ఞానమునకు, ఆంధ్రీకరణ నైపుణ్యమునకు ఆంగ్లేయ వాక్యార్థ గ్రహణశక్తికి నాకు మహాశ్చర్యము వేసెను. ఆమెకిట్టి యుభయభాషాపరిజ్ఞానమున్నదని తెలిసియుండని ప్రియం

వదయు, మనోరమయుగూడ ఈభాగమును గూడ నేనే యనువాదముచేసి లీలావతి నామమునఁ బ్రచురింప నుద్దేశించుచుంటి నని తొలుత భావించిరి. కాన వారికిఁగూడ విస్మయ మొదవునట్లు లీలావతి రచింపఁ గలిగినదని చెప్పుటకంటె నేను చెప్పవలసిన దేదియు లేదు.

నే ని*ట్లంటిని.—

ప్రత్యక్ష నిదర్శనమునఁగాని మనమెవ్వరి ప్రజ్ఞయు నంగీకరింపము. ఆంధ్రీకరణమున లీలావతి సమర్థతనుగూర్చి నేనును బ్రియంవదయు మొదట సంశయించితిమి. కాని మా కాశ్చర్యజనకముగ నామె ఈకార్యమును నిర్వహించుట మా కానందకరముగ నున్నది. మేమిట్టి ప్రసంగముల, నిట్టి యుపన్యాసముల నిచ్చుచుంటిమని పత్రికాముఖమునఁ దెలిసికొని విద్యాధికులగు పురుషులును స్త్రీలునుగూడ హర్షింపక పోవుటయే గాక మీఁదుమిక్కిలి ఇవి మా సోదరుల చేతనో, లేక మా భర్తలచేతనో రచియింపించి మానామములఁ బ్రచురించు చుంటిమనియు, ఇవి స్త్రీల రచనలవలె లేవనియు, ఆడువాండ్ర కిట్టితెగువయు, సాహసము నుండదనియు ననేకవిధములఁ జెప్పుకొను చున్నారని నాకుఁ దెలియవచ్చినది. ఇట్టి వాక్యములు విద్యాగంధ శూన్యులగువారు చెప్పుకొనఁదగినవికాని విద్యావివేక సంపన్ను లాడుకొనఁ దగినవికావు. సంభవ మసంభవముగను, సత్య మసత్యముగను జేసి పరుల విశ్వసింపఁజేయుటలో హిందువులను మించినవా రింకొకరు లేరు. వేదములు బ్రహ్మ ముఖమునుండి బుట్టినవని, పదునెన్మిది పురాణములు వేదవ్యాసుడొక్కనిచే రచింపబడినవని, కృష్ణరాయ విరచితముగఁగానవచ్చు విష్ణుచిత్తీయమును బెద్దనార్యుఁడే వ్రాసెనని, కంకంటి పాపరాజ కృతమగు నుత్తరరామాయణమును నిజముగా వ్రాసినవాఁడు పుష్పగిరి తిమ్మనయని యీవిధముగ మనవా రొకరి రచనముల నొకరి కారోపించుచు కథలనల్లి సంతసించుకొనుట సృష్ట్యాదినుండియు జరుగుచునేయున్నది. ఇట్టి కట్టుకథలన్నియు, సరియైన చరిత్రములుకాని తదితర నిదర్శనములు కాని మనకంతగ లేని పూర్వకాలమునఁ గల్పింపఁబడినవి. కాని యట్టికథల కవకాశములేని ప్రస్తుతకాలమున మనవారలూహాపరులయి ఇట్టికథల నేలబుట్టింతురో నాకు తెలియకుండ నున్నది. ఇట్టివారిని జూచి మన మేమి యూహింపవలయు? సమకాలికుల యరసికత్వమునుజూచి మహోద్దండ భావుఁడగు స్విఫ్ట్ అనువాఁడు

When a true genius appears in the world you know him by this mark—all the dunces are in confederacy against him (జగమున నెవఁడైన ప్రతిభాశాలి యుదయించిన యెడల నీవది ఈయొక్క గురుతును బట్టియే

* నేను—అనగా 'మనోరమ' నని యర్థము.

గ్రహింపవచ్చును - మూర్ఖులందఱును కలసి యట్టివానికి విపత్శ్రేణిగఁ బ్రోఁగగుటయే) అని సమకాలిక విమర్శకులపై వాతవేసిన ట్లొక వాక్యమును శిలాశాసనముగాఁ జేసి యున్నాఁడని 'మెకాలే' యొక్కఁడనో వ్రాసి యున్నట్లు నాకు జ్ఞాపక మున్నది.

"కాని యిట్టిసంఘముల నుపన్యాసముల నిచ్చువారును, గ్రంథరచన మొనర్చువారును మన కనుల యెదుట సభలలో బ్రోఁగగు వారియొక్కఁగాని తదితర పాఠక లోకముయొక్కఁగాని దూషణ భూషణ తిరస్కారములఁగూర్చి తలంపక

'ఉత్పత్స్యతేహి మమ కోపి సమానధర్మా'
కాలోహ్యయం నిరవధి ర్విపులాచపృథ్వీ'

అని మహాకవియగు భవభూతివాక్యమును దలంచుకొని వాఙ్మయమణుల వెలువరించుచుఁ బ్రపంచమును దేజస్వంతముగ నొనర్ప నూహించుచుండవలెను. మఱియు

క. విరచించు శక్తిపుట్టని (వసుం
పురుషుని చదువులు ప్రకాశములుగావు
ధరదీప రహిత సదనాం (క్రియన్.
తరమున రేయి బడియున్న ద్రవ్యముల
క. ఛందోలంకారాదుల
యందలి పాటిల్లఁ దుదిని వ్యర్థముగాదే
సుందరమగు వాక్యంబుల (న్నన్.
పొందెఱిఁగి రచించుబుద్ధి పుట్టక యు

అను సప్పకవి వాక్యములదలంచియు మన ముపన్యాసవ్యాసాది కావ్యకరణ దక్షులమై యుండవలెనని యూహించుచున్నాను.

ప్రియుంవద యిట్లు పలికెను.-

సమకాలిక జనుల నీరస మస్తికలఁబట్టు నపుడు విశ్వశ్రేయఃకాములగు కవులెట్లూహించి కావ్యరచన మొనర్తురో తెలిసికొనుటకుఁ దేజస్వంతముగ భవభూతిచేఁ జెప్పఁబడిన మహావాక్యమును దడవి మనోరమ మనలఁ జక్కఁగ నుద్బోధించినది. వీరిప్పుడు మెచ్చుకొనుచున్నారని కాని, వారు మెచ్చుకొనుట లేదనికాని, ఇంకొక రవహేళన మొనర్చుచున్నారనికాని, మఱియొక రసూయావిష్టులై తుచ్ఛముగఁ బలుకుచున్నారని కాని మనస్సున నుంచుకొన్న యెడల మనము సాధించున దెద్దియును లేదు. ఒక మన సంఘోపన్యాసములఁజూచియే జనులిట్లనుకొనుచున్నారా? 'గృహలక్ష్మి' యందు స్త్రీలెవ్వ రేమేమివ్రాసినను-"అబ్బే! అడువాండ్రేమి? ఇట్లు వ్రాయగలుగుట యేమి? తప్పక నిందు పురుషులచేయి స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచునే యున్నది" అని తాము స్వయముగ జూచినట్లు, చెప్పగలిగినట్లు పలుకువారు పాఠకోత్తములై మెఱసిపోవుచున్నారు. ఏదో 'కుక్కకూత'యు 'నక్కకూత'యు జెప్పగలుగువారే కాని మఱెట్టి వ్యాసములను స్త్రీలు విరచింపఁజాలరని కొందఱు పూరుషోత్తములయూహ. అట్లధిక్షేపించువారికి తగిన సమాధానము మన 'రాజకుమారి' మహిళావిద్యాలయోద్యమ తత్వమునందును, ముఖ్యముగ నందలి శకుంతల మహాధ్యాపికోపన్యాసము (Professorial Address) నందునుండనే యున్నది.

"ఎవ్వరో యొకరు వ్రాసిరి. ఏమైన బాగుగా నున్నదా?" అని యెవరైన నడిగినయెడల "ఏమి వ్రాతలు! ఏమి పత్రికలు! జారిణుల వలె కంటికింపుగ నున్నంతమాత్రమున లోన సారముండవలదా! 'వ్యాసోచ్ఛిష్టమ్ జగత్త్రయమ్' అన్నారు పెద్దలు. పూర్వ కావ్యేతిహాసములయం దీ కథ లెందులకు? కాల్చనా?" అన పూర్వకావ్యేతిహాసములను దాము కరస్థలామలకములుగఁ జేసికొని చెప్పువారివలె భాషింతురు.

ఇట్టివారి యాగడములఁగూర్చి 'విమర్శాదర్శ' విమర్శాదర్శ మను గ్రంథమున నిరుపమాన ప్రజ్ఞాశాలురగు పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు మనోరమ చెప్పియున్న భవభూతి వాక్యమునే ఒకానొక సందర్భమున నుదహరించుచు నిట్లు వ్రాసిరి.—

అని ప్రియంవద యాగ్రంథమును దెఱచి యక్కడక్కడ నీవిధముగఁ జదివి వినిపించెను.—

"యేనామ కేచిదిహనః ప్రథయంత్యవజ్ఞాం
జానంతి తేకిమపి తాన్ప్రతినైషయత్నః
ఉత్పత్స్యతేహి మమకోపి సమానధర్మా
కాలోహ్యయం నిరవధిర్విపులాచపృథ్వీ."

ఇది మాలతీమాధవీయములో వ్రాయబడినదని యెల్ల రెఱింగినయంశమే.

"కవులకు గర్వము, నసూయ, యాత్మస్తోత్రము, పరహేళనము సర్వసాధారణములగు నవగుణములు. కవులకున్న గర్వము రణశూరులకు లేదు. కిరీటధారులకు లేదు. వారికున్న యసూయ జ్ఞాతులకు లేదు. వారికున్న స్వస్తోత్రపరనిందలు పడుచుసానులకు లేవు; చెడిబ్రతికినవారికి లేవు. తిట్లు తిట్టుటలో నింతవారు లేరు. తిట్లుతినుటలో నింత వారు లేరు. అనూనదానప్రతిగ్రహణప్రవీణులు. స్వకవితానిందను విని, కడుపుడికి యుడికి, యొడలు కాలికాలియుండుటచే నాతఁ డీ శ్లోకమును జెప్పినాఁడు. ఆశ్లోకార్థమిది. 'ఎవరైన మా తిరస్కారమును బ్రకటింతురుగాక! వారుగూడ నేదియో కొంచెము తెలిసినవారే యగుదురు. అట్టివారికొఱకు నేనీరూపకమును వ్రాయలేదు. కాల మంతములేనిదియగుటచేతను, ధరామండలము విపులమైనదగుటచేతను నెప్పుడైన నెక్కడనైన నావంటి బుద్ధి ధర్మము గలవాఁ డుదయింపగలడు."

మఱియు నీవాక్యములఁ జర్చించుచు వా రిట్లు వ్రాసిరి.—

"జనులకొఱకుఁ గష్టపడుచు జనులఁ చేతఁ గష్టపడువాఁ డొక్క కవియే. పుణ్యమునకుఁబోయి బూతులు దినువాఁ డొక్క కవియే. భవభూతివంటివాని బ్రదుకే తెల్లవాఱినప్పు డిప్పటివారిమాట చెప్పవలయునా? కాళిదాసు మాత్రము జనుల తిట్లనుఱికి దాఁటిపోఁగలిగెనా? అతని కవిత్వములో బింకము తక్కువయనియు, బంటి క్రిందికాఁగునంతటి పటిమకలదికాదనియు, నతఁడు యమకకవిత్వము చెప్పఁజాలఁడనియు, నెంతసేపు నుపమాలంకారము నే

కాని ఇతరాలంకారముల నుపయోగించుట యెఱుంగడనియు నీకసేమే మోయనియు నాతనిని నోటికివచ్చినట్లెల్లఁ దత్సమకాలికులు కూల నాడినట్లు మనము వినుచుంటిమి కదా?

"కాళిదాసుఁడు గడుసుకవి. ఈతఁ డెన్ని తిట్లు తినినను దన శాకుంతలములోని నాందిలో 'ఆపరితోషాద్విదుషాం నసాధు మన్యేప్రయోగ విజ్ఞానమ్.' అని వ్రాసినాఁడు. ఇది యెంత లౌకికప్రజ్ఞాతయో కనఁగొనుఁడు. తిట్టుచున్న వారిని విద్వాంసులని శ్లాఘించుచున్నాఁడు. వారి పరితోషమే కావలయు ననుచున్నాఁడు. అది లేనియెడలఁ దనగ్రంథ మసాధువే యనుచున్నాఁడు. ఆత్మ విశ్వాసము లేనివాఁడననుచున్నాఁడు. పరితోష పూర్వకమగు పండితుల శిరఃకంపనమే తన గ్రంథమునకు జీవనమనుచున్నాఁడు.

"ఉత్తమకవుల ప్రాశస్త్యమును సమకాలికులే కాదు. కొంచెము తరువాతి వారుకూడ గ్రహింపలేరు. ఆంగ్లేయ శారదా కిరీటమధ్యమునఁగోటి కోహినూరుల తేజముతోఁ బ్రకాశించుచున్న షేక్స్పియరు కవిశిఖామణి, తనకాలములో పట్టిమసిబొగ్గు!! బేకన్ వంటివాఁడతనిబుద్ధిని గ్రహింపలేకపోయినాఁడు. తరువాతివారలలో నాంగ్లేయ సారస్వత తిమింగిలమని మక్కికి మక్కిగఁ బిలువఁబడు జాన్సన్ అను నాతఁడు షేక్స్పియరును బహుసామాన్యకవిగఁ బరిగణించినాఁడు. అతనికంటె పోప్ అనువాఁడే ఘనుఁడని సూచించినాఁడు. వైక్రాంతము బ్రహ్మజాతి వజ్రమనుకొనుట యంతకంటె మంచిదికాదా?"

ఉపజ్ఞామహితులైన నరసింహారావు పంతులుగారి కలముక్రిందకు వచ్చిన ఈ యంశమును గూర్చిన యొకటి రెండువాక్యములఁ బేర్కొనుటతో తృప్తివహింపక కొంత దీర్ఘముగ నుదహరించితిని. మత్సరగ్రస్తులగు సమకాలీను లెంతనిరసించినను మన యుద్యమమున చలింపకుండ యోగారూఢులమగుటయే కర్తవ్యము. విరచనోత్సాహమున బద్ధకంకణులమై

Self-reverance, self-knowledge, self-control
These three alone lead life to sovereign power.

(ఆత్మగౌరవము, ఆత్మజ్ఞానము, ఆత్మనిగ్రహము—ఈమూఁడే జీవితమున్నతమైనశక్తి కాస్పదమగునట్లుఁ జేయఁగలవు.) అను తేజస్వంతమగు టెన్నిసన్ వాక్యము నొకమారు స్మరించి కథ నిఁక సాగింతము.

రాజకుమారి

3

సౌందర్య లహరిలో
సౌఖ్యంపు దరగలో
మలయాద్రిదోచెను మందమారుతము
మధురమైవీచెను మందమారుతము.

సంద్రంపు కెరటాల
చందురు కిరణాల
ఊగుచు నూగుచు
నుదయాద్రి కెక్కుచు
మలయాద్రిదోచెను మందమారుతము
మధురమైవీచెను మందమారుతము.

వెన్నెలాలూపగా
వన్నియల్ బొడమగా
సంద్రంబు లెగురగా
చందురుం డుండగా
ఆడుచు బాడరా నాచిట్టితండ్రి
హాయిగా నిద్రింపు నన్‌గన్నతండ్రి.
ఊహలందూగుచు
నుయ్యాలనూగితివి
నిద్రింపు నిద్రింపు
నన్‌గన్నతండ్రి.
నాన్నగా రొస్తారు నాచిట్టితండ్రి
నావద్ద నిద్రపో నన్‌గన్నతండ్రి.
చందమామ తెస్తారు
జాబిల్లి చెస్తారు
బండెక్కివస్తారు
కొండెక్కివస్తారు
నిద్రింపు నిద్రింపు
నన్‌గన్నతండ్రి.

మఱునాటి యుదయమున దివసనాథుని రాక నెదురుచూచుచు సువర్ణరేఖారమ్య సర్వాంగీణముగ నలంకరించుకొనియున్న పూర్వ దిశాభామినివలెనే వికాసభాసుర ముఖములతో మువ్వురము మేలుకొంటిమి. సమయకరణీయములైన వెనుక పరస్పరసహాయమున మా యూడువేషముల దిద్దుకొని క్రిందిచావడికావలినున్న పుష్పోద్యానమునఁ బ్రవేశించితిమి. అక్కడ నొక జలయంత్రమున నగుచున్న కృత్రిమవర్షపాతమును, మఱియు దానివలన నిరంతరీకృతముగ నేర్పడుచున్న బుద్బుదసమూహమును దిలకించుచు—కాదు తిలకించు నట్లభినయించుచు నిలచియుండగ—మాలతి మిగుల నాతురపాటుతో వచ్చి మమ్ముఁగలసికొనెను. నిద్రాహానివలనఁ గలిగిన జడభావమువలననో లేక సంతాపితాంతఃకరణము చేతనో మొగము కెంపువలె నెఱ్ఱబారియుండగ ఆమెరూపమున బడలికయు, ఖిన్నతయు, నాందోళనమును ద్యోతకమగుచుండెను.

"పాఱిపోవుఁడు! తక్షణమే పాఱిపోవుఁడు! విహంగములవలె దొరకకుండ పాఱిపోఁవుడు!! మాయమ్మ కంతయుఁ దెలిసిపోయినది. ఇప్పు డవకాశముండగనే పాఱిపొండు" అని కలవరపాటుతో నామె పలుకనారంభించెను.

నీతల్లి కెట్లు తెలిసినదని నేను ప్రశ్నింప నామె యేడ్చుచు:—

"అదంతయు నాయపరాధము! నా బుద్ధిహీనత! అయినను స్వయంకృతాపరాధమునుగాదు. కాకపోయినను కొంత వఱకు నేనందులకుఁ బాధ్యురాలనే. కావున వినుడు. విని నాయపరాధమును దయతో క్షమింపుఁడు. ప్రతిరాత్రియు శకుంతలాదేవిని గూర్చియు, నామె యనుచరుల గూర్చియుఁ దోచినట్లాడికొనుట మాయమ్మ కలవాటు. ఈ మహాబాధ్యమనిర్వాహకత్వమున రాజకుమారి యుత్తమాంగమై తానును శకుంతలయు చెరియొక హస్తమై యుండవలెనని మొదట నిర్ణయించుకొనిరట. కాని ఇప్పుడు శకుంతల దక్షిణభుజమై

పోవుటవలన తానెందుకును బనికిమాలిన వానుహస్తమువలె కేవలాలంకారమాత్రముగ నుపయోగమునకుఁ దేఁబడకుండ నుపేక్షింపఁబడుచున్నదఁట. సగముకన్న నెక్కుడు విద్యార్థినులిప్పుడు శకుంతలాదేవి శిష్యురాండ్రు — అందఱికి నామెయన్న ప్రేమ! వారి నిర్వ్యాజాభినివేశమున కామెయందేమి మహాత్వమున్నది? కొత్తగఁ జేరవచ్చు వారికికూడ నిదియేబుద్ధి. నిన్న రాత్రి శకుంతలాదేవి మిమ్ములను వెనుక వేసికొని యేదో శ్లాఘించినదఁట.—ఏల? మీరా రామె దేశమువారఁట! ఇదంతయు నామెపై తనకుఁగల నిర్హేతుక ద్వేషమునఁ గాదఁట. కాని—మిమ్ముల నామె యంతగ నెందులకుఁ బూసికొని రావలెను?—"ఆమె దేశస్థులా? అడవిజంతువులుగాని వీ రుత్తరాది బాలికలా? వీ రాడువాండ్రా? ఈ పురుషసువాసినీ స్వరూపములు స్త్రీలెట్లగును?—"అని మిమ్ములనుగూర్చి మాయమ్మ సందిగ్ధముగ బ్రసంగించుచుండగా మిమ్ములనుగూర్చిన రహస్యము ఇంటబ్రవేశించి ప్రాకులాడు పామువలె నాహృదయాగారమునతల్లడపాటునుకలుగఁజేసెను. సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమగు పలలఖండమునుసహితము చాలదూరమునుండి యుపలక్షింప సమర్థమగు గ్రద్దవలె ఆమె నన్నుతీక్ష్ణముగజూచి నా రహస్యమును భేదించినది కావలయు. అప్పుడు నాయొడల రణకంపమెత్తి నాముఖమున నెట్టివిపరీతలక్షణముల నుదయింపఁజేసితినో ఆ పరమాత్ముఁడే యెఱుంగవలయు. తప్పక నా కపోలము లెఱ్ఱవడి మాయమ్మ దృష్టిపాతమున మిగుల సంతప్తములై నాకు యుక్తాయుక్తజ్ఞానము లేకుండఁ జేసివేసెను. నాకు కలవరమే కలిగినదో, కంపమే వచ్చినదో, భయమే వేసినదో, సిగ్గేపట్టుకొన్నదో కాని మాయమ్మమాత్రము నాయాందోళనమును క్షణమాత్రములో గ్రహించివైచెను. ఆమె నవ్వుచు 'ఆహా! ఎంత యద్భుతముగ సిగ్గభినయించుచున్నావు! ఎంత నెఱజాణతనమున నాకన్నులను భ్రామనూహించుచున్నావు! వీరు తప్పక పురుషులే. యువతులవలెనున్న పురుషులు!! లేనియెడల నీమొగ మిట్లు కెంపుగఁజేసికొనవలసిన యావశ్యకతయే లేదు." అని పలుకఁజొచ్చెను. అట్లామె యనుటవలన నా యాందోళనము మఱింత హెచ్చుగఁ బొంగిపోయినది కావలయు. నేనట్టి నిసర్గచాంచల్యమున మీరహస్యమును వెల్లడించుటకుఁ గారణభూతురాలనైతినని వగచుచున్నాను. అయినను నానోట మీరు పురుషులని నేనొక్కయక్షరమైన పలుకలేదు. కావున క్షంతవ్యురాలనని మనవిచేయుచున్నాను. మాయమ్మ మాత్రము 'వీరు పురుషులు, పురుషు' లని పలుమారు చెప్పుకొనుచు లోనఁ దలపోయుచు నిట్లు పలికినది. 'స్త్రీవేషములఁదాల్చినంతమాత్రమున వీరు స్త్రీ లెట్లగుదురు? పురుషులని వారివైఖరులనుబట్టియే చెప్పవచ్చును. ఈయాడువేసగాండ్రంతకాల మా యాడుదానితో మాట్లాడుట కేమివచ్చినది?' అని మఱియు నుద్దండభావమున నొకమాటకంటె నొకమాట నాకు భయావహమగుచుండ 'ఆహా!

మీరు—తప్పక—పురుషులే. నీకును తెలియును. నేనెఱుగ ననుకొంటివి.' అని వచించెను. నాకోడలు జలదరించెను.

'నన్నేమియు నడుగవలదు. నాకనుటయేమి? శకుంతలాదేవియు నెఱుంగును. ఉపాధ్యాయురాలగు నామెయే దీనిని రహస్యముగ నుంచుచున్నది.' అని మాయమ్మకుఁ జెప్పుకొనవలసినదాన నయితిని. ఆయుత్తరక్షణమునందే మాయమ్మకు సర్వమును విశదమైపోయెను. కాని మీ రిట్టివారని నేనొక్క యక్షరమైన పలుకలేదు. ఈప్రాతఃకాలముననే ఆమె రాజకుమారి యొద్దకుఁ బోయి సర్వమును జెప్పివేయును. శకుంతలాదేవి పనినుండి తొలఁగింపఁబడి యవమానింపబడుట ధ్రువము. కాని మీరు ప్రాణరక్షణ మొనర్చుకొనవచ్చును. వేగమే వెడలిపొండు. పోవుటకుముం దీరహస్యాభాసమునకు కారణురాలనైన నన్ను క్షమింపవలసినదని ప్రార్థన."

కృష్ణవర్మ యిట్లు పలికెను.

"ఏమి క్షమించుట! మాయుదంతము మీయమ్మకు దెలిసిపోవునట్లు సిగ్గభినయించితివనియా? బాగుబాగు!! ఇప్పటివలె వెల్లదనమున ముఖముపై దెల్లకలువలను జూపుటకంటె మీయమ్మయొద్ద జూపినట్లు సిగ్గునకెందామరయేజూపి మమ్మును మాజీవములును గూడ సిగ్గుపడునట్లు చేసివేయుము. అయిన నీభూతల స్వర్గమున మేమింకను కొంతకాలముండవలసియున్నది. లేనియెడల గీర్వాణ ధోరణులఁబోవు కవిగాఁడెవఁడైన శాశ్వతముగ మాపై గ్రంథమునల్లి

'త్రిశంకునివలె స్వర్గారోహణ మొనర్చిరి. కాని తదుత్తరక్షణముననే ఛండాలురై క్రిందకుఁబడిపోయిరి.'

అని మమ్ముల నాక్షేపింపవచ్చును. ఇప్పుడే మీయమ్మనుగలసికొని ఆమెయందలి పాషాణమును ద్రవీభూతముగ జేసికొని ఇంకను మాకు కొంత కాలహరణమున కవకాశముండునట్లు చేయగలను" అని పలికి భానుమతీదేవిని జూచివత్తునని వెడలిపోయెను.

అతఁడెంత మాత్రమును కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడనిమాలతి సంశయించుచుపలికెను.

"ఈకుడియెడమల గూర్చిన తగవులాటయెన్నఁడెట్లు సంభవించినది?" అని పార్థసారథి ప్రశ్నించెను.

"ఈ యిరువురకు ద్వేషాంకురములు చాలకాలము క్రిందటనే మొలకలెత్తినవి. అయినను వారి మనస్పర్థలు చాలకాలము వారి హృదయాంతరాళమున నడగిపోవుచు వచ్చినవి. వీని కంతకును కారణము మాయమ్మయేయని నాయూహ. స్వేచ్ఛాగమనాభిలాషిణియై క్రంతలలో నడగియుండుటకొప్పుకొనక ప్రచండవేగమునఁబోవ నుద్యమించు మహామారుతమువలె మొదటినుండియు మాయమ్మ సర్వతంత్ర స్వతంత్రముగ నుండ వాంఛించునది. మొదటినుండియు ఆమె యభీష్టము లప్రతిహతముగఁగొనసాగవలసినదే. ఎచ్చటనైన సరే; ఎవరియొద్దనైనసరే; ఆమె ప్రచండశాసనయై పరులఁ బాలింప నభిలషించును. నేను మాతండ్రి యెట్టివాఁడో

యెఱుఁగను. కాని యామె — భగవంతుఁ డామె పాలనుండుఁగాక! — తన్ను బెండ్లాడిన యతఁడు నట్టి బుద్ధిమాలినవాఁడని చెప్పు కొనును. మొదటినుండియు నామె సనాతన సాంప్రదాయముల నసహ్యించుకొనుచువచ్చి నది. ఇందిరాదేవికి శైశవమునుండియు విద్యా బుద్ధుల నుపదేశించు నుపాధ్యాయినిగా నీమె నిర్ణయింపబడినది. మఱియు రాజకుమారి తల్లి మరణించినప్పటినుండియు మాయమ్మయే యామెకు జననీస్థానమునుండి పెద్ద దానిగఁజేసినది. కాని యంతలో మీయక్క యగు శకుంతలవచ్చి యామె హృదయమును తనదెస కాకర్షించుకొనెనఁట. అప్పటినుం డియు రాజకుమారియు, శకుంతలయు మేనులు రెండును ప్రాణము లొక్కటియు నగునట్లు సంచరించిరఁట. ఒక్క సంగీతరవమున కను రూపముగా మ్రోయు మృదంగాది రవముల వలె నెల్లప్పుడును మెలంగుచు వచ్చిరఁట. అయినను మీశకుంతల తన సిద్ధాంతములనే దొంగిలించి వానిద్వారమున తనశిష్యురాలగు రాజకుమారిని హస్తగత మొనర్చుకొన్నదని మాయమ్మయనుచుండును. పరపదార్థాపహ రణ ప్రవీణులగు గ్రంథకారులవలె శకుంత లయు తన పదాభిప్రాయ తస్కరణ మొనర్చు చుండునని మాయమ్మవాదము. దయ్య మెఱుఁగవలయుగాని నేనిఁకఁ జెప్పఁజాలను. కాలాతీత మైపోయినది. నేనిఁకఁబోవల యు"నని చెప్పి త్వరితగమనమునఁబోవు విహంగమచ్ఛాయవలె మాలతి వెడలి పోయెను.

ఆమె పోయినవైపునకే చూచుచు పార్థ సారథి ఈవిధముగఁ బలికెను.

"దాపఱికె మెఱుఁగక సత్యము, నిర్మలము నగు నంతఃకరణముగల బాలిక! నేనవతైనైనఁ ప్రేమింపఁగలిగిన యెడల నిశ్చయముగనీమెయే కావలయు. మాటవరుసకు సిగ్గభినయించి మనల సిగ్గువఱుపుమని యడిగిన కృష్ణవర్మ మాటను తీసివేయఁజాలనిదానివలె ఆమె యెంతముగ్ధసుందరముగ సిగ్గుపడినది! ప్రమా దాస్పదమగు నహంకారమున పరిభ్రమించు తమ రాజకుమారీమణియు, ఆమె యడుగు లలో నణుగులిడుటయే ప్రతిభగఁదలపోయు మాశకుంతలయు నామె సుకుమార సౌశీల్య ములకు సాటిరాఁజాలరు."

నేనంటిని—"అల్పమగుకొంగ కొంగను జూచియే సంతసింపవచ్చును. ఒకపావుర మింకొకపావురమును జూచియే మురియ వచ్చును. కాని రాజహంసనగు నేను నారా యంచనుగూర్చి కాక తదితర చిత్రవర్ణపుఁ బిట్టలఁగూర్చికాని కీటకములఁగూర్చికాని సంకీర్తన మొనర్చుటెట్లు? రాజకుమారీ! ఆహా! నా రాజకుమారి! నిశ్చయముగ నామె ప్రమాదాస్పదమగు వర్తనమునఁ బరిభ్రమింప వచ్చును. కాని ఆపరిభ్రమణమంతయు నప్రమేయమహోన్నత జ్యోతిర్మయభా వాంబర పథమునందు! సర్వాధికులగు నఱు వదిపూరుషోత్తములకంటెను ఆమె తత్త్వము నందత్యధికమగు ఘనతయున్నది. ఎట్లు?— ప్రతిస్త్రీయందును ఆమె తన ప్రతిబింబమునే జూచుచు వారిబ్రదుకే తనబ్రదుకుగా, వారి

కష్టమే తన కష్టముగా, వారి శ్రేయమే తన శ్రేయముగా వారి యౌన్నత్యమే తన యౌన్నత్యముగా మనోవాక్కాయకర్మముల ననుభవమునకు దెచ్చుకొనుచున్నదే! అప్రమేయగుణ పూజ్యులైన మహాపురుషులు సహితము ఏదేశమునయైన నేకాలమునందైన నీవిధముగ భావింపఁగలిగిరా! ఆమె యుద్యమమునం దెంతవిపరీత తత్త్వమున్నను అది జగత్తంతయు నొక్కమాఱుగఁ దేజస్వంతముగ నొనర్చి తత్ప్రభావతీక్ష్ణశక్తిమున నన్నను సత్యమునుగూడ సంధీభూతముగఁ జేసివేయుచున్నది. అనితర సాధారణమైన దుస్తరమార్గమునఁ దేజరిల్లుచు విపరీతముగాఁ గానవచ్చు నిట్టివైఖరియే ఆమె కలంకారభూతమై కిరీటమువలె మెఱసిపోవుచున్నది.

"ఏకార్థసముపేతలగు తదితరనాయికలు మొదట మోహినులయి ఆమె కమృతమును పోసి ఆమె నింతటిదానిగఁ జేసిరని చెప్పుకొందును. విజ్ఞానామృతసేవనమునందామె కెంతప్రీతి! ఎంతపట్టుదల! తిమిరోన్మూలన మొనరింప నుదయించు సూర్యభగవానునివలె ఆడుప్రపంచమున నజ్ఞానతిమిరోన్మూలన మొనర్ప నూహించుచున్నదే! అనుపమానశోభారమ్యాంగియగు నామెయం దొక దివ్యతరమైన తేజమున్నది. ఆమెతత్త్వము నందొక యనిర్వచనీయమగు నతిశయ భావమున్నది. ఆమెచేష్టయం దొక సాటిలేని మనోజ్ఞత్వమున్నది. ఆమె సర్వవైఖరులందును జెప్పరానిమాధుర్యమహిమయున్నది"

అట్లనుకొనుచు మేమిరువురము బసకుఁ దిరిగివచ్చితిమి. ఆమహాభవనమునందలి యుపరిభాగము నధిరోహించి ఉత్తరాభిముఖముగ జూచుచు నిలువఁబడితిమి. ఆమహోన్నత స్థానమునుండి పరిసరప్రదేశమంతయు గనులపండువుగ గానవచ్చుచుండెను. ఆకాశము నొరసికొనుచోట వసుంధర నీలనీరదశుభాకారమున నక్షిగోచరమగుచుండగఁ జేరువ తరులతాదిపత్రములనడుమ లెక్కపెట్టరాని మల్లియల, జాజుల, గులాబుల, గుల్షబులనుండి యేతెంచు పరిమళమిళితమైన ందమారుతము ప్రాణముల కుజ్జీవనకరముగ నానందవర్ధనముగవచ్చి మాకనుఱెప్పల సంచలిత మొనర్పఁజొచ్చెను. అంతలోఁ గృష్ణవర్మవచ్చి ఇట్లు చెప్పెను.

"ఏమో యనుకొంటినిగాని ఎంతకష్టమైపోయినది. ఇది చాయలతోడి నిరాఘాటమగు పోరాటముగా భావింతురు కాఁబోలు! వృథాభ్రాంతి. ఎక్కడనైన మీరు మోసపు జాయలతో 'గుస్తీ' పట్టవచ్చునేమో కాని ఇక్కడట్లు సాగిరాదు. అయముకంటెను, ఆదికూర్మముయొక్క మూపుకంటెను ఆమె హృదయమునం దెక్కువ కఠినత్వమున్నది. అయిన నొకవిధముగ మనకంతగఁ దలవంపులుండని మార్గమొకటి కనిపెట్టివచ్చితిని. సృష్ట్యాదినుండియు మనుష్యమాత్రుఁ డెఱిఁగి యుండని మహారణ్యములనడుమ—భగ్గుమను మండువేసవియందు — మిట్టమధ్యాహ్నమప్పుడు — ఒకటి రెండు క్రోసుల దూర మొకరాజమార్గమైన నిర్మించుటంత

కష్టముగ నుండదు. కాని ఈయూడుగురువు గారికి నచ్చచెప్పుటను దుర్దశయున్నదే— అది మానవమాత్రుఁ డొనర్పఁజాలని పని!

"నేనుపోయి తలుపుతట్టితిని. ఆమె లోనికి రమ్మనినది. రాజకుమారియొద్దకుఁ గావలయు — ఆమె బయటికిపోవ నుద్యమించుచుండగ నామెను సందర్శించితిని. ఆమెహృదయమునఁ బొంగి ప్రవహించు మత్సర ద్వేషముల విష మామె కనులనుండి ఈవలకు వచ్చుచున్నట్లుండెను. పురుషుడెంత వినయ మభినయించుచు మాట్లాడుటకు శక్యమగునో నేనంత వినయమును ఆమె దెసఁజూపుచు సంభాషించితిని. కమ్మని యాలనేతితో వేపఁబడు జీడిపలుకులవలె నాపలుకులను ఆమెకు రుచ్యములుగఁజేసి సంభాషించితిని.

"కన్యాజనయోగ్యమైన ముగ్ధత్వ మభినయించుచు మారహస్యమును గుప్తముగ నుంపవలసినదని మొదట ప్రార్థించితిని. ఆమె మండిపడుచు మొదట మన మెవరమో యేలవచ్చితిమో చెప్పవలసినదని యాజ్ఞాపించెను. నేనేదో చిత్రకల్పన మొనర్చి దాఁటుకొనిపోవ నూహింపక తాము శకుంతలయొద్దఁ జూపినమార్గమును బట్టి సత్యమంతయుఁ జెప్పివైచితిని. ఆమె హృదయమున క్రోధము, నాశ్చర్యము నొక్కపెట్టున పుట్టియుండవలయు. ఆమె కేదో యావహించినదానివలె చేతులు జోడించి 'హాహా! శివా! భవానీ! రుద్రాణీ! శర్వాణీ! సర్వమంగళా! ఎంతలేసిపనులై పోవుచున్నవి!' అని యేమేమియో గొణుగుకొనెను.

"నేను రాజకుమారినిగూర్చి తమప్రథానాది సందర్భములఁ జెప్పితిని. నేనసందర్భముగ నతుగకుండ మాట్లాడుచుంటినని యామె పలికెను. ద్వారదేశమునందలి యా భయంకర శాసనముదలంచియైన మాముప్వురకును ప్రాణదానమొనర్పవలసినదని ప్రార్థించితిని. కనులుండియే యురులయందును, జిగురునందును జిక్కుకొనువిహంగముల వలెనె మేమును కనులుంచుకొనియే ప్రమాదమునఁ బడిపోతిమి. సత్యమే!—అందులకేమివచ్చినను సంసిద్ధులమై యుండువారమే! కాని శిరచ్ఛేదనమువంటి కఠినతమమైన శిక్షలకు మమ్ముఁ బాలుపఱచిన మొదల నది ఈయూడువారి యుద్యమ మొక్కదెబ్బలో భగ్నముగఁజేసివేయును."

"పక్షపాతమున నిప్పుడు పాడగుచున్న దానికంటె నెక్కుడుగ భగ్నముకా"దని యామె ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

"పోనీయని నేనామెయందలి 'తల్లిగుండియల'నైన కరగింపవలెనని ప్రయత్నించితిని—'మాలతికి తెలిసియుండియు నూరకుండుటవలన నామె కందఱియందును దలవంపులయి పోవును. ఆమెను జూచియైన నీవు మామొడల దయ జూపింపవలయు'నని ప్రార్థించితిని.

"దానినిగూర్చి నేను చక్కబెట్టుకొందును లెమ్ము." అని యామె ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

"యుద్ధములై పోవును. ఇరువంకలజనులు నిష్కారణముగఁ జచ్చిపోవుదురు. ప్రాణినాశనహేతువైన ఇంత కఠినత్వ మవలంబింపవల"దని నేనంటిని.

"ఏమైన నగుగాక! నాధర్మము నేనొనర్తును. ధర్మము, ధర్మము, నాస్వధర్మమును నేను నిర్వహింతును." అని శ్రీత్వమున సాక్షాత్కరించిన కృష్ణభగవానునివలె-తన జన్మమంతయు స్వధర్మరక్షణ పరాయణత్వమునఁ జెల్లించుకొను వైఖరిని మాట్లాడెను.

"కడకేమి చెప్పను ?—నేను నిరుత్సాహపడి ధైర్యమును గోలుపోతిని. అయినను వేయేండ్లు హోరాహోరిగఁ తీరమునఁ గొట్టుచు వచ్చినప్పుడు—అదియెంత ఱాతి నేలయైనను కడకొక యల్పతరంగమే గట్టును ద్రోసివేయవచ్చునను సంగతి నెఱిఁగి యున్నవాఁడ నగుటచేత తిరుగ నీవిధముగ బ్రారంభించితిని.—

"తొందరపడి నీవెట్టి నిర్ణయమునకు రావలదని మనవి. మొదట బాగుగ యోచింపుము. అసలీ మహిళామహావిద్యాలయమునకు స్థాపకురాలవు నీవు. కాని యిందు నీకు రెండవస్థానమే యున్నది. కొందఱు మూడవదాన వనుచున్నారు. కావున నేను సాహసించి చెప్పెద నాకర్ణింపుము. నిన్ను మేము అత్యుచ్చమగు స్థానమున నుంతుము. మారాకనుజూచియు దెలిసియుఁ దెలియనట్లూరకుండుము. మా రాజకుమారుఁడు తన వధూటిని పరిణయ మాడుటకు సహాయమొనర్పుము. అట్లు చేసినయెడల మా దేశమున నీకు గొంత రాజ్యమిచ్చి అందు సర్వసుందరీలోకమునకును నిన్నుఁ బ్రభ్విగా నియంతనుగాఁ బట్టాభిషేక మొనర్తుము. ఇక్కడనున్న ఈ భవనములకంటె నుత్తమమును విశాలమునైన మా రాజప్రసాదమొకటి నీకుఁ బారితోషికమిచ్చి నీశాసనములిక యాడువాండ్రకుపాసితవ్యములగునట్లు చేయింపఁగలము. అట్లయిన శాశ్వతముగ రాజకుమారికంటె నధికమైనకీర్తి ఆచంద్రార్కముగ నీకుండిపోవును.

"ఈవాక్యము లామె శ్రద్ధతో నాకర్ణించి కొంతసేపూరకుండెను. ఆమె ఏమి తలపోసెనోకాని యిందులకు నేటిరాత్రి ప్రత్యుత్తరమిత్తునని సెలవిచ్చినది. ఈలోన మనమెవ్వరితోడను మఱి ఎట్టిప్రసంగములును జేయకుండ నుండవలసినదని యాజ్ఞాపించినది.—ఇంతవఱకు మాత్రమే కృతార్థుడనైతినని మనవి చేయుచున్నాను."

పాకకళ

— గోధుమరవ హల్వా —

రెండుపళ్లపాలలో అరపడినీళ్లుపోసి పొయిమీద పెట్టి పొంగువచ్చునపుడు ఒకపడి గోధుమరవను వేసి ఆ రవలు ఉడికి గట్టిగా వచ్చునపుడు రెండుపళ్లు శుద్ధిచేసిన తెల్లచక్కెర పాకమునుపోసి దానిమీద కాలుపడి నెయ్యిని, ఒకపడి పన్నీరునుపోసి, చక్కగా కలియబెట్టి మూతపెట్టి అట్లే కొంచెమునే పుండనిచ్చి, తర్వాత కలియబెట్టి, యీలాగు అయిదారుమార్లు కలియబెట్టి, లేహ్యపక్వమునదించి, ఉపయోగించుకొనవలెను.

— అక్బర్ హల్వా —

పెద్ద దోసపప్పు, కర్బూజపప్పు, చిన్నదోసపప్పు, సారపప్పు, ఇవి దినుసునకు అరపడి, పొట్టుతీసిన బాదముపప్పు కాలుపడి, గసగసలు రెండుపలములు, వీనినంతయు ఆవుపాలలో మెత్తగానూరి, ముద్దచేసి, రెండుపళ్ల కలకండను పాకముచేసుకొని, ఆపాకమును పొయిమీదబెట్టి ముందు నూరియుంచియుండు ముద్దను దీనియందువేసి, అరవీసము నెయ్యియు, అయిదుఫలముల పన్నీరును, రెండువరాలెత్తు కుంకుమపూవును, అరవరాయెత్తు కస్తూరిని చేర్చి, హల్వాపక్వమున తయారుచేయునది.

—పద్మ. కమలావతి

— మామిడి యూరుగాయ —

రింజకట్టినట్టియు పుల్లగా నుండునట్టియు మామిడి కాయలు 100 తెచ్చి 7 పర్యాయములు వడకట్టిన మంచినీళ్లు కాయలు మునుగునట్లుగా పోసి వాటిలో 2½ శేర్లు ఉప్పునూ, అరవీశ పచ్చిమిరపపండ్లునూ, 2 తులముల యింగువపొడియును, పావుశేరు మిరపకాయలపొడియును, ½ శేరు తూనికెగల పొట్టు గీచిన ప్రశస్తమగు శొంఠిముక్కలును వేసి మూతబెట్టవలయును. ఇట్లు మూతబెట్టిన 3, 4, రోజులయిన వెనుక కావలసినపుడెల్ల తెడ్డుతో దీసి యుపయోగించుచుండవలయును. తినుటకు మిక్కిలి రుచిగాను, ఆరోగ్యముగాను యుండును.

— కదంబ పానకము —

20 తులముల దానిమ్మపండ్ల రసమును, 20 తు॥ నిమ్మపండ్లరసము, 10 తు॥ దబ్బపండ్లరసము, 20 తు॥ వెలగపండ్లరసము, 15 తు॥ ద్రాక్షపండ్లరసము, 1 పావుశేరు కొబ్బరిపాలు పావుశేరు ఆవుపాలు, ఇవి అన్నియుచేర్చి బాగుగ కలియగొట్టి దానిలో 4 తు॥ యాలుకలపొడి, జాజికాయ, జాపత్రి వీటి పొడుమొక ¼ తులము, ఒకపావుశేరు చక్కెర పలుచని పాకముగా దించుకొని దానిలోనుండు మకిలి నెత్తివేసి పయిని చెప్పిన కదంబమునుపోసి కలిపి యుపయోగించవలయును. నిల్వయుంచరాదు.

—శీలా. అప్పలకొండ

బూడిద గుమ్మడికాయ వడియాలకూర

వడియాలనుచేయువిధము అందరకూ తెలిసినదే కాని అట్టి వడియాలతో కూరచేయుట మాత్రము నూతనము. కొంచెము ఆవాలు, బియ్యము రుబ్బి ఆముద్ద వేరొకతావున సిద్ధముగా యుంచవలెను. ఆ పిమ్మట వడియాలను చిదిమి వాటిని యొక కళాయిలో కొంచెమునీళ్లు, చింతపండు, పసుపువేసి అందు యీ చిదిమిన వడియాలనుపోసి బాగా ఉడికించవలెను. ఉడికినపిమ్మట వార్చి, మామూలు తాలింపుసామానులతో పోపు తయారుచేసి అందు వార్చిన వడియాలనుపోసి దానిపైని ఆవాలుబియ్యము కలిపిరుబ్బిన పిండిముద్దవేసి, కొంచెము బెల్లముగాని, పంచదారగాని జల్లికలియ కలుపవలెను. కొంచెమునేపు పొయ్యిమీదవుంచి తరువాత దించి రుచి చూడవచ్చును. చాలా బాగుంటుంది.

—కాం॥ చూడామణి.

గ్రంథపరిచయము

వ్యాసమంజరి 'సాహిత్యలతో'వారి తృతీయ కుసుమము, క్రౌను సైజు 80 పుటలు. వెల చందాదారులకు రు. 0-8-0, ఇతరులకు రు. 0-12-0, గ్రంథాలయములకు 1-0-0, రాధా ప్రకృతి, హిందూసుందరి, అశ్వరుని ర్వేదము గిరీశం గారి బహుమానము, కళోపాసకులు, ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగు వ్యాసములు, కథలుగలవు. దీనిని పఠించుట వలన కవిగారి గంభీరహృదయము, దేశభక్తి, కావ్య విమర్శనము, కథారచనానైపుణ్యము, సుందరశైలి మొదలగు లక్షణములెన్నియో పాఠకులకు గోచరించును. ఈకుసుమములన్నియు మానవానందమును దేవతాప్రీతియు ఒకేసారి బడయదగని. చీరాల, కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారు గ్రంథకర్త.

ఆర్తరక్షామణి డెమ్మీ సైజు 24 పుటలు, వెల రు. 0-4-0. గ్రంథకర్త శ్రీయుత వడ్డాది సుబ్బారాయుడుగారు, రాజమహేంద్రవరం. 'రామా ఆర్తరక్షామణీ' అను మకుటముతో 106 పద్యములు భక్తచింతామణి లోనివి 18 పద్యములు గలవు. భక్తచింతామణివలె భావగాంభీర్యము, భక్తిసౌందర్యము, వైరాగ్యశక్తి బోధనాశక్తి నొలుకుచున్నవి. దానివలె ఇదియు అనతి కాలమున జనప్రీతిపాత్రమై వారి రసనలపై తాండవింపగలదని నమ్ముచున్నాము.

ప్రభ ఆదర్శగ్రంథమండలి సంపాదకుడు శ్రీయుత గద్దె లింగయ్యచౌదరి గారు సంపాదకుడు. కార్యస్థానం మచిలీపట్టణం. విడిప్రతి వెల 0-1-6. 5-5-34 తేదిది మా కార్యాలయము చేరినది. సాంఘిక, రాజకీయ, సాహిత్య, ఆర్థిక విమర్శనా వ్యక్తులపై పోట్లు విమర్శలు చాలాఘాటుగావున్నవి. పత్రిక తుది పెందలు రహస్యతత్త్వమునోదుచున్నది. రిమార్కులు కొన్నిరెండల బాధ్యతారహితములై యున్నవి. కద్దరుతత్త్వము, గాంధీ తత్త్వము కిట్టదు. కొన్ని చక్కనికథలు, పెక్కు సినీమా నటీమణుల చిత్రములు గలవు. ప్రజలలో విరివిగా చెలామణీ అగుటకు సందేహములేదు.

రామబాణము ఇది ఒక సచిత్రమాస సంచిక. ఈ సంవత్సర చైత్రమాసపత్రిక మా కార్యాలయము నలంకరించినది. మ.రా.రా.శ్రీ ఓరుమళ్ల రామచంద్రరావు, పురాణం సూరిశాస్త్రి, యస్. యమ్. యల్.యన్. దాసుగార్లు సంపాదకీయవర్గము. మాధవ వారు సంపాదకులు. విడిప్రతి రు 0 2 0 లు. బందరు కార్యస్థానము సంపాదకులు సంపాదకీయభారమును గుర్తించి, సర్వజ్ఞత్వము వహించక 'నైతిక, సాంఘిక, సంసారిక మతాదర్శముల నాశనమొనర్చుచు తామే దేశోద్ధరణమును మతోద్ధరణమును గావించుచున్నట్లు నటించుచు నిజధర్మమును విస్మరించువారి యడుగు జాడలు త్రొక్కక 'ఒక పెద్దప్రవక్తగ, ద్రష్టగ, జాత్యభినేతగ' నుండగల మహాదాశయమును పెట్టుకొనినారు. 'సంఘమౌర్యని కొన్నిప్రాతలు జ్వాలలై భారతీయజీవితములో విపావర్తములను కల్పించుచున్నవి. కొన్ని హాస్యరస ప్రధానశక్తి కల చిత్రించుకొని... అమాయకులగు ప్రజల జీవితములను తప్పుడు మార్గములకు దారి తీయుచున్నవి.' సీర్యవిధీతులు, సత్యాసత్యములు మొదలగు ద్వంద్వములన్నియును సంఘ నిర్మితములని సంఘోపజీవులమగు మనమే

ప్రచారమొనర్చుట చాల హాస్యాస్పదమను వారి అభిప్రాయ మెంతయు గౌరవార్హమైనది. పత్రిక లోని వ్యాసములన్నియును ఈ భావగౌరవమును పురస్కరించుకొనియే యేర్చి కూర్పఁబడినవి. ఇది చిరంజీవియై ఆంధ్రదేశపత్రికా ప్రపంచగౌరవ ప్రతిష్ఠలను చిరకాలము నిలబెట్టునుగాక అని ఆశీర్వదించు చున్నాము.

తారామండలం మొదలైన నాటకాలు

తారామండలం, బోను, అభిషేకము, అదమళయాళం మొదలగు నాటికలు 'సరస్వతి' పత్రికనుండి పునర్ముద్రితములు. గ్రంథకర్త శ్రీయుత వజ్ఝల కాళిదాసుగారు ఆంధ్ర సాహిత్య లోకమునకు కృతపరిచయులు. గంభీరభావము, కమ్మనికయ్య, ఒక అపరిచితమగు రహస్యసందేశము తెలియపరచనిదీ కథకాని నాటకముగాని అరమ్రాయరు. ప్రతియాంధ్రుడును చదివి 'రచన' యనునది యెట్లు సాగింపవలెనో కొంతనేర్చుకొనతగినది. అట్లు చేసినచో ప్రస్తుత పత్రికాలోకమునుండి రచన వాలనకు అనేకము చెత్తసమ్మార్జనము కాగలదు. ఇందలి ప్రతివిషయమును కేవల సాంఘిక రాజకీయ పాక్షిక దృష్టితో కాక కవిదృష్టితో తిలకించబడి ఉద్ధరించ బడినది.

సాధన

24 పుటల ఆంగ్లమాసపత్రిక. కాకినాడ ఆంధ్రబ్రహ్మ సాధనాశ్రమము తరుపున శ్రీయుత కె. కళ్యాణ స్వామిగారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచున్నది. ప్రార్థన, విబుధవాక్యములు, భక్తజీవనములు, సంఘోద్ధారకచరిత్రలు, సద్గ్రంథవిమర్శనములు, బ్రహ్మసమాజశాఖలనివేదికలు మొదలగు వ్యాసములతో దైవధ్యానమును ప్రోత్సహించును. సంవత్సరచందా రు. 1–0–0 విద్యార్థులకు రు. 0–8–0 లు. వలయు వారు కాకినాడ కలెక్టరేటుపోస్టు శాంతికుటీరమునకు వ్రాసుకొనవలెను.

ఇన్స్యూరెన్సు పత్రిక

సంపాదకుడు శ్రీయుత యస్. ఆర్. రావుగారు, 231 పైక్రాఫ్ట్సు రోడ్డు రాయపేట. చందా సం1-కి రు 2 లు, విడిపత్రిక రు. 0–3–0 లు భీమాకంపెనీలచరిత్ర వాటిప్రాముఖ్యము, భారతదేశ భీమాకంపెనీలు, ఏజంట్లు తెలుసుకోవలసిన విషయములు, వివిధదేశములగూర్చిన ముఖ్యాంశములు మొదలగు వానితోగూడిన సుందరవ్యాసము లిందు ప్రకటింపబడును. శ్రీయుత రామదాసుపంతులు వెంకటచలం, పట్టాభి సీతారామయ్యగార్ల వ్యాసములచే ఏప్రిల్ పత్రిక యెంతయు రాణించుచున్నది.

భీమా ప్రచారిణి

గుంటూరునుండి ఏప్రిల్ లగాయితు వెలువడు మాసపత్రిక. సంపాదకుడు శ్రీయుత టి.వి. సుబ్బారావుగారు. శ్రీయుత రాజగోపాలచారిగారి ప్రబోధవ్యాసము, జీవితభీమా లాభములు, సమిష్టి భీమావ్యాపారము, ఆంధ్రప్రోవిడెంటు కంపెనీ (బెజవాడ) భీమావ్యాపారసభలు తీర్మానములు, శాసనసభలలో ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు, మొదలగు అనేక విషయములతోకూడిన సుందరవ్యాసములు గలవు. చందా సం|| 1-కి రు. 3 లు, విడిపత్రిక మూడుఅణాలు.

ఆంధ్ర వాచస్పత్యము ఆరవభాగము

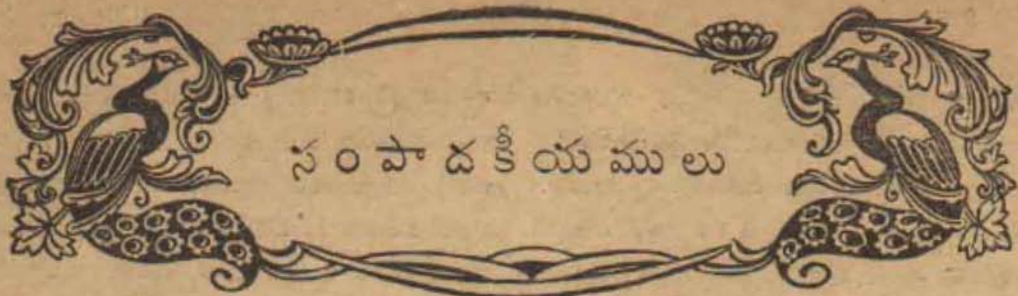
ఇందు ఎ. ఏ. ఐ. ఒలతో ప్రారంభమగు పదముల కర్థములు నిర్వచింపబడినవి. నూరుపుటలు వెల రు. 1. ఇంతః పూర్వభాగములవలె యిది కేవల నిఘంటువులనుమించి విపుల విషయబోధకమై యున్నది. అయినను విజ్ఞానసర్వస్వమనని విజ్ఞులకు హద్దులో వర్తించుచు విజ్ఞానసర్వస్వ పతనానక్తికి త్రోవ జూపుచున్నది. ఆంగ్లాది అన్య భాషాసంపర్కమువలన, వివిధభౌతిక పాశ్చాత్యశాస్త్ర పరిచయమువలన అనేక నూతనపదములతో మనకు సంబంధము తప్పదు. అట్టిపదముల నిందుఁజేర్చుకొని

కేవల ప్రతిపదార్థములనేగాక మరికొంత అర్థపరిచితిని సంపాదించి కౌతూహలమును బోధముఁజేయువరకు వాచస్పతిగారు తృప్తిపడక చేయూతనిచ్చి సాయము చేయుచున్నారు. ఎక్స్‌ఫర్డ్ ది కన్సైసరు, ఎంటొమో బయాలజీ, ఏంగిల్ ఒరిస్సా మొదలగు పదములిందు కుదాహరణములు. ఏకఘటి స్ఫురితమునుగూర్చి తెలుపుచు ఆలవణవిశేష మెందున్నది, ఎన్ని రకములది, ఏమిపనిచేయునది మొదలగు రసాయనశాస్త్ర విశేషములు తెలుపఁబడినవి. ఏకద్విబీజ దళవృక్షములను పరిచయపరచుచు చాలవరకు వృక్షశాస్త్ర విజ్ఞానమునం దభిరుచిగలుప గోరుచున్నవి. వరోషా నేత్తు కొన్నప్పుడు అందలి వివిధదేశములు విస్తీర్ణము, జనసంఖ్య ముఖ్యపట్టణములు మొదలగు విషయములను తెలుపక తృప్తిబడయకున్నది. ఏకాదశవర్గగణితమును బోధించుచు ధ్వజాయ, గజాయ, వృషభాయాదులను కూడువిధములను 10 పుటలవఱకు తెలుపుచున్నది. శ్రీయుతులు బుఱ్ఱా శేషగిరిరావు, వేఁడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, వేమూరి శ్రీరామశాస్త్రి గార్లు దీని ఆశేషప్రయోజనమునకు ముగ్ధులై విశేషప్రశంసల నొనరించిరన్న నచ్చెరువులేదు. మహారాజపోషకులు మొదలు చందాదారుల వరకుగల విరాళనియములను ముందటిపత్రికలలో ప్రకటించినాము. ఆంధ్రమహాజనులెల్లరును శ్రీ కోట్రలశ్యామల కామశాస్త్రిగారిదీక్షను కొనసాగించుటకై సర్వవిధముల చేయూతనిత్తురుగాక! ప్రతులు వలయువారును, విరాళముల నీయగోరువారును కాకినాడదగ్గర కరప్రగామమునందు కార్యాలయము వారికిగాని, దత్తమండల మదరాసు నగరములకు ఏజంట్లుగా పనిచేయుచుండు శ్రీయుత గరిమెళ్ళ వెంకట్రామయ్య (నెం. 2 నాస్తమూర్తిస్ట్రీటు, మైలాపూరు, మద్రాసు) గారికిగాని వ్రాసుకొనవచ్చును.

సుమహారము — శ్రీ జార్జి సార్వభౌముని రజతోత్సవసందర్భమున గుంటూరుజిల్లా చీరాలపోస్టు, పేరాలకరణంగారును, గుంటూరుజిల్లా గ్రామోద్యోగ సంఘాధ్యక్షులును నగు శ్రీరావుల లోకనాథం పంతులుగారు వ్రాసిన పద్యరత్నములు 48 పుటలు. గుంటూరుజిల్లా కలెక్టరు డి. యస్. స్ట్రాథీగారు ఆంగ్లమున మున్నుడి వ్రాసినారు. సార్వభౌమ దంపతులు గ్రంథకర్తగార్ల చిత్రపటములతో, ఆశీర్వాదము, వంశాభివర్ణనము, అభినందనము, ప్రభుత్వోపకారములు, గ్రామోద్యోగ ప్రాశస్త్యము, ఆకాంక్ష, వినతి అను అధ్యాయముల క్రింద విభజింపబడి గ్రంథమెంతయు రసవత్తరముగ నున్నది.

గ్రంథస్వీకారము

'Labour in South India' by Professor N. G. Ranga.

రజతోత్సవము:—

జార్జిసార్వభౌముని రజతోత్సవము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమంతటా రాత్రింపగళ్లు అనేకము వేడుకలతో జరిగినది. రిపబ్లిక్కుల ప్రెసిడెంట్లు, నాజీఫ్యాసిస్టు సోషలిష్టునియంతలు, సాధారణ మిత్రరాజులు చక్రవర్తులు, మొదలగు వారలెల్లరును ఆసందర్భమున అతని కానందసందేశములనంపి సామ్రాట్టంపతులను సామ్రాజ్యప్రజలను పురస్కారితుల నొనర్చినారు. మదరాసువంటి ప్రసిద్ధనగరములన్నియు రాత్రులయందు రత్ననీలపుష్యరాగ మాణిక్యాదుల కెనయగు ఎలక్ట్రికు దీపములను సౌధములనిండపొదుపుకొని, హారములుగ వేసుకొని, తిలకములుగ దిద్దుకొని, కొప్పుగోలుసులుగ సర్దుకొని జనసంచారముతో క్రిక్కిఱిసి ఇంద్రలోకవైభవములను బురుడించెను.

దిగంతవిశ్రాంతమైన యిట్టి ఆనందము మే 6, 7 వ తేదీలలో ప్రపంచనగరములయందెల్ల వ్యాపించెనన్న అందులకు తగిన మహత్కారణములు లేకపోలేదు. సార్వభౌముడు చక్రవర్తులలో చక్రవర్తియయ్యు పౌరులలో పౌరుడు. పౌరధర్మము చక్రవర్తి మొదలు సాధారణప్రజలవరకుగూడ నొక్కటియే. ఎట్టి యుద్యోగికికాని మంత్రికిగాని, జమీందారుకుగాని, రాజుకుగాని, పూంజీదారునికికాని విశేష బాధ్యతలనే ఒసగునుకాని విశేషము విఱ్ఱవీగుట కవకాశములు గల్పింపదు. ఈనీతిని విక్టోరియామొదలు జార్జిసార్వభౌమునివరకు ఆంగ్లరాజులు ధృవపరచినట్లు మరియెవ్వరును ధృవపరచలేదు. సంతతమును ప్రజలసౌభాగ్య స్వాతంత్ర్యశాంతులను నెలకొల్పుటయందే వారు సర్వతంత్రపరతంత్రులై యుండి, వారి నెల్లవిధముల ముందుకురానిచ్చుటకొరకే తాము వెనుకకైనతగ్గి, లోకకళ్యాణముకొరకు పాటుపడుచుండు ఆదర్శసామ్రాట్టు లేదేశమునకుగాని పురాకృతపుణ్యమునగాని అబ్బరు. ఎల్లరును అట్టివారల అడుగుజాడల నడచుటకై ప్రయత్నముచేసిరేని లోకమున నేడిట్టి కార్మికయాంత్రిక పోట్లాటలు, సామ్రాజ్యవలసరాజ్యవైషమ్యములు, అమ్మువారల కొనువారల విరోధములు, బలవంతుల దుర్బలులమధ్యక్రౌర్యములు అన్యాయములు లేకుండ నుండెడివి.

నేడు ప్రపంచమునందన్ని దేశములును ఇండియా, చీనా, అబిసీనియా, బ్రిటను, జపాను, ఇటలీ, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, రష్యా లెల్లయు ఎడతెగని అసంతృప్తితో క్రుళ్లు

చున్నవి. తమలోతమకు కొట్లాటలు, ఒరులతో కొట్లాటలు తప్పవనుస్థితిలో నున్నవి. యుద్ధమేఘములు నిర్మలాకాశమునెల్ల కాఱుక్రమ్ముకొని యున్నవి. బలవంతులెల్లను యుద్ధసన్నద్ధులగుచున్నారు; బలహీనులు బలవంతులుకాగోరుచున్నారు; అస్వతంత్రులు స్వాతంత్ర్యము నాసించుచున్నారు. ఏక్షణమున నేపిడుగు బడునో చెప్పఁజాలము. దానిఫలితము గత అయిరోపాయుద్ధముకంటెను ఘోరముగ పరిణమించునని చర్చిలు స్మట్సువంటి జ్యోతిష్కులు గుణించి చెప్పుచున్నారు. సకల దేశములును హేరాళముగ విరజల్లుచున్న ఈ అభినందన సందేశములు తేనెవూసిన పెదవులనుండియేకాని అనురాగ తుందిలములగు సంస్కారచిత్తములనుండి జారుచున్నవో లేదో చెప్పఁజాలము. సార్వభౌముని రజతోత్సవసందర్భమున ప్రకటించబడిన పరస్పరాభినందనసందేశములుసకలదేశములహృదయాంతర్గతములనుండి వచ్చుచున్నవే యైనయెడల మనమిప్పటికైనను 1914 లో జరిగిన విపత్తువంటి విపత్తునుండి తప్పుకొనుట కెక్కువ అవకాశములేవున్నవి. కాని అవి వట్టిబూటకములైనచో ప్రపంచమప్పటినుంచి ఇప్పటికొక అడుగైన ముందుకుపోలేదు అని స్పష్టమవక మానదు. ఇట్టి విపత్తును తప్పించుటకై సార్వభౌమదంపతు లనేకత్యాగములు చేయుచున్నారు. తక్కిన పార్లమెంటువారు, కన్సర్వేటివులు, విదేశాధినాధులు వారిసంకల్పమున కెంతవరకు మనఃపూర్వకముగ తోడ్పడి యెట్టి త్యాగము లొనర్పగలరో చూడవలసి యున్నది. సార్వభౌముని చిరజీవనమును, సత్సంకల్పములును, నిండుహృదయమును, ప్రజాహితవర్తనమును ఇట్టి సంయోగమున కెంతయును తోడ్పడునుగాకయని ఆసించుచు వారికి సమస్తమంగళములును సమకూరవలెనని కోరుచున్నాము.

కుజేరపతనము:—

శ్రీయుత హోసూరు న. జుండరావు, బి.ఏ. గారిచే రచింపఁబడిన యీ 'సాంఘిక' నాటకము మాకు హృదయానందదాయకముగ నున్నది. సాంఘికమనగా స్వసంఘదూషణపరాయణత్వమనుదుర్భ్రమ నిది చాలవరకు తొలగించఁగలదు. స్వర్గములో ఇంద్రుని దర్బారు, ద్రాక్షారామములో భీమేశ్వరుని దర్శనము అను రెంటనుతప్ప భౌతికప్రకృతి కతీతములగు నద్భుతము లిందెవ్వియును లేవు. ఇవి మార్చి వేరొండువిధముగ వ్రాసినను కథాపరిణామమున కెట్టిభంగమును వాటిల్లదు. కవిగారిచేతిలో యీసందర్భములు కూడా (భారతీయ భావముప్రకారము) ఎంతో సహజమై స్వర్గమర్త్యములకు సోపానములవలె నున్నవి. కాని సాధారణులచేతిలో అసహజమై, విపరీతములవలె మారుట కవకాశమున్నది. నాటకములలో ఇట్టిఅద్భుతములకు తావే లేదన్న వాదముతో మేమేకీభవించము. షేక్స్పియరు కాళిదాసాదులలోగూడ ఇట్టి చర్యలు గాననగును. సాహిత్యదృష్ట్యా దానిని ప్రశంసించినవారే కాని అధిక్షేపించిన విమర్శకులు లేరు.

సామాన్య స్త్రీలుతప్ప ఉత్తమయిల్లాండ్రు ధనమునే ఎఱగాగొని మానము నెగురవేసుకొనరని కుబేరపతనమును సుగుణవతి విజయమును ఎల్లరికిని ధృవపరచుచున్నవి. మఱియు మానగౌరవము సాంసార స్త్రీలకు మాత్రమే సర్వస్వామ్యముకాక కళా ఉపాసనాజీవులై వారకాంతలనబడువారికి గూడ ధ్యేయమైనదనియు, అజ్ఞానులగు వేశ్యమాతల శిక్షణము పోరాటము ఇంట్లోలేకున్నచో యెట్టి సుందరియు ఆజీవనము ఏకపురుష సహవాసముతో ధన్యతగాంచగలదనియు కథయొక్క ఉపదేశము. మనసంఘము కొందరు స్త్రీలకు జారిణీజీవనము, కొందరికి విద్యావిహీనదాస్యజీవనము విధించుచున్నదనియు, దీనిని తొలగించవలెనన్న పాశ్చాత్యవనితల మార్గముల ద్రొక్కి సంఘవిప్లవమార్గముల నవలంబించవలెననియు నెవ్వరును నిస్పృహ పొందనక్కరలేదు. భారతసంఘములో స్త్రీలస్థితి మిగుల హీనాతిహీనమనుభావము నిరాధారమనియు, పూర్వమునకు ఇప్పటికిగూడ వైదికగార్హస్థ్య ధర్మమున కామెయే ఆటపట్టనియు, ఈధర్మసౌధమునుండి కుబేరోపాసనకు (ధనారాధనకు) చిత్తగించి తొలుదొల్త భారతీయపురుషులును పిమ్మట వారితోబాటు భారతీయ స్త్రీలును పడిపోవుటవలననే యిట్టి అజ్ఞానములు అల్పత్వభావములు విప్లవభావములు మననావేశించినవనియు, ఈనిజమైన జ్ఞానము మన కుదయముకాగానే సుగుణవతివంటివారి చర్యలను సంఘవిప్లవ చర్యలుగాగాక, సనాతనధర్మోద్ధరణ చర్యలుగా మనము గ్రహింతుమనియు శ్రీయుత యస్. కె. వెంకటేశం పంతులుగారు వ్రాసిన సుందరమగు వ్యాఖ్యానము మనచిత్తముల కెంతయు ఉత్తేజమును గలిగింపకమానదు. ఇతరసాంఘికనాటకములను వ్రాయబూనువారు ఈసందేశముల గుర్తుంచుకొని జాతీయసంఘగౌరవమునకు భంగముకని రీతిని తమరచనలు సాగించి ప్రజాప్రశంసలను జూఱగొందురుగాక! కవిగారు ప్రత్యేకముగ ఇట్టి నాటకములు వ్రాయు సర్థతను స్థిరపరచుకొన్నారనియు వారు మున్ముందు వ్రాయబోవు నాటకములలో ఈ బీజము వర్ధిల్లగలరనియు ఆసించుచున్నాము. శైలి గ్రామ్యముకాని గ్రాంథికమును కాక గ్రాంథికమైన వ్యావహారికమునునైన అనుకరణయోగ్యమైనది. వెల రు. 0-8-0. కవిగారి చిరునామా 12, ఈస్టురోడ్డు, బసవనగుడిపోస్టు, బెంగుళూరు.

సౌభాగ్య నికేతనము:—

కాకినాడ ప్రేజరుపేటలో 'సౌభాగ్యనికేతనము'నుస్థాపించి సంరక్షకురాలుగా పని చేయుచున్న శ్రీమతి మంచికంటి వేంకరత్నమ్మగారు మాకీ క్రిందివిధమున వ్రాయుచున్నారు.

"ఆంధ్రమండలమున గౌరవకుటుంబములకు చెందిన రజస్వలకాకముందే భర్తలను కోల్పోయిన బాలికలకును, రజస్వలలైనను భర్తృసంయోగమునొందని ఇరువదేండ్లకు లోపువయసుగల యువతులకును, సుఖజీవితముగడుపుకొనుటకు తగిన మంచి సంబంధము

లను ఆయావర్ణములలో శాఖలలో సమకూర్చి పునర్వివాహములు చేయుటకు మే మన్నివిధముల సహాయపడుదుము. అట్టి బిడ్డలుగల తల్లిదండ్రులుగాని సంరక్షకులుగాని యనాథలమొకల జాలివహించి వారి శ్రేయోభివృద్ధిని జీవితసౌఖ్యమునుకోరి నిరాక్షేపణముగా పునర్వివాహము లొనర్చదగును. బంధువులకును సంఘమునకును భయపడువారు అట్టి పిల్లలను మా నికేతనమునకు పంపించుచో వారికాశ్రమమిచ్చి తగిన సంబంధములు వచ్చువరకు విద్య, పరిశ్రమలు, నేర్పించుచు వివాహములు జరిపింతుము.

మరియు నట్టివారిని వివాహమాడగోరు సుఖజీవనోపాధిగల యువకులు మాతో నుత్తర ప్రత్యుత్తరములవలనగాని స్వయముగాగాని సంప్రదించి తమ స్థితిగతులు, వయసు వర్ణము, శాఖ, గోత్రము, మున్నగు విషయములు వివరముగ తెలుప ప్రార్థితులు.

వివాహమాడగోరు వధువులయొక్కయు వరులయొక్కయు, నుత్తరప్రత్యుత్తరములు అతిరహస్యముగ నుంచబడును." ఇట్టి ఉత్తమ సేవకై కంకణము కట్టుకొని పనిచేయుచున్న శ్రీమతిగారికి శ్రీసర్వమంగళాదేవి సర్వమంగళములనొసగూర్చుగాకయనికోరుచున్నాము.

విన్నపము:—

ఆంధ్రదేశమున ప్రతిమాసమునను అనేక స్త్రీ సమావేశములు, బాలికాపాఠశాలల ఉత్సవములు, నాటకములు, సభలు జరుగుచున్నవి. అట్టి వానియొక్కయు, వారి వారి అగ్రాసనకార్యదర్శ్యాదులయొక్కయు పటములు 'గృహలక్ష్మి'లో ప్రకటించినందు వలన స్త్రీజనంబుల ఉత్సాహమినుమడించి స్త్రీజనోద్యమమింతకన్న పెక్కురెట్లు శోభస్కరముగ వెలుగొందుననుటకు సందేహములేదు. అయినను మా కార్యాలయమునకు వానిలో కొన్నిటియొక్క చిత్రములు మాత్రమే వచ్చుచున్నవి. ఇతరరాష్ట్రములనుండి వచ్చునన్ని పటములైనను మనరాష్ట్రములనుండి రాకుండుట విచారకరము. ఇట్టి యుద్యమముల కార్యదర్శులు వారి సమావేశములకు సంబంధించిన ఫోటోగ్రాపులను తీయించి మాకార్యాలయమునకు పంపించ కోరుచున్నాము. సర్వవిధములను మాపత్రికను సర్వాంగసుందరముగజేసి ఆంధ్రపద్మినుల కరపద్మముల కర్పించుటయొండె మాయాశయము. ఈసందర్భమున మా స్త్రీపురుష విలేఖరులనుకూడ తొంటివలె మాయెడలననురాగమూని ఉత్సాహదాయకములును నీతిముకరములును నైన వ్యాసములను పద్యములను గేయములను నర్పించవలెనని కోరుచున్నాము. ఆంధ్రపండితులును చిత్రకారులును మాకెంత సహకారము చూపిన మా పత్రిక అంత ప్రశంసనీయముగ రాజిల్లి సుస్థిరమైన దేశసేవ చేయగలదు. మాయుద్యమమునకు పైవారలందరును తోడ్పడుదురుగాక యని కోరుచున్నాము.

EDITED, PRINTED AND PUBLISHED BY
DR. K. N. KESARI AT THE LODHRA PRESS EGMORE, MADRAS.